ของผู้นำทหารจากชนชั้นนำทางการเมืองแล้วรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ยังจำกัดบทบาททางการเมืองของนักธุรกิจการเมือง ซึ่งมีฐานเป็นกลุ่มทุนต่างจังหวัดด้วย

2. แนวนโยบายแปรรูปรัฐวิสาหกิจในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ

แนวนโยบายแปรรูปรัฐวิสาหกิจในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจเป็นผลผลิตของกลุ่มเทคโนแครตในฐานะที่เป็นสถาปนิกของนโยบาย ในทัศนะของกลุ่มเทคโนแครตนั้น วิกฤติเศรษฐกิจไทยกลางปี พ.ศ. 2540 เป็นผลมาจากปัจจัยและตัวเร่งที่สำคัญคือ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2542)

(1) ปัญหาเศรษฐกิจแบบฟองสบู่ที่ไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เนื่องจากการก่อหนี้ต่างประเทศระยะสั้น และส่วนใหญ่นำไปลงทุนที่ไม่ก่อให้เกิดผลตอบแทนที่คุ้มค่าของภาคเอกชน โครงสร้างการผลิตของไทยที่ยังอ่อนแอและพึ่งพิงต่างประเทศเป็นหลัก ตลอดจนถึงการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจการเงินโดยขาดการกำกับและตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ

(2) ระบบเศรษฐกิจและการเมืองในลักษณะรวมศูนย์อยู่ที่ส่วนกลางและภาครัฐ

(3) ความด้อยประสิทธิภาพในการบริหารจัดการของภาครัฐ จึงไม่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วของกระแสโลกาภิวัตน์

(4) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริโภคของคนไทยที่มีค่านิยมทางวัตถุและสิ่งฟุ่มเฟือยทำให้การใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ในอัตราที่สูงกว่าการออมโดยเฉพาะการซื้อสินค้าฟุ่มเฟือยจากต่างประเทศ

วิกฤตเศรษฐกิจทำให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ผ่านมาเกือบ 10 ปี มีภาวะชะงักงัน ดังนั้นกลุ่มเทคโนแครตจึงคาดหวังว่าการแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เป็นของเอกชนจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศและสามารถแก้ไขข้อจำกัดของวิกฤติเศรษฐกิจต่อไปนี้ (แผนแม่บทการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจ : 5)

- ความสามารถในการให้เงินสนับสนุนรัฐวิสาหกิจต่อไป
- ความสามารถในการดึงดูดเงินลงทุน ความรู้ด้านการจัดการ และเทคโนโลยีจากภาคเอกชนหรือนักลงทุนต่างประเทศ
- ความสามารถในการลดภาระหนี้สินของรัฐบาล
- การสร้างความเชื่อมั่นสำหรับต่างประเทศ ตลาดทุนไทย และบริษัทเอกชนไทย

ดังนั้น เมื่อมีการกู้ยืมเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) จำนวน 17.3 พันล้านดอลล่าร์สหรัฐ กลุ่มเทคโนแครตจึงได้มีการบรรจุเป้าหมายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจไว้ในหนังสือแสดงความจำนงขอรับความช่วยเหลือทางวิชาการและการเงิน ฉบับที่ 1 เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2540 ว่า รัฐบาลไทยจะกำหนดแนวนโยบายเกี่ยวกับรัฐวิสาหกิจเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ ดังนี้ (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2543 : 67-68)

1. ปรับปรุงฐานะการเงินของรัฐวิสาหกิจเพิ่มร้อยละ 1 ของผลิตภัณฑ์รวมในประเทศ รวมถึงการควบคุมค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและลดการขาดทุนของรัฐวิสาหกิจ
2. เพิ่มการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในโครงการเกี่ยวกับการขนส่ง พลังงาน และโทรคมนาคม ในลักษณะ BOT (Build, Operation and Transfer)หรือโครงการร่วมทุนโดยในปีงบประมาณ 2541 จะดำเนินการแปรรูปสายการบินแห่งชาติและเพิ่มบทบาทภาคเอกชนในสาขาไฟฟ้า โทรคมนาคม และก๊าซ การดำเนินงานดังกล่าวจะอาศัยการปรับปรุงกฎหมายต่างๆ และกฎหมายทุนรัฐวิสาหกิจ (Corporatization Law)
3. กำหนดโครงการฝึกอาชีพสำหรับบุคลากรที่ต้องออกจากงานเนื่องจากแปรรูปรัฐวิสาหกิจ
4. ลดการขาดทุนในโครงการที่มีความสำคัญน้อยตามมาตรฐานของธนาคารโลกและสากล และจะเน้นการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในโครงการลงทุนของรัฐวิสาหกิจ ซึ่งรวมถึงโครงการทางด่วนและโครงการผลิตไฟฟ้า
5. จัดลำดับความสำคัญของการลงทุนโดยเน้นการลงทุนในโครงการพื้นฐานที่สำคัญและโครงการที่ได้รับความช่วยเหลือจากธนาคารโลกและธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย
6. ปรับอัตราค่าบริการของรัฐวิสาหกิจให้สะท้อนถึงต้นทุนการให้บริการอย่างแท้จริง รวมถึงต้นทุนในการลงทุนใหม่และลงทุนทดแทน

แนวนโยบายแปรรูปรัฐวิสาหกิจตามกรอบของ IMF ถูกบรรจุอยู่ในการปรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2541-2544 ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2542 : 54)

1. การจัดทำแผนแม่บทการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ โดยจัดทำเป็นแผนรายสาขาให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับองค์กรกำกับรายสาขา รูปแบบ/แนวทางการแปรรูป ระยะเวลาดำเนินการและมาตรการสนับสนุน
2. มาตรการเร่งรัดด้านกฎหมายและระเบียบเพื่อการแปรรูป
   (2.1) เร่งออกพระราชบัญญัติทุนของรัฐวิสาหกิจ (Corporatization Law) เพื่อให้สามารถแปลงทุนของรัฐวิสาหกิจเป็นหุ้น โดยไม่ต้องแก้กฎหมายจัดตั้งของ

รัฐวิสาหกิจเป็นรายแห่งและปรับปรุงพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้เอกชนเข้าร่วมงานหรือดำเนินการในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2535

(2.2) จัดตั้งกองทุนชดเชยและพัฒนาทักษะแรงงาน ที่ได้รับผลกระทบจากการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ

3. มาตรการจัดตั้งองค์กรและการบริหารนโยบายการเพิ่มบทบาทภาคเอกชน และประสานการปฏิบัติกับรัฐวิสาหกิจต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

(3.1) จัดตั้งองค์กรเพื่อรับผิดชอบในการบริหารนโยบายการเพิ่มบทบาทภาคเอกชน และประสานการปฏิบัติกับรัฐวิสาหกิจต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

(3.2) จัดตั้งองค์กรกำกับรายสาขา เพื่อกำกับดูแลนโยบายการพัฒนารายสาขา การกำหนดนโยบายราคา และควบคุมคุณภาพการให้บริการและการแข่งขันเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งแก่ภาครัฐ เอกชนผู้ลงทุน และผู้บริโภค

(3.3) ปรับโครงสร้างองค์กรให้เป็นหน่วยธุรกิจ (จัดตั้งบริษัทลูก) เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนสภาพเป็นบริษัทจำกัด รวมทั้งพัฒนาบุคลากรให้เรียนรู้ วัฒนธรรมทางธุรกิจ

(3.4) ให้รัฐวิสาหกิจจัดทำบัญชีต้นทุนและงบการเงิน ที่แสดงต้นทุนที่แท้จริงเพื่อเป็นฐานในการคิดอัตราค่าบริการที่เป็นธรรม

(3.5) นำระบบการอุดหนุนบริการเชิงสังคมมาใช้ เพื่อแยกกิจกรรมเชิงสังคมที่รัฐต้องให้การอุดหนุนออกจากกิจกรรมเชิงนโยบาย

(3.6) ให้มีการประเมินผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ โดยใช้ระบบการเทียบผลงานกับสากลและให้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจที่แปรรูปแล้ว

ในการนำแนวนโยบายการแปรรูปรัฐวิสากิจให้มีผลบังคับใช้ในภาคปฏิบัติอย่างจริงจัง คณะรัฐมนตรีได้ประกาศใช้แผนแม่บทการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2541 แผนแม่บทการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจ เป็นกรอบนโยบายในการกำหนดขอบเขตและทิศทางการแปรรูปรวมปรับโครงสร้างรัฐวิสาหกิจอย่างเป็นเอกภาพในระยะยาว โดยมีสาระสำคัญดังนี้ (แผนแม่บทการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจ, มปป.)

(1) การเพิ่มบทบาทของเอกชนเพื่อประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจให้ประชาชนได้บริโภคสินค้าและบริการที่มีคุณภาพในราคาที่เหมาะสม

(2) ให้มีคณะกรรมการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจเป็นองค์กรหลัก โดยมีสำนักรัฐวิสาหกิจและหลักทรัพย์ของรัฐ ในกระทรวงการคลังและสภาพัฒน์ฯ เป็นฝ่ายเลขานุการให้รัฐบาลถอนตัวจากการดำเนินกิจการที่เอกชนทำได้ดีกว่า แต่รัฐยังคงกิจการเกี่ยวกับยุทธศาสตร์

แห่งชาติ ที่มีข้อผูกพันทางสังคมและที่ไม่ให้ผลตอบแทนเชิงพาณิชย์แต่จำเป็นต่อคุณภาพชีวิต โดยรัฐบาลอาจถือหุ้นไว้ ไม่น้อยกว่า 25% เพื่อใช้สิทธิยับยั้ง

(3) เสนอให้แก้ไขกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่เป็นอุปสรรคต่อการแปรรูป เช่น พรบ. กำหนดราคาสินค้าและป้องกันการผูกขาด พ.ศ. 2522 พร้อมกับร่างกฎหมายใหม่เกี่ยวกับการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจ

(4) ให้แบ่งหน้าที่ 3 ประการ คือ การกำหนดนโยบายเป็นหน้าที่ของรัฐบาล การกำกับดูแล (Regulator) เป็นขององค์กรกำกับดูแล และการประกอบการเป็นหน้าที่ของบริษัทเอกชน หรือรัฐวิสาหกิจ

(5) องค์กรกำกับดูแลทำหน้าที่เพื่อให้ผู้บริโภคได้สินค้าที่ดี ราคาถูก และผู้ผลิตมีกำไร ดังนั้นจึงต้องเป็นองค์กรที่อิสระจากการแทรกแซงทางการเมือง

(6) การใช้เงินรายได้ที่ได้รับจากการแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2541 ดังนี้

(7.1) กรณีจำหน่ายหุ้นในรัฐวิสาหกิจที่ส่วนราชการเป็นเจ้าของ ร้อยละ 50 ให้นำส่งเป็นรายได้แผ่นดิน เพื่อสนับสนุนงบประมาณรายจ่ายเป็นการพิเศษเพื่อการศึกษา การสาธารสุข การเกษตร การสวัสดิการแรงงาน และการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานในชนบท และอีกร้อยละ 50 ให้นำส่งเข้ากองทุนเพื่อการชำระคืนด้านเงินกู้ชดใช้ความเสียหายของกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน

(7.2) กรณีรัฐวิสาหกิจจำหน่ายหุ้นในบริษัทลูกหรือจำหน่ายทรัพย์สินหรือกิจการยกเว้นรัฐวิสาหกิจที่เป็นบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัดที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ให้จัดสรรรายได้ที่ได้รับจากการแปรรูปให้กระทรวงการคลังพิจารณาเป็นรายๆ ไป คือ

(1) เพื่อใช้เป็นเงินสำรองการขยายงานและกองทุนสวัสดิการพนักงานของรัฐวิสาหกิจที่ได้รับผลกระทบจากการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ

(2) รายได้ส่วนที่เหลือให้ดำเนินการตามข้อ 7.1

(7.3) กรณีที่รัฐวิสาหกิจให้สัมปทานโดยอาศัยสิทธิหรือทรัพย์สินหรือกิจการหรือโครงการของรัฐวิสาหกิจนั้นแก่เอกชนในรูปแบบต่างๆ โดยเอกชนจ่ายค่าตอบแทนสำหรับการให้สัมปทานนั้นแก่รัฐวิสาหกิจ รายได้จากการแปรรูปให้ดำเนินการตามข้อ 7.2

หลังจากกำหนดแผนแม่บทการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจแล้ว รัฐจึงได้ผลักดันพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจเพื่อแปรสภาพรัฐวิสาหกิจ (Corporatization) ในฐานะที่เป็นเครื่องมือไปสู่เป้าหมายการแปรรูป เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2542 เนื่องจาก พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจเป็นกฎหมายแม่บทที่สามารถใช้แปรสภาพทุกรัฐวิสาหกิจที่เป็นองค์การจัดตั้งโดยกฎหมายเฉพาะโดยไม่ต้องแก้กฎหมายจัดตั้งรัฐวิสาหกิจเป็นรายๆ ไป

กลไกการแปรสภาพรัฐวิสาหกิจไปสู่เป้าหมายการแปรรูปให้เป็นของเอกชนนั้นมีขั้นตอนที่สำคัญ คือ ในขั้นแรกจะแปรสภาพรัฐวิสาหกิจให้เป็นบริษัทจำกัดเพื่อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์สำหรับการใช้หนี้ IMF ส่วนในขั้นต่อไปจะอาศัยสถานการณ์เป็นบริษัทของรัฐวิสาหกิจเป็นเงื่อนไขให้พันสภาพความเป็นรัฐวิสาหกิจโดยลดหุ้นของให้น้อยกว่าร้อยละ 50 (กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง, มปป : 6-7)

3. อุดมการณ์ในการกำหนดนโยบายแปรสภาพรัฐวิสาหกิจ

กระบวนการผลักดันพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจนั้นมีกลุ่มต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย 2 ฝ่ายใหญ่ๆ ในรูปของพันธมิตร คือ พันธมิตรแปรรูปรัฐวิสาหกิจและพันธมิตรต่อต้านโลกาภิวัตน์

พันธมิตรแปรรูปรัฐวิสาหกิจประกอบด้วยผู้กระทำการทั้งภายในและภายนอกประเทศที่นำโดยกลุ่มเทคโนแครต พันธมิตรแปรรูปฯ เคลื่อนไหวโดยใช้อุดมการณ์เสรีใหม่เป็นแกนกลาง ดังนั้นจึงสนับสนุนพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจในฐานะที่เป็นวิถีทาง (Means) ไปสู่การแปรรูปให้เป็นของเอกชน

ฝ่ายพันธมิตรแปรรูปใช้อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่โดยให้เหตุผลว่า การแปรรูปรัฐวิสาหกิจเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพรัฐวิสาหกิจเพื่อให้สามารถแข่งขันทางธุรกิจได้โดยการขจัดความเป็นระบบราชการของรัฐวิสาหกิจ และเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของรัฐบาลในยามวิกฤตเศรษฐกิจด้วย

ส่วนพันธมิตรต่อต้านโลกาภิวัตน์ประกอบด้วยผู้กระทำการภายในประเทศเป็นหลัก คือ แรงงานรัฐวิสาหกิจ ชนชั้นกลางฝ่ายก้าวหน้า และนายทุนไทยบางปีก พันธมิตรต่อต้านโลกาภิวัตน์คัดค้าน พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจโดยใช้อุดมการณ์ชาตินิยมใหม่ (Neo-Nationalism) อ้างว่าการแปรรูปรัฐวิสาหกิจเป็นการขายชาติ แต่เห็นว่าควรเพิ่มประสิทธิภาพของรัฐวิสาหกิจโดยไม่ต้องแปรรูปรัฐวิสาหกิจแต่ใช้วิธีการปรับปรุงระบบราชการ และการเพิ่มบทบาทของภาคเอกชนรวมถึงการเสนอให้ทำประชามติต่อนโยบายแปรรูปรัฐวิสาหกิจ

อุดมการณ์ชาตินิยมใหม่เป็นระบบคิดที่เกิดจากการผสมผสานแนวคิดชาตินิยมกับสังคมนิยมเพื่อต่อต้านกระแสโลกาภิวัฒน์คำกล่าวที่ว่า "ในยามที่กระแสชาตินิยมเอื้อ เขาก็เอากระแสชาตินิยมมาเล่น แต่ถ้าเกิดกระแสชาติไม่เอื้อก็อาจจะดึงเรื่องกระแสชั้นนิยมมาเล่น" (สัมภาษณ์แล ดิลกวิทยรัตน์, 23 มิถุนายน 2543)

ปฏิบัติการของอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่และอุดมการณ์ชาตินิยมใหม่ แสดงให้เห็นได้จากวาทกรรมของกลุ่มต่างๆ ที่มีท่าทีเห็นด้วยหรือคัดค้านการแปรรูปรัฐวิสาหกิจในประเด็นที่สำคัญดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 : ท่าทีของกลุ่มต่างๆ ต่อประเด็นที่เกี่ยวกับการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ

ประเด็น / กลุ่ม	การแปรสภาพตาม พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจ	การเปิดเสรี	ความจำเป็นต่อการลดภาระของรัฐบาล	ประชาชนได้สินค้าและบริการราคาถูกลง	การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร	ความจำเป็นในการปลดพนักงาน	การมีกลไกกำกับ
กลุ่มนักการเมืองผู้ตัดสินนโยบาย	+	+	+	+	+	+ -	+
กลุ่มนักวิชาการแนวเสรีนิยม	+	+	+	+	+	+	+ -
กลุ่มข้าราชการเทคโนแครต	+	+	+	+	+	+	+
กลุ่มทุนต่างชาติ	+	+	+	+	+	+	+
กลุ่มสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ	-	-	-	-	+	-	-
กลุ่มนักวิชาการแนวสังคมนิยม	-	-	-	-	+	-	-
กลุ่มทุนไทย	-	-	-	-	+	-	+ -

+ หมายถึง การเห็นด้วย

- หมายถึง การคัดค้าน

3.1 วาทกรรมแปรรูปรัฐวิสาหกิจของพันธมิตรเสรีนิยมใหม่

พันธมิตรเสรีนิยมใหม่โดยการนำของกลุ่มเทคโนแครตทั้งในและต่างประเทศสนับสนุนการแปรรูปรัฐวิสาหกิจโดยสร้างวาทากรรมอุดมการณ์เสรีนิยมในประเด็นต่อไปนี้

(3.1.1) ประเด็นเกี่ยวกับพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ (พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจ)

กลุ่มนักการเมือง นักวิชาการแนวเสรีนิยมใหม่และกลุ่มเทคโนแครตมองว่า พรบ. ทุนรัฐวิสาหกิจเป็นเครื่องมือที่จะช่วยแปรสภาพรัฐวิสาหกิจอย่างเป็นระบบและช่วยให้หลักประกันความโปร่งใสในกระบวนการแปรสภาพรัฐวิสาหกิจเป็นบริษัท แต่กลุ่มข้าราชการเทคโนแครตบางคน (เช่น ดร.ปิยะสวัสดิ์ อัมมระนันท์) มีความ เห็นต่างจากพันธมิตรทั่วไปในปัญหาเชิงเทคนิค ว่า พรบ. ทุนมีกระบวนการยุ่งยากมากกว่าการแก้กฎหมายจัดตั้งรัฐวิสาหกิจเป็นรายแห่งและเป้าหมายของพรบ.ทุนยังไม่นำไปสู่การแปรรูปจนหมดสภาพความเป็นรัฐวิสาหกิจ จุดยืนเกี่ยวกับ พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจของพันธมิตรเสรีนิยมใหม่แสดงให้เห็นได้จากคำสัมภาษณ์ดังนี้

"พรบ. ทุนกำหนดเป็นกฎหมายกลาง เปิดโอกาสให้รัฐวิสาหกิจไม่ต้องไปออกกฎหมายยกเลิกกฎหมายของตัวเอง" (สัมภาษณ์พันธ์ทิพย์ สุรทิณฑ์, 21 มิถุนายน 2543)

"พรบ. ทุนเป็น พรบ.ที่มิใช่ privatize แต่เป็น corporatization bill only" สัมภาษณ์ เศรษฐพร คูศรีพิทักษ์, 31 พฤษภาคม 2543)

"กฎหมายทุนรัฐวิสาหกิจเป็นเครื่องมือที่เป็นทางเลือก ไม่ใช่บังคับให้ใช้วิธีนี้เท่านั้น ต้องมาเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียว่าอย่างไหนจะไปได้เร็วกว่ากัน" (สัมภาษณ์ อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, 9 มิถุนายน 2543)

"พระราชบัญญัติทุนให้หลักประกันความโปร่งใสโดยมีการเข้าร่วมของพนักงานรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารหรือใครก็ตามที่แปรรูปโดยไม่ใช่พระราชบัญญัติทุนก่อนหน้านี้ทำได้เพราะพระราชบัญญัติทุนยังไม่ออก แต่เมื่อพระราชบัญญัติออกมาแล้วกลับไม่ใช้ก็ต้องชี้แจงให้ได้ว่าทำไมจึงไม่ใช้ ถ้าหากเกิดความเสียหายขึ้นมาแล้วมีการเอาผิดกัน โทษจะหนักกว่าปกติ เพราะว่าเขาจะถามว่าทำไมคุณเลี่ยงกฎหมาย" (สัมภาษณ์ พิสิฐ ลี้อาธรรม, 31 พฤษภาคม 2543)

"ในกิจการพลังงาน พระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจมันใช้ได้ชั่วคราวเท่านั้นเอง เพราะอย่างไรก็หนีไม่พ้นที่จะต้องออกกฎหมายพลังงานฉบับใหม่ เราต้องทำอย่างอื่นอีกตั้งหลายอย่าง เช่น กฟผ. มันจะไม่ได้แปรรูปทั้งองค์กรอยู่แล้ว มันเป็นการ

แยกเป็นส่วนๆ ผลิตไฟฟ้าออกไปส่วนหนึ่ง สายส่งออกไปอีกส่วนหนึ่ง" (ปิยะสวัสดิ์ อัมระนันท์, 9 มิถุนายน 2543)

(3.1.2) ประเด็นเกี่ยวกับทัศนคติควรเปิดเสรีรัฐวิสาหกิจหรือไม่

ทั้งสามกลุ่มมีทัศนคติที่สอดคล้องต้องกันว่าควรสนับสนุนการเปิดเสรีเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันกับเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงจะช่วยระดมทุนเพื่อเพิ่มงบลงทุนของรัฐวิสาหกิจด้วย ดังคำสัมภาษณ์ของพันธมิตรแปรรูปที่ว่า

"ก็เพราะเราเปิดเสรีโลกาภิวัฒน์ ต่อไปก็ต้องแข่งขันกันอย่างเสรี ฉะนั้น รัฐวิสาหกิจต้องเจอการแข่งขัน เมื่อมันแข่งขันแล้วนี่มันต้องการความเป็น inter ต้องการมืออาชีพ ฉะนั้นก็ต้องเอาคนอื่นมาช่วยถือหุ้น พอถือหุ้นแล้วก็เอามันสมองเขา เอาความคิดเขา เอาเทคโนโลยีเขามาช่วยกันทำงาน" (สัมภาษณ์ สุวัจน์ ลิมปตพัลลภ, 7 กรกฎาคม 2543)

"จุดสำคัญที่สุดก็คือ การแข่งขัน การแข่งขันเป็นตัวที่สำคัญกว่าการขายหุ้นให้เอกชนหรือประชาชน ถ้าเผื่อว่าเพิ่มการแข่งขันไม่ได้ก็เก็บไว้อย่างเดิมดีกว่า... ในกิจการน้ำมันเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนว่ามันทำให้ทุกคนต้องปรับปรุงประสิทธิภาพของตัวเอง ประชาชนก็มีทางเลือกมากขึ้นด้วย" (สัมภาษณ์ ปิยสวัสดิ์ อัมระนันท์, 9 มิถุนายน 2543)

อย่างไรก็ดีการเปิดเสรีไม่ได้เป็นเป้าหมาย (End) ในตัวเอง แต่เป็นวิถีทาง (means) ให้เกิดการแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เป็นเอกชนเนื่องจากปัญหาประสิทธิภาพการแข่งขัน ถ้ายังเป็นหน่วยราชการอยู่ กล่าวคือ

"เราเปิดเสรีโดยไม่ต้องแปรรูปไม่ได้ (ตัวอย่างเช่น : ผู้อ้าง) องค์การโทรศัพท์หรือ กสท. (การสื่อสารแห่งประเทศไทย : ผู้อ้าง) จะแข่งกับใครไม่ได้เลย เฉพาะการจัดซื้อจัดจ้างก็ตายแล้ว เมื่อก่อนเคยประกวดราคาซื้อของ 5 ปี ถึงจะได้ของ..... องค์การโทรศัพท์หรือ กสท. จะขยายเครือข่าย ถามจริงๆ จะเอาเงินที่ไหนมา งบประมาณไม่มีหรอก Ceiling เงินก็บอกได้แค่พันล้าน ... คนที่จะแข่งขันได้ต้องมีความรู้ความสามารถสูง ในอนาคตคุณจะ recruit คน คุณจะต้องเจาะจงใช้ head hunting เดี๋ยวนี้องค์การโทรศัพท์ทำอย่างนี้ได้ยังไง ทุกอย่างต้องไปตามระเบียบ" (สัมภาษณ์ เศรษฐพร คูศรีพิทักษ์, 31 พฤษภาคม 2543)

(3.1.3) ประเด็นเกี่ยวกับความจำเป็นต้องแปรรูปรัฐวิสาหกิจเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายของรัฐบาล

ทุกกลุ่มเห็นถึงความจำเป็นดังกล่าวเนื่องจากมองว่าค่าใช้จ่ายของรัฐบาลในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจมีสูงมาก และเห็นว่าการนำเงินจากการขายหุ้นรัฐวิสาหกิจไปชำระหนี้ต่างประเทศเป็นเรื่องของประเทศชาติโดยส่วนรวม ไม่ใช่ช่วยเหลือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

"เรากู้เงินง่าย เนื่องจากรัฐบาลประกันดอกเบี้ยต่ำ คือ กระทรวงการคลังค้ำประกันเงินกู้ให้เรา ..... เราไม่มีปัญหาเรื่องการเงินมาเลย จนกระทั่งมาถึงตอนนี้ เนื่องจากหนี้ของเราอยู่ๆ มันเพิ่มมาเท่าตัว จาก 25 บาทถึง 50 บาทลงมา 40 บาท หนี้ซึ่งเราไม่ได้ก่อขึ้นมาเลย มันทำให้ภาระในการหาเงินมาจ่ายอดอกเบี้ยสูงขึ้นอีกเท่าตัว" (สัมภาษณ์มหิดล จันทรางกูร, 16 พฤษภาคม 2543)

"หลักการว่า มีการแบ่งครึ่ง ว่าส่วนหนึ่งไปกองทุนฟื้นฟู อีกส่วนหนึ่งเข้าไปสู่ระบบปกติ ทีนี้จริงๆ พูดกันตรงนี้บางทีก็ทำให้สับสนโดยไม่จำเป็น เพราะว่ากองทุนฟื้นฟู ในที่สุดก็เป็นองค์กรของรัฐ ก็หนีไม่พ้นว่ารัฐจะต้องแบกรับภาระหนี้กองทุนฟื้นฟู ส่วนที่ว่าเอาเงินเข้าคลังแล้วก็ไปจัดงบประมาณเพื่อใช้หนี้กองทุนหรือกันไว้เป็นสัดส่วนไปเข้ากองทุนฟื้นฟูก็มีค่าเท่ากัน คือเหมือนน้ำเอามาปนกันสุดท้ายก็ไหลไปตรงนี้จำนวนหนึ่ง ส่วนจะไหลผ่านท่อไหนยาวแค่ไหนก็เป็นอีกประเด็นหนึ่ง" (สัมภาษณ์อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, 9 มิถุนายน 2543)

(3.1.4) ประเด็นว่าหลังการแปรรูปรัฐวิสาหกิจแล้วประชาชนผู้บริโภคจะได้สินค้าและบริการราคา ถูกลง ด้วยคุณภาพไม่ด้อยกว่าเดิมหรือไม่

กลุ่มพันธมิตรแปรรูปฯ เห็นพ้องกันว่าราคาจะถูกลงและคุณภาพอาจดีขึ้นด้วย โดยยกตัวอย่างของการให้สัมปทานโทรศัพท์ 3 ล้านเลขหมายขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

"เราต้องการให้การทำงานออกมาแล้วมีประสิทธิภาพ สามารถแข่งขันกับเอกชนได้ อย่างทุกวันนี้องค์การโทรศัพท์เดือดร้อนมาก เพราะทีเอ แข่งทุกรูปแบบ เขาสามารถใช้วิธีการโปรโมทเลขหมายทุกอย่าง ขณะที่องค์การโทรศัพท์ทำงานในระบบราชการ เลขหมายก็ขายไม่ได้ แถมยังมีการคืนเลขหมายชะอีก..... แล้วก็เป็นเรื่องที่ดีที่ทุกวันนี้คนไกลสามารถขอโทรศัพท์ได้ทันที สมัยก่อนต้องรอเป็นปี แต่เดี๋ยวนี้คุณขอปุ๊บ ได้ปั๊บ" (สัมภาษณ์ พิสิฐ ลี้อาธรรม, 31 พฤษภาคม 2543)

(3.1.5) ประเด็นความจำเป็นในการปลดพนักงานหลังการแปรรูป

กลุ่มเทคโนแครตและกลุ่มนักวิชาการแนวเสรีนิยมเห็นด้วยเต็มที่ว่าควรเป็นไปตามกลไกตลาดเนื่องจากพนักงานรัฐวิสาหกิจได้อภิสิทธิ์และผลประโยชน์จากการผูกขาดของรัฐวิสาหกิจมานานแล้ว ส่วนนักการเมืองยังกังวลเรื่องการประท้วงของพนักงานรัฐวิสาหกิจซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาการเมืองได้

ส่วนประเด็นการแปรสภาพรัฐวิสาหกิจให้อยู่ในรูปบริษัทตามพรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจนั้น ทั้งฝ่ายพันธมิตรแปรรูปและกลุ่มแรงงานรัฐวิสาหกิจเห็นร่วมกันว่าไม่น่าจะมีผลต่อการปลดพนักงานรัฐวิสาหกิจ รวมถึงสิทธิประโยชน์ก็ยังคงได้รับอยู่เช่นเดิม แต่ประเด็นที่ทั้งสองฝ่ายขัดแย้งกันอยู่ที่เป้าหมายการแปรสภาพรัฐวิสาหกิจว่าจะนำไปสู่การโอนให้เป็นของเอกชนหรือไม่ พันธมิตรแปรรูปมีความเห็นว่า

"การที่รัฐพยายามระดมทุนในตลาดไม่ได้หมายความว่าเขาจะสูญสภาพความเป็นรัฐวิสาหกิจ.....แต่สำหรับบางแห่งเราก็ต้องยอมรับว่าคุณต้องหลุดจากการเป็นรัฐวิสาหกิจ .....เราต้องทำอย่างไรให้พนักงานยอมรับตรงจุดหนี้ได้.....คุณจะได้รับการันตีอะไรบ้าง เช่น ขายหุ้น ถ้าเกิดมีการเลิกจ้างภายใน 3 ปี เรามีกองทุนให้..." (สัมภาษณ์พันธ์ทิพย์ สุรทิณท์, 21 มิถุนายน 2543)

"ไม่มีการปลดพนักงานเลยแต่ผมบอกตรงๆ ว่าประกันใครไม่ได้ (สัมภาษณ์มหิดล จันทรางกูร, 16 พฤษภาคม 2543)

"ความมั่นคงของพนักงานบริษัทกับความมั่นคงของพนักงานรัฐวิสาหกิจมันต่างกันตรงที่แบบว่าความเป็นพนักงานบริษัท you ต้องทำงานถึงจะมีความมั่นคง แต่ความเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ ความมั่นคง you อยู่ที่ you back up ใคร" (สัมภาษณ์สุรนันท์ วงศ์วิทยกำจร, 3 สิงหาคม 2543)

(3.1.6) ประเด็นการสร้างกลไกกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจ (Regulator)

กลุ่มนักการเมืองและกลุ่มเทคโนแครตเห็นด้วยกับการใช้กลไกกำกับ ว่าจะช่วยป้องกันการผูกขาดของเอกชน แต่นักวิชาการแนวเสรีนิยมใหม่ เห็นว่าควรสนับสนุนให้ใช้กลไกตลาดเป็นหลักและใช้กลไกกำกับเฉพาะรัฐวิสาหกิจที่เกิดปัญหากลไกตลาด

ความขัดแย้งภายในพันธมิตรแปรรูปฯ เป็นความขัดแย้งในเรื่องวิธีการมากกว่าหลักการ กล่าวคือ กลุ่มเทคโนแคร็ตต้องการให้กลไกกำกับมีอำนาจเบ็ดเสร็จทั้งการตั้งกฎเกณฑ์กติกา การอนุญาต และการตีความวินิจฉัย โดยมีองค์กรกำกับรัฐวิสาหกิจทุกสาขา แต่กลุ่มนักวิชาการให้ความสำคัญต่อกลไกตลาดเป็นหลักและใช้

กลไกกำกับเฉพาะในส่วนที่เกิดความล้มเหลวของตลาด เช่น รัฐวิสาหกิจด้านพลังงานที่มีการผูกขาดโดยธรรมชาติ (สัมภาษณ์สุธรรม อยู่ในธรรม, 2 มิถุนายน 2543)

กลไกกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจเป็นแนวคิดองค์กรอิสระที่พันธมิตรแปรรูปฯ พัฒนาขึ้นมาเพื่อต่อสู้กับวาทกรรมฝ่ายสังคมนิยมที่ให้เหตุผลการแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เป็นของเอกชนนั้น เป็นเพียงการเปลี่ยนมือการผูกขาดจากภาครัฐไปสู่ภาคเอกชน ดังคำกล่าวที่ว่า

"Concept ของเรา คือ ต้องการให้เกิดการแข่งขันในกิจการนั้นๆ ซึ่งเดิมรัฐเคยผูกขาด..... แต่กระบวนการนี้หลายคนพูดว่า มันจะมีความเป็นธรรมหรือถ้าให้เอกชนเข้ามาเพราะเอกชนต้องหวังกำไรสูงสุด เราก็บอกว่ากระบวนการนี้จะเกิดได้ถ้าเราจะเปิดให้เอกชนเข้ามาทำ ต้องมีองค์กรกำกับดูแลอิสระ ซึ่งคาดหวังว่าองค์กรนี้จะทำหน้าที่ในการ Protect ผลประโยชน์หรือคุ้มครองผู้บริโภคเป็นสำคัญ" (สัมภาษณ์พันธ์ทิพย์ สุรทิณฑ์, 21 มิถุนายน 2543)

3.2 วาทกรรมต่อต้านโลกาภิวัฒน์ของพันธมิตรชาตินิยมใหม่

ปฏิบัติการของอุดมการณ์ชาตินิยมใหม่แสดงออกมาในรูปวาทกรรมที่นำโดยกลุ่มแรงงานรัฐวิสาหกิจ นักวิชาการแนวสังคมนิยมและกลุ่มทุนไทยประสบผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจ พันธมิตรดังกล่าวมีความเห็นพ้องต้องกันในการคัดค้านทุกประเด็นที่จะนำไปสู่การแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เป็นของเอกชน ดังนี้

(3.2.1) ประเด็นเกี่ยวกับ พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจ

ทุกกลุ่มมองว่า พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจเป็นเครื่องมือในการขายชาติ เพราะรัฐบาลมุ่งขายหุ้นให้แก่พันธมิตรร่วมทุนต่างชาติ และยังเห็นว่าการแปรรูปรัฐวิสาหกิจในกรณีจำเป็นควรพิจารณาเป็นกรณีๆ ไปไม่ใช่กำหนดให้ทุกรัฐวิสาหกิจต้องใช้ พรบ.ทุนฯ ดังคำสัมภาษณ์ของพันธมิตรต่อต้านโลกาภิวัตรมองว่า

"วิธีการขายรัฐวิสาหกิจให้รวดเร็วและขายไปพร้อมกันทั้ง 66 แห่ง คือ การออกพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจเพื่อเร่งกระบวนการขายรัฐวิสาหกิจ, (สมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์, 2541 : 10)

"การขายรัฐวิสาหกิจในระยะนี้ก็จะเป็นการขายให้ทุนข้ามชาติในราคาถูกที่สุด (ขณะนี้อัตราแลกเปลี่ยน 1 เหรียญสหรัฐต่อ 41 บาท) เรียกว่าการเลหลังขายชาติราคาถูกๆ ให้ทุนข้ามชาติกันแบบง่ายๆ" (เพิ่งอ้าง : 4)

"ทำไมฝรั่งถึงอยากเข้ามาซื้อรัฐวิสาหกิจ เพราะรัฐวิสาหกิจไม่ใช่แค่ธุรกิจ มันคือเส้นเลือดใหญ่ของระบบเศรษฐกิจ ทำไมคนไทยถึงอยากขายอำนาจผูกขาดนี้ให้กับฝรั่งมาก ประชาชนคงไม่อยาก แต่นักการเมืองคงจะอยากเพราะเวลาขายมันมีสิ่งที่เรียกว่า "คอมมิชชั่น" หรือ "หัวคิว" ถ้าบวกรัฐวิสาหกิจ ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ อะไรต่อมิอะไรมูลค่าเป็นล้านล้านบาท (สัมภาษณ์วุฒิพงศ์ เพรียบจริยวัฒน์, 11 พฤษภาคม 2543)

"ถ้าเกิดขายไป ผมรู้เลยว่าการแปรรูปเงินครึ่งหนึ่งเอาไปใช้หนี้กองทุนการฟื้นฟูที่รับไปรับมา ผมว่าพนักงานส่วนใหญ่รับไม่ได้ เพราะว่ารัฐบาลไปรับภาระมาจากพวกนายธนาคารหรือสถาบันการเงินที่ทำเสียหาย" (สัมภาษณ์ ศิริชัย ไม้งาม, 25 เมษายน 2543)

(3.2.2) ประเด็นเรื่องการเปิดเสรี

พันธมิตรต่อต้านโลกาภิวัฒน์ในสายสังคมนิยมเห็นว่าการเปิดเสรีรัฐวิสาหกิจเป็นข้ออ้างในการแสวงผลประโยชน์จากประเทศกำลังพัฒนาโดยประเทศมหาอำนาจหรือระบบทุนนิยมโลกในกระแสโลกาภิวัฒน์ ดังคำกล่าวของนักวิชาการฝ่ายแรงงานที่ว่า

"ไม่มี free trade ในโลก" (สัมภาษณ์นิคม จันทรวิทุร, 15 มิถุนายน 2543)

"ถ้าถามแบบกำปั้นทุบดินเลยก็ถามว่าจะแข่งไปทำไม สังคมอื่นเขาอยู่ได้โดยไม่คิดจะแข่งคืน ถ้าทันทีที่คุณแข่ง คุณกำลังบอกว่าคุณจะเข้าไปซ่องเสพเสวนากับโลกทุนนิยม โลกที่แข่งขัน แต่ในขณะที่คุณไม่ได้ถามว่าพื้นฐานของคนสามารถแข่งขันได้หรือไม่ได้" (สัมภาษณ์แล ดิลกวิทยรัตน์, 23 มิถุนายน 2543)

(3.2.3) ประเด็นเรื่องความจำเป็นต้องลดภาระของรัฐบาล

พันธมิตรชาตินิยมต่อต้านโลกาภิวัฒน์มองว่ารัฐวิสาหกิจโดยภาพรวมไม่เป็นภาระของรัฐ เพราะยังมีรายได้ส่งรัฐอยู่ กล่าวคือ รัฐวิสาหกิจปัจจุบัน 66 แห่ง มีสินทรัพย์ 3,605,834.28 ล้านบาท และสามารถสร้างงานให้ประชาชนมีงานทำกว่า 310,000 บาท ในปี พ.ศ. 2540 ทำกำไรถึง 95,012 ล้านบาท หลังจากหักการขาดทุนของรัฐวิสาหกิจที่มิได้มุ่งแสวงหากำไร 13 แห่ง ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจประเภทให้บริการส่งเสริมหรือสงเคราะห์เพื่อเป็นสวัสดิการแก่คนยากจนแล้ว รัฐวิสาหกิจยังสามารถส่งเงินให้รัฐได้ถึง 68,548 ล้านบาท (สมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์, 2541 7-9)

(3.2.4) ประเด็นเรื่องราคาสินค้าและบริการหลังการแปรรูปฯ

กลุ่มพันธมิตรชาตินิยม-สังคมนิยมเห็นว่าในระยะยาวจะเพิ่มภาระให้กับประชาชน เพราะเป็นธรรมชาติในการแสวงหากำไรของทุนเอกชน ดังนั้นสินค้าและบริการจะมีราคาสูงขึ้น เนื่องจาก "รัฐบาลจะไม่สามารถควบคุมและกำหนดราคาเองได้ ด้วยข้ออ้างที่ว่าให้เห็นไปตามกลไกตลาดเสรีในระบบทุนนิยมซึ่งแนวโน้มในอนาคตคือ ค่าบริการในกิจการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ จะต้องมีราคาแพงขึ้นอย่างแน่นอน ประชาชนผู้บริโภคจะเป็นผู้แบกรับภาระจ่ายเพิ่มอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อันจะมีผลกระทบต่อภาวะค่าครองชีพในที่สุด" (สภาทนายความร่วมกับ 45 องค์กรพันธมิตร, 2545 : 24)

"และจากบทเรียนที่ IMF เคยใช้วิธีการเดียวกันนี้กับประเทศในกลุ่มละตินอเมริกา ซึ่งมีศักยภาพใกล้เคียงกับเราในการแปรรูปรัฐวิสาหกิจนับสิบประเทศ ผลที่ได้รับคือ ประชาชนต้องเสียค่าบริการด้านสาธารณูปโภคให้แก่ผู้ประกอบการเอกชนชาวต่างชาติสูงขึ้นหลายเท่าตัว แต่กลับไม่มีผลลัพธ์ทางด้านการฟื้นฟูฐานะเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ให้ดีขึ้น ซ้ำยังกลับวิบัติไปกว่าเดิม เช่น ตัวอย่างที่ปรากฏในประเทศอาร์เจนตินาและประเทศบราซิล" (เพิ่งอ้าง)

(3.2.5) ประเด็นเรื่องความจำเป็นในการปลดพนักงานรัฐวิสาหกิจหลังการแปรรูป

พันธมิตรชาตินิยมใหม่เห็นว่าเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะปลดพนักงาน เพราะการลดคนงานเป็นการลดต้นทุนที่สำคัญ วาทกรรมพันธมิตรต่อต้านการแปรรูปแสดงให้เห็นจากคำสัมภาษณ์ ดังนี้

"การปลดพนักงานแน่นอน เพราะเวลาเราพูดถึงภาพพจน์ ถามว่านักธุรกิจไม่พอใจตรงไหน คนล้นงานแน่นอน ภาระค่าใช้จ่าย รัฐวิสาหกิจนั้นได้ 3 ชั่วคน รักษาพ่อ แม่ได้ รักษาลูกได้ รักษาตัวเองได้ ถามว่าเอกชนเอามั้ย เอกชนก็ไม่เอาเพราะเอกชนต้องการแสวงหากำไร แล้วกำไรนั้นเป็นแบบส่วนตัว" (สัมภาษณ์แล ดิลกวิทยรัตน์, 23 มิถุนายน 2543)

"ขณะที่กำลังดำเนินการแปลงทุนเป็นหนี้ตาม พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจคุณอาจไม่ค่อยสนใจเท่าไร แต่ในวันที่หุ้นถูกขายไปจนรัฐบาลถือหุ้นต่ำกว่า 50% แล้วนั่นแหละสถานภาพของคนงานจะเริ่มกลายเป็นคนงานภาคเอกชน ..... เขาก็จะรู้ว่าเขาต้องไปอยู่ภายใต้กฎหมายแรงงาน แล้วเขาก็จะรู้ว่ากฎหมายแรงงานอนุญาตให้นายจ้างเลิกจ้างลูกจ้างได้ทั้งที่ไม่มีความผิด" (เพิ่งอ้าง)

"ในการสื่อสารตอนนี้มีพนักงาน 23,000 คน ก็มีท่าว่าเมื่อแปรรูปต้องปลดพนักงานออกอย่างน้อยที่สุดประมาณ 20% ก็ 5,000 คน"

"การปลดคนงานหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผมว่าครึ่งหนึ่งคือ 15,000 คน ฝ่ายบริหาร (ของ กฟผ. : ผู้อ้าง) ปฏิเสธว่าไม่มีการปลด สุดท้ายเวลาแปรรูปเรื่องคนเป็นปัจจัยหลักที่ลดค่าใช้จ่าย" (สัมภาษณ์ ศิริชัย ไม้งาม, 25 เมษายน 2543)

(3.2.6) ประเด็นเรื่องกลไกกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจ

พันธมิตรต่อต้านโลกาภิวัตน์คัดค้านองค์กรกำกับดูแล เนื่องจากถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการแปรรูปและมองว่าในสังคมไทยจะไม่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

"ผมไม่เชื่อว่าจะมีได้มันจะมีได้เหมือนกับในสังคมที่เรียกว่าภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง มันจะยันกับทุนได้....ผมคิดว่าประชาสังคมของเรายังไม่เข้มแข็งเหมือนประเทศอื่นๆ ที่สามารถควบคุมได้ ..... สิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยพัฒนาการของสังคม ไม่ใช่อยู่ๆ คุณจะไปโยน "ตูม" ออกไปแล้วบอกไม่เป็นไร เดี๋ยวจะตั้งได้" (สัมภาษณ์แลดิลกวิทยรัตน์, 23 มิถุนายน 2543)

"คิดดูซิฮะ.... คุ้มครองผู้บริโภคเวลาสินค้าแพง คุ้มครองผู้บริโภคคุ้มครองได้อย่างไร หน่วยงานนี้มีไว้จริง แต่กลไกที่จะไปทำมันไม่ได้ (เช่น : ผู้อ้าง) ราคาไฟถ้าไปอยู่ในมือต่างชาติหมดแล้วเสนอราคาแพง ถ้าเราไม่รับเราจะมีไฟที่ไหนใช้" (สัมภาษณ์ศิริชัย ไม้งาม, 25 เมษายน 2543)

อย่างไรก็ดีจะพบว่าทั้งพันธมิตรเสรีนิยมใหม่และพันธมิตรชาตินิยมใหม่มีปฏิบัติการทางวาทกรรมร่วมกันเกี่ยวกับในเรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารของรัฐวิสาหกิจ แต่เป็นเพียงการมีเป้าหมาย (End) ร่วมโดยยังคงมีความขัดแย้งกันที่วิถีทาง (Means) ต่างกัน คือ พันธมิตรเสรีนิยมใหม่ต้องการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารโดยการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ ในขณะที่พันธมิตรชาตินิยมใหม่มองว่าสามารถเพิ่มประสิทธิภาพรัฐวิสาหกิจโดยไม่ต้องแปรรูป ในกรณีสังคมไทยจุดหักเลี้ยวของการแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เป็นของเอกชนอยู่ที่การที่รัฐบาลมีหุ้นต่ำหรือสูงกว่าร้อยละ 50 (สัมภาษณ์ พายัพ พยอมยนตร์, 23 มีนาคม 2545 ; สมบูรณ์ ทรัพย์สาร, 19 เมษายน 2543)

4. บทบาทผู้กระทำในนโยบายแปรสภาพรัฐวิสาหกิจ

กระบวนการนโยบายการแปรสภาพรัฐวิสาหกิจเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขโครงสร้างทุนหลักสามขาที่ทุนข้ามชาติมีบทบาทนำในช่วงกระแสโลกาภิวัฒน์ โครงสร้างการครอบครองอำนาจทางการเมืองของชนชั้นนำทางธุรกิจแต่เพียงกลุ่มเดียวในระบอบประชาธิปไตย "เต็มใบ" หลังรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 รวมถึงเกิดจากผลเคลื่อนไหวของพันธมิตรเสรีนิยมใหม่และพันธมิตรชาตินิยมใหม่ การเคลื่อนไหวในกระบวนนโยบายแปรสภาพฯ แสดงออกมาผ่านผู้กระทำการหลัก คือ กลุ่มเทคโนแครต กับกลุ่มแรงงานรัฐวิสาหกิจ

กลุ่มพันธมิตรเสรีนิยมใหม่ผลักดัน พรบ. ทุนรัฐวิสาหกิจโดยการประสานทางอุดมการณ์ระหว่างเทคโนแครตภายในและภายนอกประเทศ กล่าวคือ ในช่วงเศรษฐกิจฟองสบู่ กลุ่มเทคโนแครตข้าราชการของ "สภาพัฒน์" ได้นำเสนอแนวนโยบายการแปรสภาพรัฐวิสาหกิจในการปรับปรุงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ในปี 2531 แนวนโยบายระบุว่า

"จะพยายามเปลี่ยนสภาพรัฐวิสาหกิจที่ไม่ใช่บริษัทจำกัดให้เห็นบริษัทจำกัด เพื่อสะดวกในการนำหุ้นออกจำหน่ายและเน้นการนำหุ้นเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์" (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2531 : 1)

แนวนโยบายการแปรสภาพของกลุ่มเทคโนแครตไทยได้รับการกระตุ้นให้เร่งรัดการบังคับใช้ในหนังสือแสดงความจำนงค์ขอรับความช่วยเหลือทางวิชาการและการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ฉบับที่ 3 ข้อ 4.2 ว่า (นันทวัฒน์ ปรมานันท์, 2543 : 69)

"รัฐบาลมีนโยบายที่จะเร่งรัดการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ โดยมีแผนการที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น ซึ่งธนาคารโลกจะให้คำปรึกษาแก่รัฐบาลไทยในการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อดูแลเกี่ยวกับการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ (privatization secretariat) รวมถึงเสนอและแก้ไขกฎหมายต่างๆ เช่น กฎหมายว่าด้วยทุนรัฐวิสาหกิจ (corporatization law) และการจัดทำกรอบในการกำกับดูแลการแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 30 มิถุนายน 2541"

หลังจากนั้นรัฐบาลนายชวน หลีกภัยจึงได้ดำเนินการเคลื่อนไหวผลักดัน พรบ. ทุนรัฐวิสาหกิจ โดยได้มีมติคณะรัฐมนตรีในปี พ.ศ. 2541

การผลักดันพรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจของกลุ่มเทคโนแครตได้รับการต่อต้านจากกลุ่มแรงงานรัฐวิสาหกิจภายใต้องค์กรนำ คือ สมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (สรส.)

เมื่อร่าง พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจผ่านการพิจารณาของวุฒิสภาในวาระที่ 2 และ 3 ในวันที่ 5 มีนาคม 2542 สรส. ได้เสนอปัญหาเชิงนโยบาย (Policy Problem) โดยจัดชุมนุมคัดค้านที่บริเวณหน้ารัฐสภาและได้ทำหนังสือถึงวุฒิสภาขอให้ศาลรัฐธรรมนูญในฐานะองค์กรอิสระของรัฐวินิจฉัยว่าร่าง พรบ. ทุนรัฐวิสาหกิจขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญปี พ.ศ.2540 ใน 4 ประเด็น คือ (บัณฑิต ธนชัยเศรษฐวุฒิ, 2542 : 1-3)

(1) กระบวนการตราพรบ ทุนรัฐวิสาหกิจนั้นรัฐบาลไม่ได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทั้งๆ ที่เป็นกฎหมายที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตประชาชนทั้งประเทศตามมาตรา 76 ของรัฐธรรมนูญ

(2) รัฐวิสาหกิจเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมหรือการจัดให้มีการสาธารณูปโภค ตามมาตรา 187 ของรัฐธรรมนูญ ดังนั้น พรบ ทุนรัฐวิสาหกิจจึงขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญที่เปิดโอกาสให้ต่างชาติเข้าซื้อกิจการต่างๆ ของรัฐวิสาหากิจ

(3) มาตรา 24 ของร่าง พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจให้อภิสิทธิ์แก่ เอกชนที่เข้ามาซื้อรัฐวิสาหกิจรวมถึงกระทรวงการคลังยังไปค้ำหนี้ที่เป็นของเอกชนเช่นเดียวกับหนี้ของรัฐถือว่าเป็นการขัดกับหลักความเสมอภาคกันตามกฎหมายของมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญ)

(4) มาตรา 27 ของร่าง พรบ. ทุนรัฐวิสาหกิจบัญญัติที่ให้มติคณะรัฐมนตรีและพระราชกฤษฎีกายกเลิกพระราชบัญญัติจัดตั้งรัฐวิสาหกิจนั้นขัดกับรัฐธรรมนูญ เนื่องจากมติคณะรัฐมนตรีและพระราชกฤษฎีการไม่มีฐานะเป็นกฎหมาย

การเคลื่อนไหวของ สรส. ได้รับการสนับสนุนจากพรรคการเมืองฝ่ายค้าน ในสภาผู้แทนราษฎร โดยการนำของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ จึงทำให้ข้อเสนอของ สรส.ได้ยกระดับเข้าสู่วาระเชิงนโยบาย (Policy Agenda)

หลังจากการชุมนุมประท้วงที่หน้าทำเนียบรัฐบาลเพื่อคัดค้านร่าง พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2542 สรส.ได้เห็นความจำเป็นต้องสร้างพันธมิตรระหว่างแรงงานรัฐวิสาหกิจกับชนชั้นกลางหัวก้าวหน้าและตัวแทนทุนไทยที่มีหัวชาตินิยมโดยการผนวกการต่อต้านร่าง พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจเข้ากับการคัดค้านกฎหมายฟื้นฟูเศรษฐกิจ 11 ฉบับ (เพิ่งอ้าง : 6-7)

กลุ่มชาตินิยมได้สร้างวาทกรรมคัดค้านร่างกฎหมายฟื้นฟูเศรษฐกิจ 11 ฉบับว่าเป็นกฎหมายขายชาติ ร่างกฎหมายทั้ง 11 ฉบับในทัศนะของกลุ่มชาตินิยมมีสาระสำคัญเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ (สภาทนายความ, 2545 :7-32)

(1) ร่างกฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน ได้แก่ ร่าง พรบ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่ดิน ร่าง พรบ.อาคารชุด และร่าง พรบ.การเช่าอสังหาริมทรัพย์ เพื่อพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม ร่างทั้งสามฉบับในสายตาของกลุ่มชาตินิยมมีเนื้อหาเปลี่ยนที่ดินซึ่งเป็นสมบัติของคนไทยเป็นสินค้าในยุคโลกาภิวัฒน์ให้ต่างชาติเข้ามาซื้อขาย ปั่นราคา เก็งกำไรและเป็นเจ้าของอย่างอิสระ

(2) ร่างกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว ซึ่งจะยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 281 ในทัศนะของกลุ่มชาตินิยมเป็นกฎหมายที่มุ่งเปิดเสรีเกี่ยวกับธุรกิจและ

อาชีพที่เป็นอาชีพสงวนสำหรับคนไทย และทำให้ต่างชาติเข้ามาแย่งการทำมาหากินของคนไทย

(3) ร่างกฎหมายทุนรัฐวิสาหกิจ และกฎหมายประกันสังคม นอกจากคัดค้านร่างกฎหมายทุนรัฐวิสาหกิจแล้ว กลุ่มชาตินิยมยังมองร่างกฎหมายประกันสังคมว่าต้องการแก้ไขเงื่อนไขให้รัฐบาลออกเงินสมทบต่ำกว่านายจ้างและลูกจ้าง เพื่อนำเงินที่ได้ไปชำระหนี้ IMF

(4) ร่างกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและกฎหมายล้มละลายรวม 5 ฉบับ คือ ร่าง พรบ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (คดีมโนสาเร่) ร่าง พรบ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (การบังคับคดี) ร่าง พรบ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (การพิจารณาโดยชาดนัด) ร่าง พรบ.จัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลายและร่าง พรบ.ล้มละลาย ในมุมมองของกลุ่มชาตินิยมใหม่นั้นร่างกฎหมายทั้ง 5 ฉบับช่วยให้ต่างชาติมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการภาระหนี้สินของลูกหนี้ไทย

การเคลื่อนไหวต่อต้านการแปรสภาพรัฐวิสาหกิจภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์เป็นเงื่อนไขให้แนวคิดชาตินิยมใหม่จึงได้กลายมาเป็นอุดมการณ์หลักในการต่อต้านการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ นายอัมรินทร์ คอมันม์ ผู้นำของชมรมใจไทยกู้ชาติในฐานะตัวแทนกลุ่มชาตินิยมได้สรุปความคิดเกี่ยวกับการต่อต้านร่างกฎหมายขายชาติ 11 ฉบับไว้ว่า (สภาทนายความ, 2545 : ภาคผนวก)

"เนื้อหาสาระของร่าง พรบ. 11 ฉบับเกือบทั้งหมดตรงกันข้ามกับพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ช่วยกันรักษาแผ่นดิน ให้คนไทยพึ่งตนเอง ยืนอยู่บนขาของตนเอง เพื่อรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติไว้ การร่าง พรบ. 11 ฉบับที่รัฐได้กระทำไปขัดกับรัฐธรรมนูญที่จะให้มีประชาพิจารณ์และมีประชามติเฉพาะเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของประชาชนและความมั่นคงของประเทศ แต่ก็ได้มีการร่างขึ้นมาอย่างไม่ชอบมาพากล เอาผลประโยชน์ในการทำมาหากินของคนไทยทุกระดับชั้น เอาแผ่นดินไทยและทรัพย์สินรัฐวิสาหกิจซึ่งเป็นของประชาชนทั้งชาติตลอดจนสิทธิของความเป็นมนุษย์ไปยกให้แก่ต่างชาติอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในแผ่นดินไทยยุครัตนโกสินทร์"

ภายใต้อุดมการณ์ชาตินิยมใหม่ สรส. ได้เคลื่อนไหวเพื่อเสนอทางเลือกนโยบาย (Policy Option) โดยได้จัดชุมนุม ณ บริเวณลานพระบรมรูปทรงม้าระหว่างวันที่ 27-30 เมษายน 2542 และเรียกร้องให้มีการทำประชามติก่อนการประกาศใช้พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจหรือไม่ก็ขอให้มีการยุบสภาเพื่อให้ประชาชนตัดสินใจเรื่องกฎหมายฟื้นฟูเศรษฐกิจ 11 ฉบับ โดยการเลือกรัฐบาลใหม่ (เพิ่งอ้าง : 7)

ในช่วงนี้เองที่ได้มีการเจรจาเชิงนโยบายระหว่างฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายต่อต้านการแปรรูปโดยการนำของรัฐบาลนายชวน หลีกภัย และสรส. ในกลุ่มผู้นำสายพิราบ ดังนั้นผลการเจรจาเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2542 จึงมีลักษณะการยอมรับการบังคับใช้ พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจโดยมิอาจหลีกเลี่ยงได้ เช่น การให้องค์กร

กำกับดูแลพิจารณาการขึ้นราคาค่าบริการใดๆ ของรัฐวิสาหกิจ การให้ตัวแทนรัฐวิสาหกิจเข้าร่วมเป็นกรรมการในกระบวนการแปรรูปทุกขั้นตอน การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการพนักงานรัฐวิสาหกิจจากเงินส่วนหนึ่งของการขายหุ้น เป็นต้น (เพิ่งอ้าง : 9)

ดังนั้นกลุ่มผู้นำสายเหยี่ยวของ สรส จึงได้จัดชุมนุมอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ 6-10 พฤษภาคม 2542 เพื่อยืนยันการคัดค้าน พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจ ในการชุมนุมครั้งนี้ได้มีการกรีดเลือดสาบานของผู้แทนองค์กรสมาชิกของ สรส เพื่อยืนยันการคัดค้าน พรบ.ทุนให้ถึงที่สุด (เพิ่งอ้าง)

ต่อมากลุ่มแรงงานรัฐวิสาหกิจและชนชั้นกลางฝ่ายก้าวหน้า (เช่น นักวิชาการแห่งสังคมนิยม องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรนักศึกษาเครือข่ายองค์กรประชาธิปไตย) ได้ออกแถลงการณ์แนวร่วมประชาชนเพื่อคืนอำนาจการแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้ประชาชนโดยเสนอทางเลือกการแปรรูปแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ทางเลือกดังกล่าวมีลักษณะของอุดมการณ์สังคมนิยม ดังนี้ (เพิ่งอ้าง : 10)

(1) ทุนรัฐวิสาหกิจต้องเป็นทุนของสังคม (สมบัติของประชาชน) มิใช่สมบัติของรัฐบาล นักการเมือง หรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ

(2) แนวทางและวิธีการแปรรูปรัฐวิสาหกิจจะต้องกำหนดโดยประชาชน มิใช่ปล่อยให้นักการเมืองและเทคโนแครต ข้าราชการ เป็นผู้ตัดสินใจดังปรากฏใน พรบ. ทุนรัฐวิสาหกิจ

(3) การขายรัฐวิสาหกิจจะต้องขายให้ประชาชน ผู้บริโภคเป็นหลัก แทนที่จะเป็นนายทุนทั้งในและต่างประเทศ

(4) การกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจสาธารณูปโภคหลังการแปรรูปจะต้องถูกควบคุมโดยประชาชน

(5) มีการจัดทำประชามติก่อนที่รัฐบาลจะตัดสินใจเกี่ยวกับการแปรรูปรัฐวิสาหกิจใดๆ

แต่ในที่สุด พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจ ก็สามารถนำมาบังคับใช้แปรสภาพรัฐวิสาหกิจได้ เมื่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ร่าง พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2542 สรส. ได้ตอบโต้คำวินิจฉัยดังกล่าวโดยการยื่นความฎีกา เพื่อ "เป็นความหวังและที่พึ่งสุดท้ายของประชาชนชาวไทยที่ได้รับความเดือดร้อนและเห็นความไม่ถูกต้องของสังคมการเมืองที่จะนำประเทศไปสู่การเป็นเมืองขึ้นทางเศรษฐกิจของบริษัททุนข้ามชาติทั้งปวง" (เพิ่งอ้าง : 16)

หลังจากความพ่ายแพ้ของพันธมิตรกลุ่มแรงงานรัฐวิสาหกิจและชนชั้นกลางฝ่ายก้าวหน้าในกระบวนการกำหนดนโยบายแปรสภาพรัฐวิสาหกิจตาม พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจแล้ว ในขั้นของการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy implementation) นั้น ในขณะที่ฝ่ายพันธมิตรเสรีนิยมใหม่ดำเนินการแปรสภาพรัฐวิสาหกิจนั้น ฝ่ายพันธมิตรชาตินิยมใหม่ก็ได้ปรับกลยุทธ์การเคลื่อนไหวเพื่อยกเลิก พรบ.ทุนรัฐวิสากิจควบคู่กันไปกับการนำนโยบายไปปฏิบัติด้วย

ตามแผนแม่บทการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจ พันธมิตรเสรีนิยมใหม่มีแผนปฏิบัติการสำหรับรัฐวิสาหกิจ 66 แห่ง คาดว่าจะให้วิธีการแปรสภาพรัฐวิสาหกิจรวมถึงมาตราอื่นๆ ดังนี้ (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2541 : 41-71 ; กองโครงการพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540)

(1) ในรัฐวิสาหกิจสาขาโทรคมนาคมและสื่อสารนั้น จะแปรสภาพการสื่อสารแห่งประเทศไทย และองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย โดยจัดตั้งกิจการไปรษณีย์เป็นรัฐวิสาหกิจและเพิ่มบทบาทภาคเอกชนในองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย

(2) ในรัฐวิสาหกิจสาธารณูปการจะแปรสภาพการประปานครหลวงและการประปาส่วนภูมิภาค โดยให้เพิ่มบทบาทภาคเอกชนในการเคหะแห่งประเทศไทยและคงสภาพองค์การจัดการน้ำเสียเป็นรัฐวิสาหกิจ

(3) ในรัฐวิสาหกิจสาขาขนส่งจะแปรสภาพการท่าเรือแห่งประเทศไทย และการท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย การทางพิเศษแห่งประเทศไทย องค์การรถไฟฟ้ามหานคร สถาบันการบินพลเรือนและบริษัทท่าอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งใหม่

รัฐวิสาหกิจจะถูกใช้มาตรการต่างๆ เพื่อให้พ้นจากความเป็นรัฐวิสาหกิจ ได้แก่ องค์กรขนส่งมวลชนกรุงเทพฯ จะโอนให้กรุงเทพมหานคร การขายหุ้นส่วนใหญ่ของบริษัทการบินไทยจำกัด บริษัทขนส่งจำกัด องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ บริษัทไทยเดินเรือทะเล จำกัด บริษัทอู่ทองกรุงเทพจำกัด

ส่วนรัฐวิสาหกิจที่ยังคงสภาพรัฐวิสาหกิจ ได้แก่ บริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย

(4) ในรัฐวิสาหกิจสาขาพลังงานจะแปรสภาพ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย การไฟฟ้านครหลวง การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค และการปิโตรเลี่ยมแห่งประเทศไทย

(5) ส่วนรัฐวิสาหกิจสาขาอื่นๆ อีก 42 แห่งจะใช้มาตรการให้ภาคเอกชนเข้าร่วมทุน การเข้าร่วมทุนของภาคเอกชนจะแตกต่างกันตามระดับความเป็นธุรกิจหลักของรัฐ คือ พิจารณาจากขอบเขตความรับผิดชอบของรัฐวิสาหกิจที่มีต่อสังคมและกิจการที่มิได้เกี่ยวข้องกับธุรกิจเชิงพาณิชย์ดังแผนภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4 1 รูปแบบการจำแนกรัฐวิสาหกิจในแผนแม่บทการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจ

จากแผนภาพที่ 4 จะพบว่าแผนแม่บทฯ จะแบ่งรัฐวิสาหกิจถึง 42 แห่งแตกต่างกันตามมาตรการนโยบายดังนี้

(1) วิสาหกิจที่จะต้องพ้นสภาพความเป็นรัฐวิสาหกิจโดยการจำหน่ายกิจการทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดให้แก่ทุนเอกชน ได้แก่ องค์การสุรา องค์การแก้ว องค์การแบตเตอรี่ องค์การฟอกหนัง โรงพิมพ์ตำรวจ และบริษัทไม้อัดไทย จำกัด

(2) รัฐวิสาหกิจที่ต้องปรับปรุงองค์กรเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการจำหน่ายจ่ายโอนกิจการให้ทุนเอกชนในอนาคต ได้แก่ โรงงานยาสูบ การกีฬาแห่งประเทศไทย องค์การเภสัชกรรม และสำนักงานธนานุเคราะห์

(3) รัฐวิสาหกิจที่จะแยกธุรกิจหลักและจำหน่ายจ่ายโอนกิจการที่มิใช่ธุรกิจหลักให้แก่ทุนเอกชน ได้แก่ แรงงานไฟ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล องค์การอุตสาหกรรมกรมป่าไม้ องค์การสะพานปลา องค์การสวนยาง องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย และการเคหะแห่งชาติ

(4) รัฐวิสาหกิจที่จะคงสภาพไว้และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารแบบเอกชนจะเป็นรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการทางสังคมและไม่เกี่ยวกับธุรกิจเชิงพาณิชย์ ได้แก่ การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย องค์การคลังสินค้า การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การสวนพฤกษศาสตร์ สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร องค์การสวนสัตว์ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ

การดำเนินการแปรสภาพรัฐวิสาหกิจตามแผนแม่บทการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจของพันธมิตรเสรีนิยมใหม่ได้รับการสานต่อโดยรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ภายใต้วาทกรรมนโยบาย "พัฒนารัฐวิสากิจ" ที่แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 ว่าจะ

"พัฒนารัฐวิสาหกิจให้เป็นองค์กรหลักในการกอบกู้เศรษฐกิจและสร้างรายได้ให้กับประเทศโดยรวม รัฐวิสาหกิจที่มีศักยภาพและมีความพร้อมเข้าด้วยกันภายใต้การบริหารขององค์กรที่เป็นมืออาชีพ มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและปลอดจากการเมืองแทรกแซงในการบริหาร พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนคนไทยมีโอกาสลงทุนในกิจการรัฐวิสาหกิจและสนับสนุนให้รัฐวิสาหกิจมีความพร้อมเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ภายในเวลาที่เหมาะสม.

รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ยังคงใช้ พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจเป็นเครื่องมือที่มีเป้าหมายไปสู่การแปรรูปให้เป็นของเอกชน ดังเช่น ตรรกของพันธมิตรเสรีนิยมใหม่ที่ก่อรูปในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ความแตกต่างระหว่างทั้งสองรัฐบาลเป็นเพียงระดับที่แตกต่างกันภายใต้นโยบายประเภทเดียวกัน กล่าวคือ (อารีพงศ์ ภู่ชอุ่ม, มปป.)

(1) รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ มีนโยบายกำหนดให้รัฐวิสาหกิจในรูปของบริษัท รวมถึงกลุ่มที่ต้องแปรรสภาพด้วย 16 แห่ง จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ได้แก่ บริษัทอินเตอร์เน็ตประเทศไทย บริษัทการบินไทยจำกัด การปิโตรเลี่ยมแห่งประเทศไทย ธนาคารกรุงไทยจำกัด (มหาชน) ธนาคารศรีนคร จำกัด (มหาชน) ธนาคารนครหลวงไทยจำกัด (มหาชน) องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย การสื่อสารแห่งประเทศไทย โรงงานยาสูบ การท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย การท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย ธนาคารอาคารสงเคราะห์ การท่าเรือแห่งประเทศไทย ธนาคารอาคารสงเคราะห์ การ

ท่าเรือแห่งประเทศไทย ธนาคารออมสิน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย การไฟฟ้านครหลวง การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค การประปานครหลวง และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

(2) รัฐบาล พ ต ท ทักษิณ มีนโยบายเร่งด่วนที่ลดสัดส่วนการถือหุ้นในรัฐวิสาหกิจอีก 4 แห่ง ซึ่งได้จดทะเบียนอยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย นโยบายดังกล่าวย่อมจะนำไปสู่การแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เป็นของเอกชนเมื่อสัดส่วนการถือหุ้นของภาครัฐต่ำกว่าร้อยละ 50 ตามมติคณะรัฐมนตรี

(3) รัฐบาล พ.ต ท.ทักษิณ มีนโยบายที่จะจัดองค์กรรองรับการแปรสภาพรัฐวิสาหกิจและรวบรวมรัฐวิสาหกิจในรูปทุนบริษัทเพื่อสะดวกในการจัดจำหน่ายหุ้นให้ภาคเอกชนที่เรียกว่า บรรษัทวิสาหกิจแห่งชาติ

พันธมิตรชาตินิยมใหม่ต่อต้านการแปรรูปรัฐวิสาหกิจได้ปรับกลยุทธ์การเคลื่อนไหวโดยอาศัยโอกาสทางการเมือง จากวาทกรรมในช่วงหาเสียงเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทยที่ได้ให้สัญญาประชาคมไว้ว่า เมื่อได้รับเลือกตั้งเป็นรัฐบาลแล้ว จะยกเลิกกฎหมายฟื้นฟูเศรษฐกิจ 11 ฉบับซึ่งรวมถึง พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจ (สภาทนายความ, 2545 : 4)

สมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (สรส.) ในฐานะองค์กรนำของแรงงานรัฐวิสาหกิจได้นำเสนอทางเลือกนโยบายแปรรูปรัฐวิสาหกิจต่อรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ โดยเน้นการพัฒนารัฐวิสาหกิจภายใต้แนวคิดลัทธิสวัสดิการ กล่าวคือ (สมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์, 2544 : 1)

"การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงโครงสร้างรัฐวิสาหกิจไม่ควรยึดปรัชญาการเปลี่ยนความเป็นเจ้าของจากรัฐสู่เอกชน แต่ควรจะเรียกว่าการพัฒนารัฐวิสาหกิจหรืออาจจะเรียกว่า การปฏิรูปรัฐวิสาหกิจเพื่อนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพ เพิ่มมูลค่าของกิจการ และคุณภาพการบริการ รวมถึงการเปิดโอกาสให้ธุรกิจเอกชนด้านต่างๆ เข้ามาร่วมให้บริการตามแนวคิดการแข่งขันเสรีเพื่อรองรับกติกาสากลของโลก ก็สามารถทำได้โดยไม่ต้องขายรัฐวิสาหกิจเพื่อลดความเป็นเจ้าของจากรัฐบาลและการแข่งขันเสรีมิได้หมายถึงกิจการของรัฐจะแข่งกับเอกชนไม่ได้"

คณะกรรมการกำกับนโยบายด้านรัฐวิสาหกิจ (กนร.) ในฐานะตัวแทนรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ได้ปฏิบัติการเชิงวาทกรรมยืนยันอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่และตอบโต้แนวคิดสวัสดิการของ สรส. ดังนี้ (ปองพล อดิเรกสาร, 2545)

1. พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจมิใช่กฎหมายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ แต่เป็นกฎหมายเพื่อการแปรสภาพจากทุนรัฐวิสาหกิจเป็นทุนเรือนหุ้นของรัฐวิสาหกิจในรูปริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัด
2. พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจเป็นกฎหมายกลางที่เป็นทางเลือกในการแปรสภาพรัฐวิสาหกิจ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการระดมทุน มิได้ก้าวล่วงไปถึงการขายหุ้นแต่อย่างไร

3. ไม่ควรกำหนดสัดส่วนการถือหุ้นของภาครัฐเพื่อคงสภาพการเป็นรัฐวิสาหกิจไว้ในกฎหมาย แต่ควรให้ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของมติคณะรัฐมนตรี

กลุ่มแรงงานรัฐวิสาหกิจจึงต้องอาศัยเครือข่ายของพันธมิตรชาตินิยมใหม่เคลื่อนไหวต่อต้าน พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจในนามพันธมิตร 45 องค์กรที่คัดค้านกฎหมายขายชาติ 11 ฉบับ (ดูรายชื่อในภาคผนวก จ.)

พันธมิตร 45 องค์กรได้เคลื่อนไหวขอให้รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ยกเลิกแก้ไขกฎหมาย "ขายชาติ" 11 ฉบับโดยจัดชุมนุมประท้วงประมาณ 20,000 คน ที่ลานพระบรมรูปทรงม้า เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2545 รัฐบาลทักษิณยอมแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างฝ่ายรัฐบาลและตัวแทนของพันธมิตร 45 องค์กรเพื่อพิจารณายกเลิก-แก้ไขกฎหมายดังกล่าว (พันธมิตร 45 องค์กร, 2546)

คณะกรรมการร่วมระหว่างตัวแทนของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ และ พันธมิตร 45 องค์กรได้ถูกใช้เป็นกลไกเพื่อควบคุมความขัดแย้งเกี่ยวกับกฎหมาย "ขายชาติ" 11 ฉบับ ดังนั้นการทำงานของคณะกรรมการฯ จึงถูกกล่าวหาว่าเป็นไปอย่างล่าช้าจนพันธมิตร 45 องค์กรต้องเรียกร้องโดยตรงให้รัฐบาลหยุดหรือชะลอการบังคับใช้กฎหมายขายชาติ 11 ฉบับ นอกจากนี้เมื่อคณะกรรมการร่วมได้มีมติเป็นเอกฉันท์ในเดือนมกราคม 2546 ให้คงความเป็นรัฐส่วนใหญ่ไว้โดยให้ทุนเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในบางระดับเท่านั้น (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ฉ.) แต่มติดังกล่าวไม่ได้รับการตอบสนองจากรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณเลย นอกจากนี้ยังไม่มีการดำเนินงานตามมติของคณะกรรมการร่วมแต่อย่างใดจนถึงปัจจุบัน

5. ผลกระทบของการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ

ผลกระทบของการแปรรูปรัฐวิสาหกิจในที่นี้จะพิจารณาเฉพาะการยุบเลิกรัฐวิสาหกิจและการแปรสภาพรัฐวิสาหกิจโดยจะเน้นในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ นอกจากนี้จะวิเคราะห์ผลกระทบสำคัญที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย

1. ผลกระทบของการยุบเลิกรัฐวิสาหกิจ

ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจได้มีการยุบรัฐวิสาหกิจ 4 แห่ง คือ องค์กรเหมืองแร่ทางทะเล โรงงานน้ำตาล องค์การทอผ้าและองค์การอุตสาหกรรมห้องเย็น ในหัวข้อนี้จะยกกรณีของผลกระทบของการยุบเลิกองค์การอุตสาหกรรมห้องเย็นเป็นตัวอย่าง

องค์การอุตสาหกรรมห้องเย็นจัดตั้งโดยพระราชกฤษฎีกาในปี 2498 โดยใช้ชื่อครั้งแรกว่า "องค์การอุตสาหกรรมห้องเย็นและโรงน้ำแข็ง" วาทกรรมของฝ่ายแปรรูปได้อ้างว่ามีการจัดตั้งองค์การฯ ขึ้นมาเพื่อเป็นแบบอย่างให้ภาคเอกชน แต่จากข้อมูลชี้ให้เห็นว่าในสมัยนั้นมีห้องเย็นของเอกชนอยู่แล้ว คือ ห้องเย็นของนายเลิศ แต่ห้องเย็นของเอกชนมักให้บริการเฉพาะชาวประมงหรือลูกค้ารายใหญ่เท่านั้น ดังนั้นชาวประมงรายย่อยจึงถูกละเลยและทำให้จับปลาได้เฉพาะปลาทู องค์การอุตสาหกรรมห้องเย็นจึงมี

ประโยชน์เพื่อช่วยเหลือชาวประมงรายย่อยเป็นสำคัญ (สัมภาษณ์ เพิ่มศักดิ์ นาคทิพวรรณ, 19 พฤษภาคม 2546)

จากการเป็นรัฐวิสาหกิจประเภทบริการโดยไม่มุ่งแสวงหากำไรแก่ชาวประมงรายย่อย รวมถึงการดำเนินงานที่มีการทุจริตโดยผู้บริหารที่มาจากนักการเมือง เป็นเงื่อนไขให้รัฐบาลนายชวน หลีกภัยที่มุ่งแปรรูปรัฐวิสาหกิจในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจโดยการนำของนายเนวิน ชิดชอบ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายเนวินได้เสนอให้ยุบองค์การอุตสาหกรรมห้องเย็น โดยอ้างว่าหมดความจำเป็นในสมัยปัจจุบัน และองค์การมีหนี้สินถึง 170 ล้านบาท (เพิ่งอ้าง)

ต่อมารัฐบาลได้ออกพระราชกฤษฎีกายุบเลิกองค์กรอุตสาหกรรมห้องเย็นในปี พ.ศ.2541 โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กู้เงินจากธนาคารกรุงไทยจำกัด จำนวนประมาณ 54.4 ล้านบาท เพื่อนำมาจ่ายเป็นเงินบำเหน็จและเงินชดเชยให้กับพนักงานที่ถูกเลิกจ้าง รวมถึงเป็นค่าใช้จ่ายในการชำระบัญชีด้วย (อาภา สมัครการ, 2541 : 2)

ผลกระทบที่พนักงานและบุคคลในครอบครัวได้รับจากการยุบเลิกองค์การอุตสาหกรรมห้องเย็นก็คือ (ประสิทธิ์ นาผลและคณะ, 2542: 3)

1. ปัญหาการว่างงานทำให้ขาดรายได้ เนื่องจากอยู่ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจและพนักงานรวมถึงลูกจ้างขององค์การอยู่ในเกณฑ์อายุ 40 ปีขึ้นไป ทำให้โอกาสหางานใหม่แทบไม่มีเลย
2. ขาดเงินทุนที่จะไปประกอบอาชีพอิสระอื่น เพราะเงินที่ได้รับจากการถูกเลิกจ้างนั้นได้รับเพียงบำเหน็จและเงินค่าชดเชยตามกฎหมายเท่านั้น แต่พนักงานเกือบทั้งหมดขององค์การฯ มีภาระเงินกู้ที่ต้องชำระให้แก่ธนาคารจึงถูกหักไว้ชำระหนี้จนเกือบหมด
3. ความเดือนร้อนเรื่องที่อยู่อาศัย เนื่องจากพนักงานหลายคนอยู่ในระหว่างการผ่อนส่งบ้าน เมื่อไม่มีรายได้ก็ไม่สามารถผ่อนชำระได้จนต้องถูกยึดบ้าน ส่วนพนักงานบางคนที่เคยเช่าบ้านหรือพักอาศัยอยู่ในบ้านพักขององค์การยังไม่รู้ว่าตัวเองจะย้ายไปอยู่ที่ไหน เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องเงินทุนและไม่มีรายได้พอที่จะไปหาที่อยู่อาศัยใหม่
4. ปัญหาความเดือนร้อนเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร เนื่องจากพนักงานเคยได้รับเงินสวัสดิการช่วยเหลือค่าเรียนบุตร กล่าวคือ ในระดับประกาศนียบัตรชั้นต้น (ปวช.) เคยได้รับเงินช่วยเหลือ 50% ของค่าใช้จ่าย และจะได้ค่าเรียนเต็ม 100% ในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง (ปวส.)

ผลตามมาหลังจากผลกระทบที่เกิดขึ้นกับพนักงานองค์การอุตสาหกรรมห้องเย็น ได้แก่ ปัญหาสุขภาพและชีวิตของพนักงาน พบว่า คุณสัมฤทธิ์ จันทร์เทียม อดีตนายกสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจองค์การอุตสาหกรรมห้องเย็นต้องประสบกับโรคเส้นโลหิตในสมองแตกทำให้กลายเป็นอัมพาต ดังนั้นจึง

ต้องการนำเงินบำนาญทั้งหมดที่ได้รับมารักษาพยาบาล ส่วนคุณศักดิ์ชัย อ่อนละมัย มีลูกเล็ก 4 คน และในช่วงที่องค์การยังไม่ยุบเลิกนั้นรายได้ก็ไม่คอยพอใช้ในครอบครัวอยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อองค์การฯ ยุบเลิกทำให้คุณศักดิ์ชัยอยู่ในภาวะกดดัน เครียดมากจากรายได้ที่ย่ำแย่ลง หลังจากนั้นก็กลับมาดื่มสุราอย่างหนักอีกครั้งหนึ่ง ทำให้เป็นโรคตับแข็งตายในเวลาอันสั้น (สัมภาษณ์เพิ่มศักดิ์ นาคทิพวรรณ, 19 พฤษภาคม 2546 ; ทัศนีย์ มณีรัตน์, 19 พฤษภาคม 2546)

พนักงานองค์การอุตสาหกรรมห้องเย็นที่ถูกเลิกจ้างพยายามแก้ปัญหาของตนเองออกมาเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. การร้องขอความเป็นธรรมเพื่อขอให้พิจารณาจ่ายเงินชดเชยเป็นกรณีพิเศษเพิ่มขึ้นอีก 25 เท่าของเงินเดือนอัตราสุดท้าย แต่รัฐบาลนายชวนได้ให้เงินชดเชยเพิ่มเพียง 6 เท่าของเงินเดือนเพื่อ "จะช่วยบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่พนักงานในระหว่างหางานใหม่" (ศุภชัย พาณิชภักดิ์, 2542) เนื่องจากเห็นว่าการจ่ายเงินชดเชยถึง 25 เท่า "จะมีปัญหาอย่างมาก เพราะจะเป็นแนวทางใหม่ให้กับพนักงานของรัฐวิสาหกิจที่ถูกยุบเลิกกิจการไปแล้วหรือที่กำลังดำเนินการเพื่อยุบเลิกกิจการเรียกร้องขอเงินค่าชดเชยเพิ่มเป็นกรณีพิเศษด้วย" (วิษณุ เครืองาม, 2542) ดังนั้นการเรียกร้องค่าชดเชยเพิ่มของพนักงานองค์การฯ จึงไม่ค่อยมีผลต่อการจัดการความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นเท่าไรนัก
2. การรวมตัวกันเช่ากิจการขององค์การอุตสาหกรรมห้องเย็นเพื่อดำเนินการต่อ กล่าวคือ พนักงานองค์การฯ ที่ถูกเลิกจ้าง 39 คนได้รวมกันเป็นหุ้นบริษัทประมาณ 4 แสนกว่าบาทขอเช่ากิจการขององค์การที่สาขากรุงเทพฯ มาดำเนินการด้วยตัวเอง ผลปรากฏว่าการดำเนินธุรกิจดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จ คือ "ไม่เคยกำไร ขาดทุนเดือนละแสนกว่าบาท" จนทำให้อดีตพนักงานต้องเป็นหนี้ชำระทางรัฐถึง 3-4 ล้านบาท (สัมภาษณ์ทัศนีย์ มณีรัตน์, 19 พฤษภาคม 2546)

สาเหตุการดำเนินธุรกิจของอดีตพนักงานองค์การฯ ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากสาเหตุหลายประการ คือ (สัมภาษณ์เพิ่มศักดิ์ นาคทิพวรรณ, 19 พฤษภาคม 2546 ; ทัศนีย์ มณีรัตน์, 19 พฤษภาคม 2546)

1. รัฐไม่ได้ทำตามเงื่อนไขตามที่นายปองพล อดิเรกสาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในสมัยนั้นได้ให้สัญญากับอดีตพนักงานกลุ่มนี้ว่าจะไม่ต้องจ่ายค่าค้ำประกันล่วงหน้า ค่าประกันสัญญา ค่าประกันไฟฟ้า และค่าประกันน้ำประปา
2. เครื่องจักรขององค์การเสื่อมสภาพ ทำให้เครื่องเสียเกือบทุกๆ 3 เดือน จนต้องเปลี่ยนใหม่หมด ซึ่งทำให้สูญเสียค่าเสียโอกาสและมีค่าใช้จ่ายเพิ่ม

3. ปัญหาตัวแทนจำหน่าย เนื่องจากกิจการขององค์การฯ ทำเฉพาะน้ำแข็งก้อน แต่ไม่มีโรงโม่น้ำแข็งของตนเอง ทำให้ถูกกดราคาจากโรงโม่น้ำแข็ง คือ โรงโม่รับน้ำแข็งก้อนด้วยราคาเพียง 58 บาทต่อก้อน แต่ไปขาย 100 กว่าบาทต่อก้อน
4. กิจการน้ำแข็งเชื่อมโยกับองค์การสะพานปลา ดังนั้นถ้าองค์การสะพานปลาหยุดดำเนินการก็ทำให้กิจการน้ำแข็งต้องหยุดงานไปด้วย

2. ผลกระทบจากการแปรสภาพรัฐวิสาหกิจ

การแปรสภาพรัฐวิสาหกิจโดยอาศัย พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2542 ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย

การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยได้แปรสภาพเป็นบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) เมื่อเดือนตุลาคม 2544 โดยรัฐถือหุ้นร้อยละ 51 ทำให้ยังคงสภาพเป็นรัฐวิสาหกิจอยู่ (สมบูรณ์ ทรัพย์สาร, 2546 : 7)

การนำหุ้นของบริษัท ปตท. เข้าตลาดหลักทรัพย์และขายหุ้นประมาณ 10 เปอร์เซนต์ของทุนจดทะเบียน หรือคิดเป็นจำนวน 800 ล้านหุ้น มูลค่า 28,000 ล้านบาท นั้นได้รับความสนใจจากเอกชนซื้อหุ้นหมดภายในเวลาเพียงหนึ่งนาทีเศษ อย่างไรก็ดีผลกระทบที่ตามมาจากการแปรสภาพก็คือ (วุฒิพงศ์ เพรียบจริยวัฒน์, 2545 : 9-10)

1. ผลกระทบต่อความมั่นคงด้านพลังงานของประเทศ เพราะธุรกิจน้ำมันในปัจจุบันถูกครอบงำโดยบริษัทน้ำมันข้ามชาติ 3 บริษัท คือ เอสโซ่ เชลล์ และคาลเท็กซ์ แต่การมีการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยเป็นรัฐวิสาหกิจได้ช่วยตรึงราคาน้ำมันโดยการแทรกแซงกรณีที่ราคาพุ่งสูงอย่างไม่มีเหตุผล แต่หลังจากแปรสภาพเป็นบริษัท ปตท. แล้วจะพบว่าราคาน้ำมันไม่สามารถถูกตรึงอยู่ในระดับที่เป็นธรรมได้
2. รายได้จากการขายหุ้นของบริษัท ปตท. มิได้ส่งกลับไปถึงรัฐบาล แต่กลับเอาไปยังโรงกลั่นน้ำมันที่ ปตท. ลงทุนไว้เกินความจำเป็นและขาดทุนอยู่
3. การขายหุ้นก็มิได้กระจายสู่ประชาชนอย่างกว้างขวาง แต่กลับไปตกในมือของญาติพี่น้องเพื่อนฝูงและผู้มีอุปการคุณของผู้มีอำนาจในรัฐบาล

3. ผลกระทบจาก<u>การแปรรูปรัฐวิสาหกิจในอนาคต</u>

ในปัจจุบันมีรัฐวิสาหกิจที่อยู่ในกระบวนการแปรรูปฯ ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งการแปรรูปฯ จะส่งผลกระทบในอนาคตอันใกล้ก็คือ

3.1 <u>การผูกขาดธุรกิจไฟฟ้าของเอกชน</u>

แต่เดิมธุรกิจไฟฟ้าอยู่ภายใต้การครอบครองตลาดของรัฐวิสาหกิจ 3 แห่ง คือ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ทำหน้าที่ปั่นไฟและขายส่งไฟฟ้า การไฟฟ้านครหลวง

เพื่อจัดจำหน่ายไฟฟ้าในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคในการจัดจำหน่ายในเขตที่เหลือของประเทศ

ต่อมารัฐบาลได้ผลักดันให้บริษัทไฟฟ้าของเอกชนที่เรียกว่าผู้ผลิตไฟฟ้าอิสระ (Independent Power Producers หรือ IPP) เข้ามาผลิตไฟฟ้าแทน กฟผ. จนถึงกลางปี 2542 มีผู้ผลิตอิสระจำนวน 7 รายที่ได้ลงนามในสัญญาซื้อขายไฟฟ้ากับ กฟผ. โดยมีกำลังการผลิตรวมกัน 5,9444 เมกกะวัตต์ (เดชรัตน์ สุขก่าเนิด, 2542 : 15)

ผู้ผลิตไฟฟ้าอิสระทั้ง 7 แห่งที่เข้ามามีบทบาทแทน กฟผ.ได้แก่ (เมตตา บันเทิงสุข, 2543 : 1)

1. บริษัทผลิตไฟฟ้าอิสระ (ประเทศไทย) จำกัดในโครงการโรงไฟฟ้าที่อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี
2. บริษัทอิสเทอร์นเพาเวอร์ แอนด์ อิเล็คทริค จำกัด ในโครงการโรงไฟฟ้าบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ
3. บริษัท บี แอล ซี พี เพาเวอร์ จำกัด ในโครงการโรงไฟฟ้าเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง
4. บริษัท บ่อวิน เพาเวอร์ จำกัด ในโครงการโรงไฟฟ้าบ่อวิน จังหวัดชลบุรี
5. บริษัท ไดรเอนเนอจี จำกัด ในโครงการโรงไฟฟ้า จังหวัดราชบุรี
6. บริษัท กัลฟ์ เพาเวอร์ เจเนอเรชั่น จำกัด ในโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
7. บริษัทยูเนียน เพาเวอร์ ดีเวลลอปเมนท์ จำกัด ในโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ตัวอย่างเช่น กรณีโรงไฟฟ้าถ่านหินที่บ่อนอกและหินกรูด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รัฐบาลสัญญาว่าจะทยอยจ่ายเงินให้เอกชนตลอดช่วงสัญญา 25 ปี เป็นจำนวนเกือบ 2 แสนล้านบาท ทั้งๆ ที่ราคาตลาดของโรงไฟฟ้าทั้งสองมีมูลค่าเพียงประมาณ 75,000 ล้านบาท ซึ่งไม่รวมต้นทุนทางสังคมที่ก่อให้เกิดปัญหาทางนิเวศ อันนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนในปัจจุบัน (วุฒิพงษ์ เพรียบจริยวัฒน์, 2545 : 12)

การผูกขาดของภาคเอกชนในธุรกิจไฟฟ้าขยายตัวมากขึ้นจากการเปิดเสรีตลาดไฟฟ้าในรูปตลาดกลางซื้อขายไฟฟ้า (power pool) มาตรการดังกล่าวนอกจากเป็นการตัดบทบาทของรัฐวิสาหกิจเกี่ยวกับไฟฟ้าทั้ง 3 แห่งแล้ว ยังถือว่าเป็นการเพิ่มอำนาจผูกขาดน้อยรายให้แก่ผู้ผลิตไฟฟ้าอิสระด้วย (วุฒิพงษ์ เพรียบจริยวัฒน์, 2545 : 13)

3.2 การครอบงำธุรกิจธนาคารของธนาคารข้ามชาติ

ธนาคารเป็นสถาบันที่กุมเงินของประเทศจึงเป็นผู้กำหนดอนาคตของเศรษฐกิจไทย การปล่อยให้ทุนข้ามชาติเข้ามาครอบงำธนาคารไทยจึงเป็นสถานการณ์ที่เป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อประเทศไทย

รัฐบาลได้เจรจากับธนาคารข้ามชาติเพื่อขายธนาคารที่ประสบปัญหาถูกยึดเข้าเป็นของรัฐหลายแห่ง คือ การขายธนาคารนครธนให้กับธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ของอังกฤษ และขายธนาคารรัตนสินให้กับธนาคารยูโอบีจากสิงคโปร์

นอกจากนี้ยังมีธนาคารที่ถูกเตรียมขายอีกหลายแห่ง ได้แก่ ธนาคารศรีนคร ธนาคารนครหลวงไทย ธนาคารไทยธนาคาร รวมถึงธนาคารกรุงไทย ธนาคารออมสิน และธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารแห่งสุดท้ายเป็นรัฐวิสาหกิจที่เน้นวัตถุประสงค์เชิงสังคมและสาธารณะประโยชน์เป็นสำคัญ (วุฒิพงษ์ เพรียบจริยวัฒน์, 2545 : 6-8)

3.3 การสูญเสียผลประโยชน์ของรัฐจากการแปรสัญญาโทรคมนาคม

ธุรกิจโทรคมนาคมในปัจจุบันดำเนินโดยทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ภาครัฐ ได้แก่ องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย (ทศท.) และการสื่อสารแห่งประเทศไทย (กสท.) ส่วนภาคเอกชนซึ่งได้รับสัมปทานมาจากองค์การโทรศัพท์ฯ และการสื่อสารฯ ประกอบด้วยกลุ่มธุรกิจโทรคมนาคมยักษ์ใหญ่ 4 กลุ่ม คือ กลุ่มเทเลคอมเอเชีย กลุ่มทีทีแอนด์ที กลุ่มยูคอม ซึ่งถือหุ้นของดีแทค และกลุ่มชินคอร์ปของตระกูลชินวัตร ซึ่งเป็นเจ้าของใหญ่ของเอไอเอส (เพิ่งอ้าง : 18)

กระแสการเปิดเสรีโทรคมนาคมตามเงื่อนไขขององค์การการค้าโลก (WTO) ได้เปิดโอกาสให้กลุ่มทุนโทรคมนาคมเคลื่อนไหวแปรสัญญาสัมปทาน ว่า ธุรกิจเอกชนคู่สัญญาทั้ง 4 กลุ่ม สามารถหยุดจ่ายค่าส่วนแบ่งรายได้ให้รัฐตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นไปตามเงื่อนไขการเปิดเสรีขององค์การการค้าโลก ผลกระทบของการแปรสัญญาดังกล่าวจะทำให้รัฐเสียค่าส่วนแบ่งรายได้ถึง 290,000 ล้านบาทตามการวิเคราะห์ของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (วุฒิพงษ์ เพรียบจริยวัฒน์, 2545 : 5-6)

ความพยายามแปรสัญญาสัมปทานเริ่มจากนโยบายการเปิดเสรีโทรคมนาคมตามที่คณะรัฐมนตรีของนายกอานันท์ ปัญยารชุน ได้มีมติเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2534 มติ ครม.ดังกล่าวได้ให้กระทรวงคมนาคมดำเนินการแก้ไขกฎหมาย พรบ. โทรเลขโทรศัพท์ปี

พ.ศ.2477 เพื่อยกเลิกการผูกขาดกิจการสื่อสารโทรคมนาคมของรัฐไปสู่การเปิดเสรีกิจการโทรคมนาคมในปี พ.ศ. 2549 (นวลน้อย ศรีรัตน์ และนพนันท์ วรรษเทพสกุล, 2544 : 1)

ในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ช่วงปี พ.ศ. 2536-2537 ได้เริ่มดำเนินการจัดทำแผนแม่บทพัฒนากิจการโทรคมนาคม จนถึงเมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2538 กระทรวงคมนาคมได้เสนอแผนแม่บทพัฒนากิจการโทรคมนาคมต่อคณะรัฐมนตรี การแปรสัญญาสัมปทานในแผนแม่บทฉบับนี้ไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางการแปรสัญญาไว้โดยตรงเพียงแต่กำหนดหลักการกว้างๆ ให้หน่วยงานรัฐคู่สัญญากับบริษัทเอกชนดำเนินการเจรจาแปลงค่าสัมปทานกันเองก่อนกำหนดการเปิดเสรีที่จะมีขึ้น แต่แผนแม่บทดังกล่าวไม่ผ่านความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีจนถึงสมัยรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ กระทรวงคมนาคมจึงได้เสนอแนวทางแปรสัญญาสัมปทานที่ชัดเจนขึ้น คือ (เพิ่งอ้าง : 1-5)

1. การแปรสัญญาในแต่ละรายให้มีหลักเกณฑ์เท่าเทียมกันทุกสัญญามากที่สุด แม้ว่าจะมีเงื่อนไขแตกต่างกัน
2. เมื่อดำเนินการแปรสัญญาแล้วให้บริษัทเอกชนคู่สัญญาระงับการจ่ายค่าส่วนแบ่งรายได้ นับตั้งแต่วันที่กำหนดให้มีผลการดำเนินธุรกิจ
3. การแปรผลประโยชน์ของสัญญาให้ทั้งสองฝ่ายตกลงกันและนำส่วนแบ่งรายได้ไปใช้ใน 4 ลักษณะ คือ
   3.1 ลดอัตราค่าบริการให้แก่ผู้ใช้บริการ
   3.2 คิดเป็นมูลค่าเงินและนำไปจัดตั้งเป็นกองทุนพัฒนาบุคลากรด้านโทรคมนาคม
   3.3 คิดเป็นมูลค่าเงินและนำไปจัดตั้งเป็นกองทุนการค้นคว้า วิจัย และพัฒนาอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของชาติ
   3.4 แปลงส่วนที่เหลือเป็นรูปหุ้นสามัญและหุ้นบุรมสิทธิ์หรือในรูปทุนต่างๆ ที่เหมาะสม

ในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (ชวน 2) โดยนายสุเทพ เทือกสุบรรณ ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการแปรสัญญาโทรคมนาคม (กปส.1) เมื่อวันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2541 ต่อมาในวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2542 จึงได้ว่าจ้างมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยทำการศึกษาหลักการแปรสัญญา หลังจากนั้นในสมัยรัฐบาลทักษิณ ชินวัตรได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการแปรสัญญาโทรคมนาคม (กปส. 2) โดยมีมติเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2544 จ้างสถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัยเป็นที่ปรึกษาคณะทำงานเพื่อศึกษาอุปสรรคและเสนอแนะแนวทางการแปรสัญญาดังกล่าว (เพิ่งอ้าง : 5-9)

การแปรสัญญาโทรคมนาคมที่ทำให้รัฐสูญเสียรายได้มหาศาลจะดำเนินได้สะดวกขึ้น เมื่อมีการแปรสภาพองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยเป็นบริษัท ทศท. คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) และแปรสภาพการสื่อสารแห่งประเทศไทยเป็นบริษัทที่รัฐบาลถือหุ้น เนื่องจากการแปรสภาพรัฐวิสาหกิจดังกล่าวเป็นการลดสถานภาพทางกฎหมายของรัฐวิสาหกิจทั้งสองจากการเป็นองค์กรของรัฐที่มีกฎหมายพิเศษรองรับมาเป็นเพียงบริษัทที่รัฐบาลถือหุ้นเท่านั้น ดังนั้นจึงมีผลต่อสิทธิ์ของทั้งสององค์กรในการให้สัมปทานและฐานะในการเจรจาเพื่อแปรสัญญาโทรคมนาคม (วุฒิพงศ์ เพรียบจริยวัฒน์, 2545 : 21-22)

3.4 การขึ้นราคาค่าบริการจากการแปรรูปธุรกิจการประปา

กิจการประปาในปัจจุบันอยู่ภายใต้การดูแลของรัฐวิสาหกิจสองแห่ง คือ การประปานครหลวงและการประปาส่วนภูมิภาคโดยการประปานครหลวงจะให้บริการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในขณะที่การประปาส่วนภูมิภาคเป็นผู้รับผิดชอบในต่างจังหวัด

รัฐไทยได้ยึดแนวทางของธนาคารโลกในการแปรรูปการประปาโดยจะแบ่งการประปานครหลวงออกเป็น 2 ส่วน คือ การประปานครหลวงตะวันตกและการประปานครหลวงตะวันออก แล้วให้ธุรกิจเอกชนมารับสัมปทานไปทำ แนวทางดังกล่าวอ้างว่าจะทำให้การแข่งขันระหว่างกระประปาทั้งสองเขตอันจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพและทำให้น้ำประปาราคาถูกลง (วุฒิพงษ์ เพรียบจริยวัฒน์, 2546 : 15)

แนวทางการแปรสภาพรัฐวิสาหกิจทางด้านการประปาดังกล่าวจะทำให้ราคาน้ำประปาสูงขึ้นแทนที่จะลดลง เนื่องจากในเชิงตรรกะแล้วย่อมเป็นไปไม่ได้ที่บริษัทประปาทั้งสองในอนาคตที่ต่างก็ผูกขาดในเขตพื้นที่ของตน จะมาแข่งขันกันเพื่อตัดราคากัน ส่วนในเชิงประสบการณ์การดำเนินงานจะพบว่าแนวทางการแปรสภาพเช่นนี้ได้มีการดำเนินงานในนครมะนิลามาแล้ว โดยผู้ได้รับสัมปทานในเขตตะวันตกของการประปามินิลาก็คือ บริษัทออนดิโอ ส่วนสัมปทานในเขตตะวันออกได้แก่ บริษัทเบคเทล ผลการดำเนินงานปรากฏว่าค่าน้ำประปาของมะนิลาได้พุ่งสูงขึ้นและกำลังขอขึ้นอีก 20% และ 60% ตามลำดับ (วุฒิพงษ์ เพรียบจริยวัฒน์, 2546 : 16)

บทที่ 5

แนวโน้มและทางเลือกการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ

1. แนวโน้มการแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เป็นของเอกชน

จากการศึกษาอดีตและปัจจุบันของนโยบายรัฐวิสาหกิจไทย เราสามารถแบ่งพัฒนาการของนโยบายออกเป็น 3 ช่วงใหญ่ คือ

1. นโยบายจัดตั้งและขยายรัฐวิสาหกิจในยุคชาตินิยม (พ.ศ.2475-2500)
2. นโยบายเปิดเสรีรัฐวิสาหกิจในยุคพัฒนา (พ.ศ.2501-2540)
3. นโยบายแปรสภาพรัฐวิสาหกิจในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ (2540-2546)

บทบาทการแทรกแซงทางเศรษฐกิจของรัฐไทยในรูปนโยบาย จัดตั้งและขยายรัฐวิสาหกิจถูกกำหนดขึ้นมาในยุคชาตินิยมหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึง พ.ศ. 2500

การขยายตัวอย่างกว้างขวางของรัฐวิสาหกิจในยุคชาตินิยมได้รับการขนานนามว่าเป็น "ยุคทองของรัฐวิสาหกิจไทย" แต่การขยายตัวของรัฐวิสาหกิจในช่วงดังกล่าวเกิดขึ้นมาบนพื้นฐานการเกิดหน่ออ่อนของรัฐวิสาหกิจมาตั้งแต่สมัยยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์

หน่ออ่อนของรัฐวิสาหกิจเกิดขึ้นมาจากการลงทุนของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในกิจการสาธารณูปโภค เช่น รถไฟ ไปรษณีย์ โทรเลข ไฟฟ้า น้ำประปา ถึงแม้ว่ายังมิได้จัดตั้งเป็นรัฐวิสาหกิจในรูปองค์กรของรัฐ (State Enterprise) หรือรัฐวิสาหกิจที่เป็นบริษัทของรัฐ (Public Enterprise) แต่รัฐก็ยังสามารถควบคุม (Control) กิจการดังกล่าวได้และดำเนินงานในรูปการขายสินค้าหรือบริการในตลาด (Marketedness)

การเกิดขึ้นมาของหน่ออ่อนของรัฐวิสาหกิจดังกล่าวมุ่งตอบสนองโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการเมืองที่พัฒนาขึ้นมาในบริบททุนนิยมโลกช่วงลัทธิล่าอาณานิคมโดยการนำของจักรวรรดิอังกฤษ คือ การสร้างความมั่นคงของชาติที่มีชนชั้นนำราชวงศ์ (Dynastic Elite) มีอำนาจสูงสุดภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ รวมถึงการสะสมทุนภายใต้เศรษฐกิจการพาณิชย์เพื่อการส่งออกโดยอาศัยทุนหลัก (Dominant Capital) 3 กลุ่ม คือ กลุ่มทุนยุโรป ทุนเจ้า และทุนจีน

จากความพยายามในการสร้างความมั่นคงของชาติเพื่อต่อต้านลัทธิล่าอาณานิคม ชนชั้นนำราชวงศ์ใช้กระบวนการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลางโดยอาศัยระบบราชการใหม่ในรูปกระทรวง ทบวง กรม เป็นเครื่องมือในการปกครอง ดังนั้นหน่ออ่อนรัฐวิสาหกิจ เช่น การรถไฟ หรือ ไปรษณีย์โทรเลข จึงอยู่ในส่วนหนึ่งของการปฏิรูประบบราชการเพื่อสร้างความมั่นคงของชาติดังกล่าว

การสะสมทุนของทุนหลักสามขาภายใต้เศรษฐกิจการพาณิชย์เพื่อการส่งออก เช่น ข้าว ไม้สัก ดีบุก รวมถึงอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่อง เช่น โรงสี โรงเลื่อย เหมืองแร่ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการสนับสนุนให้รัฐต้องพัฒนาหน่ออ่อนของรัฐวิสาหกิจ เช่น การสร้างทางรถไฟเพื่อเชื่อมการคมนาคมระหว่างกรุงเทพกับภูมิภาค ถึงแม้ว่าจะมีเจตนารมณ์เพื่อความมั่นคงของชาติเป็นเบื้องต้น แต่ชนชั้นนำก็เล็งถึงผลการสนับสนุนการขยายตัวทางเศรษฐกิจด้วยเช่นกัน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ารัฐบาลในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตั้งแต่รัชกาลที่ 5 จนถึงรัชกาลที่ 7 มีนโยบายจัดตั้ง สานต่อและควบคุมกิจการสาธารณูปโภคมาโดยตลอด การดำเนินนโยบายดังกล่าวเป็นพื้นฐานให้เกิดการจัดตั้งและขยายรัฐวิสาหกิจต่อมาในยุคชาตินิยม

นโยบายจัดตั้งและขยายรัฐวิสาหกิจในสมัยชาตินิยมเกิดจากการเปลี่ยนเงื่อนไขเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการเมือง คือ การก้าวขึ้นมามีอำนาจทางการเมืองของชนชั้นนำข้าราชการ (Bureaucratic Elite) แทนที่กลุ่มเจ้า ภายใต้ระบอบอำมาตยาธิปไตย และโครงสร้างทุนสามขาหลักพลวัตรปรับเปลี่ยนภายในคือ ทุนยุโรปมีบทบาทลดลงโดยผลของการแก้ไขสนธิสัญญาบาวริ่ง รวมถึงผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจโลกตกต่ำในขณะที่ทุนจีนก็ถูกต่อต้านจากชนชั้นนำในฐานะที่ยังไม่ได้ถือสัญชาติไทย ภายใต้การเปลี่ยนเงื่อนไขเชิงโครงสร้างเช่นนี้ชนชั้นนำข้าราชการได้นำรัฐไทยเข้าสู่การประกอบการเชิงธุรกิจ โดยใช้อุดมการณ์ชาตินิยมเป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหว

ภายใต้โครงสร้างทางเศรษฐกิจและการเมืองในกระแสชาตินิยม ชนชั้นนำข้าราชการได้กำหนดนโยบายรัฐวิสาหกิจเพื่อเป็นแนวทางในการสะสมทุนที่นำโดยรัฐ ดังนี้

มาตรการนโยบายในช่วงแรก (พ.ศ.2475-2490) มุ่งจัดตั้งรัฐวิสาหกิจจากกิจการสาธารณูปโภคที่ได้ดำเนินมาแล้วโดยอ้างอิงหลักหกประการของคณะราษฎร์และนโยบายรัฐนิยม รวมถึงการโอนกิจการเอกชนต่างชาติมาเป็นของรัฐ (Nationalization) ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยชนศัตรูและทรัพย์สินของชนศัตรู พุทธศักราช 2485

มาตรการนโยบายในช่วง พ.ศ. 2490-2500 มุ่งขยายรัฐวิสาหกิจจากการจัดตั้งองค์กรใหม่อย่างกว้างขวางโดยการผลักดันของนายทุนข้าราชการ การขยายตัวของรัฐวิสาหกิจในช่วงนี้ถือกันว่าเป็นยุคทองของรัฐวิสาหกิจ เนื่องจากพบว่ามีรัฐวิสาหกิจรวมกันถึง 141 แห่ง

ความล้มเหลวจากการสะสมทุนโดยการนำของรัฐในยุคชาตินิยมและการปรับระบบทุนนิยมโลกไปสู่การแบ่งงานระหว่างประเทศแบบใหม่ในยุคจักรวรรดินิยมที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำได้ก่อให้เกิดการปรับโครงสร้างทุนหลักสามขาจากเดิมที่มีทุนข้าราชการเป็นผู้นำมาเป็นการนำทุนของเอกชน ดังนั้นกลยุทธ์การสะสมทุนในช่วงนี้จึงเป็นการส่งเสริมการลงทุนของเอกชนโดยรัฐเป็นผู้สนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐานและนโยบายรัฐวิสาหกิจในยุคพัฒนาจึงมุ่งสู่การเปิดเสรีรัฐวิสาหกิจ (Liberalization)

นโยบายเปิดเสรีรัฐวิสาหกิจมีขั้นตอนของการพัฒนานโยบายจากการเน้นการควบคุมบทบาทของรัฐไม่ให้ไปแข่งขันกับทุนเอกชนไปสู่การเพิ่มบทบาทของทุนเอกชนในรัฐวิสาหกิจจนถึงการเข้าไปแข่งขันกับรัฐวิสาหกิจ

ในช่วงการพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-4 นั้นทิศทางนโยบายรัฐวิสาหกิจมุ่งเน้นการควบคุมรัฐไม่ให้ไปแข่งขันกับทุนเอกชนโดยการยุบเลิกรัฐวิสาหกิจที่เอกชนดำเนินการอยู่แล้วและการคงสภาพหรือจัดตั้งรัฐวิสาหกิจขึ้นใหม่เฉพาะกิจการที่เกี่ยวกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

ส่วนนโยบายรัฐวิสาหกิจในช่วงการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5-8 นั้นจะให้ความสำคัญต่อการเพิ่มบทบาทของทุนเอกชนในรัฐวิสาหกิจ การเพิ่มบทบาทของทุนเอกชนในช่วงนี้เป็นการเปิดให้ทุนเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจด้วยรูปแบบต่างๆ เช่น การจ้างเหมา การให้เช่า การให้สัมปทาน การร่วมลงทุนและการขายหุ้น แต่ยังไม่ได้เน้นมาตรการในการโอนความเป็นเจ้าของจากรัฐสู่เอกชนเต็มตัว

การเพิ่มบทบาทของทุนเอกชนในรัฐวิสาหกิจช่วงการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกเป็นผลมาจากการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทุนหลักและโครงสร้างชนชั้นนำทางการเมือง กล่าวคือ โครงสร้างทุนหลักสามขามีพลวัตรจากการที่ทุนไทยเชื้อสายจีนเติบโตจนสามารถปรับความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์พึ่งพากับทุนข้ามชาติและทุนรัฐมาเป็นความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วน (Partnership) ในขณะที่โครงสร้างทางการเมืองที่อำนาจทางการเมืองเคยผูกขาดอยู่ในมือชนชั้นนำทหารก็ต้องถูกเปิดให้กลุ่มทุนเอกชนในประเทศเข้ามาแบ่งปันอำนาจจากความชอบธรรมที่กลุ่มทุนได้รับโดยการเลือกตั้งผ่านพรรคการเมือง

ภายใต้โครงสร้างทางเศรษฐกิจและการเมืองที่ทุนไทยมีบทบาทมากขึ้น กลุ่มเทคโนเครต์ในฐานะผู้จัดการทุนได้เข้ามามีบทบาทผลักดันนโยบายการเพิ่มบทบาทของทุนเอกชนในรัฐวิสาหกิจรวมถึงการสร้าง "กระแส" การแปรรูปให้เป็นของเอกชน ดังนั้นกลุ่มแรงงานรัฐวิสาหกิจจึงได้ออกเคลื่อนไหวต่อต้านการเพิ่มบทบาทของทุนเอกชนที่นำไปสู่การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ การต่อต้านอย่างกว้างขวางเกิดขึ้นเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ เนื่องจากความต้องการบริการโครงสร้างพื้นฐานเพิ่มสูงขึ้นมากแต่รัฐไม่สามารถลงทุนในรัฐวิสาหกิจอีกต่อไป ทำให้รัฐต้องอาศัยการร่วมลงทุนของทุนเอกชนในรัฐวิสากิจมากขึ้น

การเคลื่อนไหวของกลุ่มแรงงานรัฐวิสาหกิจเพื่อต่อต้านการดำเนินนโยบายเพิ่มบทบาทของทุนเอกชนต้องถูกควบคุมหลังจากการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ภายใต้เงื่อนไขทางการเมืองของ รสช. กลุ่มเทคโนแครต์จึงสามารถผลักดันให้ทุนเอกชนให้เข้าไปมีบทบาทในรัฐวิสาหกิจได้มากขึ้น เช่น การจำหน่ายหุ้นการบินไทย การสัมปทานติดตั้งโทรศัพท์ 3 ล้านเลขหมาย เป็นต้น นโยบายการเพิ่มบทบาทของทุนเอกชนในรัฐวิสาหกิจได้พัฒนาไปถึงแนวคิดให้ทุนเอกชนเข้ามาแข่งขันกับรัฐวิสาหกิจ เมื่อได้รับผลจากกระแสโลกาภิวัฒน์ ทุนนิยมโลกแบบโลกาภิวัฒน์สามารถเข้ามาสนับสนุนให้

มีการเปิดเสรีรัฐวิสาหกิจมากขึ้นโดยอาศัยเงื่อนไขที่รัฐไทยทำพันธกรณีกับองค์กรการค้าโลก (WTO) เพื่อแลกกับสิทธิประโยชน์ทางการค้าเมื่อปี พ.ศ.2538

นโยบายเปิดเสรีรัฐวิสาหกิจได้พัฒนาไปสู่นโยบายแปรสภาพรัฐวิสาหกิจ (Corporatization) เมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในประเทศไทยกลางปี พ.ศ.2540 เนื่องจากทุนข้ามชาติโดยเฉพาะทุนการเงินระหว่างประเทศเข้ามามีบทบาทนำในโครงสร้างทุนหลักสามขาของไทย ในขณะที่ทุนไทยต้องประสบปัญหาชะงักงันในการสะสมทุนและทุนรัฐวิสาหกิจอยู่ในสถานการณ์เป็นฝ่ายตั้งรับในการสะสมทุน

การแปรสภาพรัฐวิสาหกิจยังเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์การปรับโครงสร้างทางการเมืองที่ทำให้นายทุนสามารถก้าวขึ้นมาเป็นชนชั้นนำทางการเมืองแต่เพียงกลุ่มเดียว (Ruling Class) ตั้งแต่หลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬจนถึงช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ

การแปรสภาพรัฐวิสาหกิจเป็นการเปลี่ยนทุนรัฐวิสาหกิจเป็นทุนเรือนหุ้น โดยอาศัยพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ อย่างไรก็ดี พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจมิได้มีเป้าหมายในตัวเอง (End) แต่เป็นเครื่องมือ (Means) ที่จะนำไปสู่การแปรรูปให้เป็นของเอกชนต่อไป

กระบวนกำหนดนโยบายแปรสภาพรัฐวิสาหกิจเป็นการต่อสู้ระหว่างพันธมิตรแปรรูปรัฐวิสหากิจและพันธมิตรชาตินิยมต่อต้านโลกาภิวัฒน์ พันธมิตรแปรรูปฯ ประกอบด้วยนักการเมืองฝ่ายรัฐบาล กลุ่มนักวิชาการแนวเสรีนิยม กลุ่มข้าราชการเทคโนแครต และกลุ่มทุนข้ามชาติโดยการนำของกลุ่มเทคโนแครต ส่วนพันธมิตรชาตินิยมต่อต้านโลกาภิวัฒน์ประกอบด้วยกลุ่มแรงงานรัฐวิสาหกิจ นักวิชาการแนวสังคมนิยมและชนชั้นกลางฝ่ายก้าวหน้า รวมถึงกลุ่มทุนไทยในปีกที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจ พันธมิตรชาตินิยมต่อต้านโลกาภิวัฒน์ดังกล่าวมีกลุ่มแรงงานรัฐวิสาหกิจเป็นผู้นำการเคลื่อนไหว

การเคลื่อนไหวต่อสู้ระหว่างพันธมิตรแปรรูปฯ และพันธมิตรต่อต้านโลกาภิวัฒน์ดังกล่าวอาศัยรูปแบบปฏิบัติการทางวาทกรรมระหว่างอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่และอุดมการณ์ชาตินิยมใหม่ การต่อสู้ระหว่างพันธมิตรทั้งสองยังใช้รูปแบบการเคลื่อนไหวที่แตกต่างกันระหว่างรูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มชาตินิยม-สังคมนิยม เช่น การชุมนุมประท้วง, การขอทำประชามติ กับรูปแบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนของกลุ่มแปรรูปฯ เช่น การใช้กระบวนการนิติบัญญัติ เป็นต้น

ในกระบวนการนำนโยบายแปรสภาพไปปฏิบัติหลังจากประกาศใช้ พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจเมื่อปี 2542 แล้วเป็นการต่อสู้ระหว่างพันธมิตรแปรรูปฯ ที่มุ่งผลักดันการแปรสภาพรัฐวิสาหกิจตามแผนแม่บทการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจปี 2541 และพันธมิตรชาตินิยมต่อต้านโลกาภิวัฒน์ที่พยายามคงสภาพความเป็นรัฐวิสาหกิจโดยความพยายามยกเลิก พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจภายใต้ขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านกฎหมาย "ขายชาติ" 11 ฉบับ

ดังนั้นจากการศึกษาอดีตและปัจจุบันของนโยบายรัฐวิสาหกิจ เราจึงอาจวิเคราะห์ถึงแนวโน้มในอนาคตได้ว่านโยบายรัฐวิสาหกิจไทยกำลังก้าวสู่การแปรรูปให้เป็นของเอกชนเต็มตัว ดังนี้

รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรยังคงสานต่อนโยบายแปรสภาพรัฐวิสาหกิจในฐานะที่เป็นเครื่องมือไปสู่การแปรรูปให้เป็นของเอกชนโดยใช้วาทกรรม "การพัฒนารัฐวิสาหกิจ" กล่าวคือ นโยบายรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ใช้กลยุทธ์ผลักดันรัฐวิสาหกิจให้เข้าไปจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์และใช้มติคณะรัฐมนตรีลดสัดส่วนการถือหุ้นให้น้อยกว่าร้อยละ 50 เพื่อให้พ้นจากสภาพความเป็นรัฐวิสาหกิจต่อไป นอกจากนี้รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ยังพยายามจัดองค์กรที่เรียกว่า บรรษัทวิสาหกิจแห่งชาติเพื่อรองรับการแปรสภาพรัฐวิสาหกิจรวมถึงใช้เป็นเครื่องมือรวบรวมรัฐวิสาหกิจที่อยู่ในรูปบริษัทเพื่อความสะดวกในการจัดจำหน่ายหุ้นให้ทุนเอกชน

กลยุทธ์แปรรูปรัฐวิสาหกิจของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณในปัจจุบันได้รับความชอบธรรมมากขึ้นจากวาทกรรมการประกาศชำระคืนหนี้งวดสุดท้ายของ IMF เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 คือ (ทักษิณ ชินวัตร, 2546)

1. รัฐบาลฯ ได้ประกาศ "เอกราช" ทางเศรษฐกิจโดยการใช้หนี้ไอเอ็มเอฟคืนก่อนเวลาที่กำหนด 2 ปี ดังนั้นการขายหุ้นรัฐวิสาหกิจจึงไม่ต้องนำไปใช้หนี้ไอเอ็มเอฟโดยการนำส่งเข้ากองทุนเพื่อชำระคืนต้นเงินกู้อีกต่อไป
2. รัฐบาลฯ ประกาศแก้ไขกฎหมาย "ขายชาติ" 11 ฉบับ เพื่อลดการกดดันของพันธมิตรชาตินิยมใหม่โดยในส่วน พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจจะปรับเป็นกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงและพัฒนารัฐวิสาหกิจแห่งชาติเพื่อกระจายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์
3. รัฐบาลฯ ผนวกการแปรรูปรัฐวิสาหกิจภายใต้วาทกรรมของนโยบายเศรษฐกิจ 2 แนว (Dual Track Policy) ที่อ้างว่าเป็นแนวทางนำไปสู่ความสำเร็จในการแก้ไขวิกฤติเศรษฐกิจไทยที่มีมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 นโยบายเศรษฐกิจ 2 แนวทางดังกล่าวมุ่งใช้กลยุทธ์พัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกควบคู่กับนโยบายการสร้างเศรษฐกิจรากหญ้าแนวประชานิยม โดยมีวิสัยทัศน์ที่จะนำประเทศไทยไปสู่ระบบทุนนิยมประชาธิปไตย

ในอนาคตจึงอาจคาดการณ์ได้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทุนหลักจากเดิมที่เป็นโครงสร้างทุนหลักสามขาระหว่างทุนข้ามชาติ ทุนไทย และทุนรัฐวิสาหกิจ ไปสู่โครงสร้างทุนหลักสองขาระหว่างทุนข้ามชาติและทุนไทย ซึ่งหมายความว่าทุนเอกชนจะมีบทบาทนำในระบบทุนนิยมไทยต่อไป

2. ทางเลือกการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ

จากการวิเคราะห์ผลกระทบของการแปรรูปรัฐวิสาหกิจที่เกิดขึ้นแล้ว (Present Impact) และคาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต (Future Impact) พบว่า มีลักษณะของการมีผู้ได้-ผู้เสียผลประโยชน์เสมอ (Zero-Sum Game) ระหว่างภาคราชการ ภาคธุรกิจเอกชนในประเทศ ภาคประชาชนและภาคต่างประเทศ กล่าวคือ ภาคธุรกิจเอกชนในประเทศและภาคต่างประเทศของทุนข้ามชาติจะเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ส่วนใหญ่จากการแปรรูปรัฐวิสาหกิจในขณะที่ภาคประชาชนและราชการจะต้องรับภาระผลกระทบในเชิงลบที่เกิดขึ้นเป็นหลัก กล่าวคือ

1. ผลกระทบของการเพิ่มบทบาทของทุนเอกชนในรัฐวิสาหกิจ พบว่าถึงแม้จะได้รับผลกระทบในเชิงบวกจากการนำวิธีการบริหารเชิงธุรกิจมาใช้ในรัฐวิสาหกิจ เช่น การให้สัมปทานแก่เอกชนติดตั้งโทรศัพท์ 3 ล้านเลขหมายขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ได้เพิ่มประสิทธิภาพในการบริการโทรศัพท์ที่ทั่วถึงและสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้นแต่การดำเนินงานของทุนเอกชนดังกล่าวก็ต้องอาศัยพนักงานขององค์การโทรศัพท์ฯ เป็นสำคัญ เนื่องจากพนักงานองค์การโทรศัพท์มีทักษะและประสบการณ์การทำงานมากกว่าเอกชน ดังนั้นประสิทธิภาพการบริการจึงไม่ได้อยู่ที่การเพิ่มบทบาทของทุนเอกชนโดยตรง แต่เป็นการนำวิธีการบริหารเชิงธุรกิจมาใช้ในรัฐวิสาหกิจมากกว่า
2. ผลกระทบจากการแปรสภาพรัฐวิสาหกิจ พบว่าได้ส่งผลกระทบในเชิงลบต่อภาครัฐและภาคประชาชนโดยส่วนรวมเป็นสำคัญ เช่น การแปรสภาพการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยเป็นบริษัท ปตท จำกัด (มหาชน) มีการขายหุ้นที่จำกัดอยู่ในกลุ่มชนชั้นนำที่มีอำนาจทางการเมือง มิได้กระจายไปสู่ประชาชนโดยทั่วไป ในขณะเดียวกันกลับพบว่าราคาน้ำมันในประเทศเริ่มมีราคาสูงขึ้นอย่างไม่มีเหตุผลจากการที่การปิโตรเลียมไม่อยู่ในฐานะที่จะเป็นองค์กรแทรกแซงเพื่อตรึงราคาน้ำมันอีกต่อไป ภายใต้โครงสร้างธุรกิจน้ำมันที่ถูกครอบงำโดยบริษัทข้ามชาติเพียง 3 บริษัท คือ เอสโซ่ เชลล์ และคาลเท็กซ์
3. ผลกระทบจากการยุบเลิกรัฐวิสาหกิจ พบว่าส่งผลในเชิงบวกต่อภาคธุรกิจเอกชนในประเทศ แต่ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบอย่างรุนแรงต่อกลุ่มแรงงานรัฐวิสาหกิจ เช่น การยุบเลิกองค์การอุตสาหกรรมห้องเย็นได้กระทบคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานของคนงานและครอบครัวขององค์การฯ อย่างรุนแรงไม่ว่าจะเป็นเรื่องการหางานทำไม่ได้จากการที่อายุเกิน 40 ปีขึ้นไป การขาดแคลนทุนสำหรับการประกอบอาชีพอิสระ การไม่มีที่อยู่อาศัย และปัญหาการศึกษาของบุตรจากการตัดสวัสดิการช่วยเหลือค่าเล่าเรียนบุตร ผลกระทบเหล่านี้ส่งผลตามมาต่อปัญหาชีวิตและสุขภาพของคนงานที่เกิดขึ้นหลังจากการยุบเลิกองค์การฯ ด้วย

4. ผลกระทบจากการแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เป็นของเอกชน พบว่าส่งผลกระทบในเชิงบวกต่อภาคธุรกิจเอกชนในประเทศและทุนข้ามชาติ ในขณะเดียวกันกลับส่งผลกระทบเชิงลบต่อกลุ่มแรงงานภาคประชาชนและภาครัฐ กล่าวคือ

จากการจำหน่ายจ่ายโอนโรงแรมเอราวัณ โรงแรมบางแสน โรงงานกระสอบ องค์กรเหมืองแร่ และองค์กรสารส้ม พบว่า มักเกิดปัญหาการไล่พนักงานรับวิสาหกิจเดิมออก ส่วนองค์การอาหารสำเร็จรูปที่รับปากว่าจะจ้างพนักงานรัฐวิสาหกิจเดิมทั้งหมดกลับดำเนินการจ้างเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น ในขณะเดียวกันก็ลดค่าจ้างและสวัสดิการของพนักงานรัฐวิสาหกิจที่ได้รับงานทำด้วย

ส่วนผลกระทบของการแปรรูปให้เป็นเอกชนในอนาคตอันใกล้นี้ พบว่า จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อภาคธุรกิจเอกชนในประเทศและทุนข้ามชาติ ในขณะที่ส่งผลเสียต่อภาคประชาชนและภาครัฐ ตัวอย่างที่สำคัญ คือ

- การผูกขาดธุรกิจไฟฟ้าของผู้ผลิตไฟฟ้าอิสระ (Independent Power Producer: IPP) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบริษัทร่วมทุนระหว่างทุนไทยกับทุนต่างชาติ
- การครอบงำธุรกิจธนาคารของทุนการเงินระหว่างประเทศจากแผนการขายธนาคารนครธน ธนาคารรัตนสิน ธนาคารศรีนคร ธนาคารนครหลวงไทย ธนาคารไทยธนาคาร ธนาคารกรุงไทย ธนาคารออมสิน และธนาคารอาคารสงเคราะห์
- การสูญเสียผลประโยชน์ของรัฐจากความพยายามแปรสัญญาโทรคมนาคมโดยอ้างเงื่อนไขการเปิดเสรีโทรคมนาคมขององค์กรการค้าโลก (WTO) ในปี พ.ศ.2549
- ราคาน้ำประปาจะสูงขึ้นจากการแปรรูปธุรกิจการประปา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแปรรูปการประปานครหลวงที่จะแบ่งออกเป็นเขตตะวันตกและเขตตะวันออกของกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้วและคาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต พบว่า นโยบายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เป็นของเอกชนตามแนวคิดกระแสหลักของอุดมการณ์เสรีนิยมจะส่งผลในรูปการมีผู้ได้-ผู้เสียผลประโยชน์เสมอ ดังนั้นจึงควรพิจารณาทางเลือกของการแปรรูปรัฐวิสาหกิจที่เอื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่และสอดคล้องกับรากเหง้าของสังคมไทย

จากการวิเคราะห์ถึงการสร้างทางเลือกการแปรรูปรัฐวิสาหกิจในสังคมไทย เราสามารถนำเสนอทางเลือกนโยบาย (Policy Option) ออกเป็น 3 ทางเลือกดังนี้

1. ทางเลือกการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารรัฐวิสาหกิจ
2. ทางเลือกการแปรรูปรัฐวิสาหกิจไปเป็นระบบสหกรณ์
3. ทางเลือกการแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เป็นของชุมชน

1. ทางเลือกการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารรัฐวิสาหกิจ

สมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (สรส.) ได้พัฒนาทางเลือกการเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารรัฐวิสาหกิจโดยคงสภาพความเป็นรัฐวิสาหกิจไว้ คือ ให้รัฐถือครองหุ้นมากกว่าร้อยละ 50 (สมบูรณ์ ทรัพย์สาร, มปป. : 3) ดังนั้นทางเลือกนี้จึงต่างจากวาทกรรมการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารของพันธมิตรแปรรูปรัฐวิสาหกิจเนื่องจากพันธมิตรแปรรูปฯ มีข้อเสนอให้แปรรูปรัฐวิสาหกิจที่มีประสิทธิภาพสูงอยู่แล้วเป็นลำดับแรก เช่น การปิโตรเลี่ยมแห่งประเทศไทย การสื่อสารแห่งประเทศไทย การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เป็นต้น แต่กลับไม่ให้ความสำคัญต่อรัฐวิสาหกิจที่ควรเร่งเพิ่มประสิทธิภาพ เช่น องค์กรขนส่งมวลชนกรุงเทพ การรถไฟแห่งประเทศไทย (สัมภาษณ์วุฒิพงษ์ เพรียบจริยวัฒน์, 17 ตุลาคม 2545)

ทางเลือกนโยบายของ สรส. ตั้งอยู่แนวคิดลัทธิสวัสดิการที่มุ่งให้รัฐแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อกระจายรายได้สินค้าและบริการให้แก่คนจนมากขึ้น (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2526 : 69-78) กล่าวคือ "ไม่ควรยึดปรัชญาการเปลี่ยนความเป็นเจ้าของจากรัฐสู่เอกชน" แต่ "รัฐต้องกำหนดนโยบายการมีรัฐวิสาหกิจเพื่อเป็นรัฐสวัสดิการ" และ "บริการสาธารณะทั้งด้านบริการและสาธารณูปโภคต้องเป็นหน้าที่และภาระของรัฐบาล จะปฏิเสธไม่ได้ถึงแม้กลุ่มทุนเอกชนจะมีความสามารถในการมาลงทุนให้บริการได้ก็ตาม" (สมบูรณ์ ทรัพย์สาร; มปป. : 3 ; สมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์, 2544)

ทางเลือกของ สรส. เสนอให้มี "การปฏิรูปรัฐวิสาหกิจเพื่อไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพ เพิ่มมูลค่ากิจการและคุณภาพการบริการ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ธุรกิจเอกชนด้านต่างๆ เข้ามาร่วมให้บริการตามแนวคิดการแข่งขันเสรีเพื่อรองรับกติกาสากลของโลก" มาตรการที่สำคัญในการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจของ สรส. คือ (สมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์, 2544)

1. รัฐวิสาหกิจทั้งประเภททารายได้และประเภทไม่แสวงหากำไรต้องได้รับการส่งเสริมจากรัฐอย่างเสมอภาคกัน
2. รัฐวิสาหกิจต้องไม่ถูกควบคุมและแทรกแซงจากฝ่ายการเมือง
3. รัฐวิสาหกิจควรเป็นอิสระจากกลไกของราชการโดยให้ปรับบทบาทราชการจากการควบคุมมาเป็นการกำกับดูแล

4. การป้องกันและกำจัดการทุจริตคอรัปชั่นในรัฐวิสาหกิจจะช่วยลดการขาดทุนและเพิ่มผลกำไรได้
5. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจควรมีส่วนร่วมทั้งในขั้นของการรับรู้เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวนโยบาย การบริหารจัดการและการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจการของรัฐวิสาหกิจ

ทางเลือกการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารโดยคงสภาพความเป็นรัฐวิสาหกิจไว้มีจุดเด่นและจุดด้อยที่สำคัญดังนี้

1. การคงสภาพความเป็นรัฐวิสาหกิจไว้โดยรัฐจัดสวัสดิการด้านสาธารณูปโภคเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการของภาคประชาชนทุกกลุ่มในประเทศ ดังคำสัมภาษณ์จากการจัดสนทนากลุ่มต่างดังนี้

"ให้รัฐคุมเอาไว้ก่อน ถ้าให้เอกชนคุมหมดมันก็จะบ่นขาดทุนเรื่อย" (สนทนากลุ่มชาว นาจังหวัดอยุธยา, 22 มีนาคม 2545)

"เป็นกิจการส่วนตัวเอกชนเค้าไม่ยอมขาดทุนอยู่แล้ว" (สนทนากลุ่มชาวสวน จังหวัดปราจีนบุรี, 22 มีนาคม 2545)

"ขนาดของรัฐยังแย่เลย โรงเรียนเอกชน โรงพยาบาลเอกชน ยังแพงกว่าเลย" (สนทนากลุ่มชาวไย่ จังหวัดสระบุรี, 26 พฤษภาคม 2545)

"ธรรมชาติเอกชนยังไงก็ต้องการกำไร" (สนทนากลุ่มชาวไร่อ้อย, 15 มีนาคม 2545)

"น้ำมันอย่าเพิ่งขายเพราะต้องทำประมง" (สนทนากลุ่มประมงจังหวัดชลบุรี, 15 มีนาคม 2545)

2. การยอมรับทางเลือกของ สรส. ในการเพิ่มประสิทธิภาพโดยคงไว้ซึ่งรัฐวิสาหกิจจะช่วยปรับความขัดแย้ง (Conflict) ที่ยืดเยื้อกว่า 20 ปีระหว่างรัฐกับแรงงานรัฐวิสาหกิจให้มาสู่ความขัดแย้งกันตามปกติซึ่งจะทำให้จัดการได้ง่ายกว่า
3. ทางเลือกนโยบายแปรรูปรัฐวิสาหกิจของ สรส. มีโอกาสเชิงโครงสร้างค่อนข้างน้อย เนื่องจากเป็นแนวทางที่มีจุดยืนนโยบาย (Policy Standding) ตรงกันข้ามกับการมุ่งสู่การแปรรูปรัฐวิสาหกิจของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลไม่ได้ตอบสนองข้อเสนอของ สรส.ที่ขอให้ระบุเนื้อหาเรื่องการถือครองหุ้นของรัฐในรัฐวิสาหกิจเกินกว่าร้อยละ 51 ในร่างพระราชบัญญัติบรรษัทวิสาหกิจแห่งชาติ (สมบูรณ์ ทรัพย์สาร, มปป. : 4)
4. ทางเลือกการเพิ่มประสิทธิภาพของรัฐวิสาหกิจตามแนวคิด สรส. อาจต้องประสบปัญหาอุปสรรคจากโครงสร้างระบบราชการที่ครอบงำรัฐวิสาหกิจ เช่น การยกร่างกฎหมายใหม่สำหรับการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจตามแนวทาง สรส. ไม่ว่าจะเป็นระเบียบการคลังหรือระเบียบ

พัสดุนั้นต้องเป็นการริเริ่มมาจากกระทรวงเจ้าสังกัดโดยตรงและผ่านกระทรวงการคลัง ดังนั้นกฎหมายแต่ละฉบับจึงต้องใช้เวลามากจนอาจไม่ทันการต่อการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจ นอกจากนี้การที่ให้รัฐถือหุ้นส่วนใหญ่ของรัฐวิสาหกิจนั้นทำให้ระบบราชการมีบทบาทนำในรัฐวิสาหกิจอยู่ เป็นต้น (สัมภาษณ์พายัพ พยอมยนต์, 23 มีนาคม 2545)

2. ทางเลือกการแปรรูปรัฐวิสาหกิจไปเป็นระบบสหกรณ์

ข้อเสนอการแปรรูปฯ โดยให้สหกรณ์เป็นเจ้าของพัฒนาขึ้นมาจากประสบการณ์การต่อสู้ของสหภาพองค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย (อ.ส.ค.)

การแปรรูปฯ ไปเป็นระบบสหกรณ์มีฐานคิดอยู่ที่ลัทธิสังคมนิยมยูโตเปีย หลักการสังคมนิยมยูโตเปีย คือ การร่วมมือกันโดยสมัครใจเพื่อรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและรัฐมีบทบาทจำกัดในการวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนต่อรองในตลาดโดยไม่ต้องโอนกรรมสิทธิ์เป็นของรัฐ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา , 2526 : 32-47)

การแปรรูปไปเป็นระบบสหกรณ์ของไทยในปัจจุบันถือตั้งอยู่บนความเชื่อว่าสหกรณ์นั้นเป็นตัวชี้วัดประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจของประชาชนโดยมีหลักการที่สำคัญ 7 ประการคือ (โชคชัย สุทธาเวศ, 2542 : 12)

1. การเป็นองค์กรในรูปแบบสมัครใจและรับสมาชิกอย่างกว้างขวาง
2. การควบคุมการทำงานเป็นประชาธิปไตยของสมาชิก
3. การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจของสมาชิก
4. การมีอิสระเป็นตัวของตัวเองของสหกรณ์
5. การให้การศึกษาและอบรมเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารไปสู่สมาชิกอย่างทั่วถึง
6. การสร้างความร่วมมือระหว่างสหกรณ์
7. การเอื้ออาทรต่อชุมชน

ทางเลือกการแปรรูปฯ ไปเป็นระบบสหกรณ์มีเป้าหมายจะให้สหกรณ์เข้ามาเป็นเจ้าของอย่างครบวงจรโดยในช่วงเปลี่ยนผ่านนั้นให้ดำเนินการในรูปบริษัทร่วมทุนซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องจะเป็นผู้ถือหุ้นร่วมกัน ตัวอย่างเช่น การแปรรูป อ.ส.ค. จะใช้ระบบสหกรณ์อย่างครบวงจรทั้งในด้านการผลิตน้ำนมรวมถึงการแปรรูปน้ำนมดิบเป็นผลิตภัณฑ์นมและการตลาด ส่วนบริษัทร่วมทุนในช่วงเปลี่ยนผ่านจะให้สหกรณ์ที่จัดส่งนมดิบภายใต้การส่งเสริมของ อ.ส.ค. เป็นผู้ถือหุ้นเป็นหลัก ดังนี้ (โชคชัย สุทธาเวศ, 2545)

- สหกรณ์ที่จัดส่งนมดิบ ร้อยละ 35
- กระทรวงการคลังถือหุ้น ร้อยละ 25
- พนักงานของสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องและพนักงาน อ.ส.ค. ร้อยละ 20
- ผู้แทนจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของ อ.ส.ค. ร้อยละ 10

- สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ร้อยละ 5
- เอกชนทั่วไปร้อยละ 5

ทางเลือกการแปรรูปรัฐวิสาหกิจไปเป็นระบบสหกรณ์มีจุดเด่นและจุดด้อยที่สำคัญดังนี้

1. ข้อเสนอให้ไปเป็นระบบสหกรณ์เป็นทางเลือกที่สามของคู่ขัดแย้งระหว่างการแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เป็นของเอกชนและทางเลือกการคงสภาพความเป็นรัฐวิสาหกิจ คู่ขัดแย้งดังกล่าวถือว่าเป็นความขัดแย้งที่ยากจะประนีประนอมและอาจนำไปสู่ความรุนแรงได้ ดังนั้นการโอนกิจการเป็นของประชาชนโดยตรงจึงเป็นการแก้ปัญหาการสูญเสียผลประโยชน์ของประชาชนในกิจการบริการสาธารณะและสาธารณูปโภคจากผลกระทบการแปรรูปให้ทุนเอกชน
2. ทางเลือกการแปรรูปรัฐวิสาหกิจไปเป็นระบบสหกรณ์มีลักษณะของการแปรรูปแบบมีส่วนร่วม (Participatory Privatization) ดังนั้นจึงเป็นการส่งเสริมประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจของประชาชน เนื่องจากประชาชนเป็นเจ้าของหุ้นสหกรณ์ การดำเนินงานภายใต้การควบคุมของสมาชิกสหกรณ์ และผลกำไรที่ได้รับอยู่ในรูปของเงินปันผลแก่สมาชิกทั้งมวล
3. ทางเลือกนี้จะประสบปัญหาในภาคปฏิบัติที่สำคัญ คือ ปัญหาสหกรณ์ในประเทศไทย มิได้มีอิสระของตัวเอง (Autonomy) แต่ได้รับการจัดตั้ง ชี้นำและควบคุมจากราชการในลักษณะจากบนลงล่าง นอกจากนี้สหกรณ์ยังมีการพัฒนาในเชิงปริมาณมากกว่าเชิงคุณภาพ (โชคชัย สุทธาเวศ, 2542 : 14-15) ดังนั้นโดยภาพรวมของสหกรณ์ไทยจึงไม่อาจจะเป็นกลไกในการแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้มีประสิทธิภาพและยังผลให้เกิดประโยชน์ต่อภาคประชาชนได้อย่างเต็มที่ แต่ทางเลือกการแปรรูปไปเป็นระบบสหกรณ์อาจต้องพิจารณานำมาใช้กับบางสหกรณ์ที่มีพื้นฐานประสบผลสำเร็จในการดำเนินงาน
4. การนำแนวคิดการแปรรูปรัฐวิสาหกิจไปเป็นระบบสหกรณ์มาใช้ใน อสค. ถือว่าเป็นโครงการนำร่องที่สำคัญ แต่การดำเนินโครงการนำร่องดังกล่าวยังต้องประสบอุปสรรคที่สำคัญ คือ (สัมภาษณ์นพคุณ สวนประเสริฐ, 19 พฤษภาคม 2545)
    4.1 จุดยืนเชิงนโยบายของฝ่ายการเมืองที่ต้องการแปรรูป อสค. ให้เป็นของเอกชนมากกว่าจะให้สหกรณ์เป็นเจ้าของ

4.2 ปัญหาการขาดแคลนทุนเพื่อใช้สะสางหนี้ที่ อสค.ขาดทุนมาโดยตลอด ยกเว้นบางปี การต้องลงทุนเพิ่มเพื่อแข่งขันเชิงธุรกิจ และความสามารถทางการเงินของสหกรณ์ที่จะเข้ามาซื้อหุ้นของ อสค.

4.3 การพัฒนาความคิดให้สหกรณ์เป็นเจ้าของ อสค. ยังไม่ชัดเจนทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสถานภาพองค์การ การถือหุ้น การระดมทุนและการดำเนินธุรกิจ

3. ทางเลือกการแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เป็นของชุมชน

แนวคิดการแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้เป็นของชุมชนพัฒนาขึ้นมาจากประสบการณ์การเคลื่อนไหวเพื่อสร้างทางเลือกของบริษัทบางจากปิโตรเลี่ยม จำกัด (มหาชน) บริษัทบางจากฯ อยู่ในกระแสการแปรรูปมาตั้งแต่สมัยรัฐบาลนายอานันท์ ปัญยารชุน เมื่อปีพ.ศ. 2534 ต่อมาในปี พ.ศ.2537 ได้มีการเปิดขายหุ้นให้ประชาชนทั่วไปจำนวนร้อยละ 20 หลังจากนั้นรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชาได้มีมติเมื่อปี พ.ศ. 2538 ให้ขายหุ้นบริษัทบางจากเพิ่มอีกร้อยละ 31 โดยขายในส่วนที่หน่วยงานของรัฐถือครองหุ้นอยู่ และเมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 รัฐบาลนายชวน หลีกภัย ก็ได้มีมติขายหุ้นบริษัทบางจากฯ ที่หน่วยงานรัฐถือร้อยละ 72.2 ให้แก่ทุนข้ามชาติในรูปพันธมิตรร่วมทุน (Strategic Partner) (เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ, 2544 : 2-3, 133)

ทางเลือกการแปรรูปบริษัทบางจากฯให้เป็นของชุมชนตั้งอยู่บนแนวคิดชุมชนนิยม (Communitarianism) แนวคิดชุมชนนิยมในบริบทปัจจุบันของไทยก็คือ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนและเศรษฐกิจพอเพียงโดยการนำของบุคคลสำคัญ เช่น นายโสภณ สุภาพงษ์ นายแพทย์ประเวศ วะสี นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว ชมรมรักบางจากโดยการนำของนายณรงค์ โชควัฒนา (เพิ่งอ้าง)

ทางเลือกการแปรรูปตามแนวคิดชุมชนนิยมเป็นการแปรรูปไปสู่ธุรกิจเพื่อสังคมโดยมีชุมชนเป็นเจ้าของหุ้นส่วนใหญ่ บริษัทบางจากฯ ได้พัฒนาทางเลือกขึ้นมาจากประสบการณ์การเคลื่อนไหวในภาคปฏิบัติดังนี้

หลังจากที่รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนทได้ตัดสินใจซื้อกิจการโรงกลั่นน้ำมันชัมมิทของต่างชาติในปี พ.ศ.2528 บริษัทบางจากฯ ได้ปรับปรุงโรงกลั่นให้ทันสมัยและสร้างวัฒนธรรมองค์การแบบใหม่ที่เน้นการทำงานด้วยคนดีมีความสามารถและทำประโยชน์ต่อเพื่อผู้อื่น การปรับปรุงดังกล่าวมีผลให้บริษัทบางจากฯ พร้อมที่จะแข่งขันกับบริษัทน้ำมันอื่นในประเทศด้วยการขยายสถานีน้ำมันที่เป็นของตัวเอง (เพิ่งอ้าง : 118)

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 บริษัทบางจากได้ใช้นโยบายรุกตลาดค้าปลีกและเจาะตลาดชุมชนโดยมีเป้าหมายสำคัญ 4 ประการ คือ (เพิ่งอ้าง : 119)

1. มุ่งให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. สร้างเอกลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นของตนเองสำหรับการแข่งขันกับบริษัทน้ำมันอื่น
3. พัฒนาบุคลากรของบริษัทโดยการเรียนรู้จากชุมชน
4. สร้างเครือข่ายธุรกิจชุมชน

นโยบายการรุกตลาดร้านปลีกและเจาะตลาดชุมชน มีผลให้สร้างเครือข่ายของบริษัทบางจากให้ขยายไปอย่างกว้างขวาง กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2539 บริษัทบางจากมีสถานีน้ำมันประมาณ 1000 แห่ง โดยจัดเป็นประเภทปั๊มชุมชนขนาดเล็ก 500 แห่ง ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 บริษัทบางจากยังได้ขยายสถานีน้ำมันเพิ่มเป็น 120 แห่ง โดยมีชุมชนเข้าร่วมธุรกิจกับบางจากประมาณ 600 แห่ง (เพิ่งอ้าง) และในปี พ.ศ.2540 ปั๊มชุมชนขนาดเล็กได้เพิ่มเป็นประมาณ 700 แห่งโดยมีเกษตรกรเข้ามาเกี่ยวข้อง 1 ล้านครอบครัวและมีเงินหมุนเวียนทำประโยชน์ให้เกษตรกรปีละหลายพันล้านบาท (ประเวศ วะสี, 2541 : 1, 12)

นอกจากนี้บริษัทบางจากฯ ยังได้ดำเนินธุรกิจอื่นที่เชื่อมโยงกับชุมชนด้วย เช่น การรับพืชผลของเกษตรกรมาจำหน่ายในร้านเลมอนฟาร์ม, การปลูกผักปลอดสารพิษของบริษัทมงคลชัยพัฒนา ผลการดำเนินธุรกิจชุมชนมีผลให้นายโสภณ สุภาพงษ์กรรมการผู้จัดการใหญ่ของบริษัทบางจากฯ ได้รับรางวัลแม็กไซไซ สาขาบริการสาธารณะในปี พ.ศ. 2541 (สยามรัฐ, 2541 : 10)

ดังนั้นในบริบทของการแปรรูปบริษัทบางจากฯ โดยการขายหุ้นที่มีมาก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ นายโสภณ สุภาพงษ์ ผู้นำทางเลือกชุมชนนิยมของบริษัทบางจากฯ ได้เสนอให้แปรรูปบริษัทบางจากด้วยวิธีการกระจายหุ้นแก่ชุมชน ต่อมาการแปรรูปให้แก่ชุมชนได้พัฒนาเป็นการต่อต้านทุนข้ามชาติเข้ามาซื้อหุ้นในรูปพันธมิตรร่วมทุนหลังจากเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 (โสภณ สุภาพงษ์, 2539 : 5 ; 2541 : 1,4)

การผลักดันทางเลือกนโยบายระหว่างพันธมิตรชุมชนนิยมที่นำโดยบริษัทบางจากฯ และเทคโนแครตที่นำโดยสำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ (สพช.) ได้ก่อให้เกิดการต่อสู้ที่ไม่อาจประนีประนอมได้จนในที่สุด นายโสภณ สุภาพงษ์ ต้องลาออกจากกรรมการผู้จัดการใหญ่บริษัทบางจากฯ ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2546 การมี "โผ" นโยบายของแนวคิดกระแสหลักที่จะขายหุ้นให้แก่ทุนข้ามชาติสะท้อนให้เห็นได้จากความไม่แน่นอนเนื้อหานโยบาย (Policy Content) ในช่วงปี พ.ศ.2538-2542 ดังนี้

ตารางที่ 5.1 : เนื้อหานโยบายแปรรูปบริษัทบางจากระหว่าง ปี พ.ศ.2538-2542

ที่มีของนโยบาย	เนื้อหานโยบาย
1. มติ ครม. ปี 2538	1. ขายหุ้นที่รัฐถือหุ้นออกเป็นร้อยละ 31
2. มติ ครม. ปี 2540	2. ขายหุ้นที่รัฐถือร้อยละ 72 ให้แก่พันธมิตรร่วมทุนต่างชาติ
3. มติกรรมการขายหุ้น 4 ก.พ. 2541	3. ขายหุ้นร้อยละ 40 ให้องค์กรที่เป็นคนไทย
4. มติกรรมการขายหุ้น 11 มี.ค. 2541	4. ขายหุ้นร้อยละ 40 ให้พันธมิตรร่วมทุนต่างชาติ
5. มติคณะกรรมการกำกับนโยบายด้านรัฐวิสาหกิจ (กนร.) 18 มิ.ย. 2541	5. ให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ขายหุ้นในบางจากร้อยละ 24
6. มติกรรมการขายหุ้น 9 พ.ย. 2541	6. ขายหุ้นที่ ปตท. ถือร้อยละ 24.3 และธนาคารกรุงไทยหรือกระทรวงการคลังอีกร้อยละ 7-8
7. มติ กนร. 4 มี.ค. 2542	7. ให้ขายหุ้นบางจากร้อยละ 32 โดยแบ่งให้นักลงทุนร้อยละ 16 และประชาชนร้อยละ 16

ที่มา : เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ, 2544 : 133-134

การเคลื่อนไหวผลักดันทางเลือกการแปรรูปบริษัทบางจากให้ชุมชนเป็นเจ้าของสามารถพัฒนาจนเข้าสู่วาระเชิงนโยบาย (Policy Agenda) ได้ แต่ทางเลือกดังกล่าวมีจุดเด่นและจุดด้อยที่สำคัญ คือ

1. แนวทางชุมชนนิยมเป็นทางเลือกการแปรรูปที่ได้รับการตอบสนองจากชุมชนและพันธมิตรอย่างกว้างขวาง กล่าวคือ ในเดือน เมษายน พ.ศ.2541 บริษัทบางจากฯ ได้ขออนุมัติจากกระทรวงการคลังสำรวจความสนใจการซื้อหุ้นบางจาก จากองค์กรชุมชนและสหกรณ์ชุมชน พบว่ามีประชาชน 235,238 รายประสงค์จะเป็นเจ้าของหุ้น คิดเป็นร้อยละ 94 ของจำนวนหุ้นทั้งหมดหรือมากกว่าหุ้นที่ต้องการ (ร้อยละ 31) ถึง 3 เท่า (เพิ่งอ้าง : 128, 207)

   อย่างไรก็ดี ความสนใจเป็นเจ้าของบริษัทบางจากฯ ของชุมชนไม่ได้รับการตอบสนองจากกลุ่มเทคโนแครต เนื่องจากความไม่เชื่อมั่นในพลังของชุมชนและเห็นว่าถ้าจะขายให้ทุนข้ามชาติจะได้ราคาดีกว่า ดังนั้นกลุ่มเทคโนแครตจึงสร้างข้อจำกัดการเป็นเจ้าของของชุมชน โดยกำหนดเงื่อนไขไว้อย่างสูงว่าจะต้องเสนอราคาไม่ต่ำกว่าร้อยละ 2-5 ของผู้เสนอราคาสูงสุดและต้องถือหุ้นไว้ไม่น้อยกว่า 3 ปี หรือให้บริษัทบางจากฯ ไปหาผู้ซื้อหุ้นที่จะเพิ่มทุนอีก 330 ล้านหุ้นภายในเวลา 2 สัปดาห์ (เพิ่งอ้าง : 129-130)
2. แนวโน้มการให้ชุมชนเป็นเจ้าของรัฐวิสาหกิจดังเช่น บริษัทบางจากน จะเป็นไปได้เชิงนโยบายยากขึ้นในอนาคต กล่าวคือ แม้แต่ช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ ในขณะที่เศรษฐกิจทุนนิยมในเมืองชะงักงัน และภาคเศรษฐกิจชุมชนได้รับการสนับสนุน จะพบว่าผู้นำของกลุ่มชุมชนนิยม เช่น คุณโสภณ สุภาพงษ์ ยังถูกกดดันจากสถานการณ์ความขัดแย้งจนต้องลาออกจากตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่บริษัทบางจากฯ (ชมรมคนรักบางจาก, 2542)

   ดังนั้นในปัจจุบันที่เริ่มมีการฟื้นตัวของทุนนิยมในเมืองและขยายบทบาททุนในชนบทของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ย่อมจะทำให้ชุมชนมีบทบาทลดลงยิ่งขึ้น เนื่องจากการแปรรูปบริษัทบางจากฯ จะอยู่ใต้การควบคุมของทุนไทยและทุนข้ามชาติเป็นหลัก

   นอกจากทางเลือกในการแปรรูปรัฐวิสาหกิจทั้งสามแนว คือ แนวลัทธิสวัสดิการ แนวสังคมนิยมแบบสหกรณ์ และแนวชุมชนนิยมแล้ว เราจะพบทางเลือกอื่นที่กำลังพัฒนาความคิดให้เป็นรูปธรรมในปัจจุบัน ได้แก่ แนวการแปรรูปให้แก่ประชาสังคม (Peoplelization) (สัมภาษณ์วุฒิพงษ์ เพรียบจริยวัฒน์, 17 ตุลาคม 2545) แนวการแปรรูปโดยคนงานเป็นเจ้าของรัฐวิสาหกิจตามอุดมการณ์สังคมนิยม (สัมภาษณ์บัณฑิต ธนชัยเศรษฐวุฒิ, 21 ตุลาคม 2545)

   การปฏิรูปรัฐวิสาหกิจไทยให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนส่วนใหญ่อย่างจริงจังอาจอยู่ที่การต้องปรับที่กระบวนทัศน์เชิงนโยบายเกี่ยวกับรัฐวิสาหกิจมากกว่าปัญหาเทคนิคหรือ

การต่อสู้ทางการเมืองแบบมีผู้ได้-ผู้เสีย ฐานคิดข้อแรกที่ต้องมีการปรับก็คือ การเปิดให้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐวิสาหกิจด้วยแนวทางที่หลากหลายโดยไม่จำเป็นต้องเป็นมาตรการนโยบายเพียงมาตรฐานเดียว (Single Policy Measure) และไม่ควรดำเนินการจังหวะก้าวของการเปลี่ยนแปลงครั้งเดียวพร้อมกันหมด (Massive Transformation) (แสวง รัตนมงคลมาศ, มปป.)

การยอมรับความหลากหลายของแนวทางการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจตั้งอยู่บนความเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ของรัฐวิสาหกิจไทยว่า รัฐวิสาหกิจแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันในแง่วัตถุประสงค์และบริบทของการจัดตั้ง ประเภทและชนิดของรัฐวิสาหกิจ ภารกิจและบทบาทในสังคมไทย รวมถึงพลวัตรภายในองค์กรที่ผ่านมาในอดีต

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์เจาะลึก

รายชื่อบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์เจาะลึก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	หน่วยงานที่สังกัด
กลุ่มผู้ตัดสินใจเชิงนโยบาย	
1.คุณดิเรก เจริญผล	อดีตที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และอดีตรองผู้อำนวยการองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย
2.คุณสุเทพ เทือกสุบรรณ	อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
3.คุณสุวัจน์ ลิปตพัลลภ	อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
4.คุณพิสิฐ ลี้อาธรรม	อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
5.คุณอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ	อดีตรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
6.ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์	อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
7.คุณสมบัติ อุทัยสาง	อดีตประธานคณะกรรมการองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย
8. คุณนรนิติ เศรษฐบุตร	ประธานคณะกรรมการการทางพิเศษแห่งประเทศไทย
9. คุณศิววงศ์ จังคศิริ	ประธานคณะกรรมการการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
10. คุณเสถียร วงศ์วิเชียร	อดีตประธานคณะกรรมการการท่าเรือแห่งประเทศไทย และประธานคณะกรรมการการรถไฟฟ้ามหานคร
11. คุณเอกพร รักความสุข	อดีตรองเลขาธิการพรรคความหวังใหม่

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	หน่วยงานที่สังกัด
กลุ่มผู้บริหารรัฐวิสาหกิจ (ตำแหน่งในช่วงสัมภาษณ์)	
1.ดร.เกษม ใจสิงห์	ผู้ว่าการไฟฟ้านครหลวง
2.คุณนคร จันทศร	ผู้ช่วยผู้ว่าการการรถไฟแห่งประเทศไทย
3.คุณกาญจน์ ตันติเวชกุล	อดีตผู้อำนวยการการท่าเรือแหลมฉบัง
4.คุณบัญชา ปัตตนาภรณ์	รองผู้ว่าการการท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย
5. คุณสุวิช ฟูตระกูล	อดีตผู้ว่าการการไฟฟ้านครหลวง
6. คุณกาญจนา อุบบชลเขตต์	รองผู้ว่าการการท่าเรือแห่งประเทศไทย
7 ดร.จิตรพงษ์ กว้างสุขสถิตย์	กรรมการผู้จัดการบริษัทการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย สำรวจและผลิต
8. รศ.นที ขลิบทอง	อดีตผู้อำนวยการองค์การโคนมแห่งประเทศไทย
9. ดร.วุฒิชัย นีรนาทวงศ์	รองกรรมการผู้จัดการใหญ่บริษัทบางจาก จำกัด (มหาชน)
10.คุณสิงห์ ตังทัตสวัสดิ์	กรรมการผู้จัดการใหญ่ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน)
11.พล.อ.อำนาจ ชัมพูนทะ	ผู้อำนวยการโรงงานยาสูบ
12.คุณกระวุธ คูสุวรรณ	รองผู้ว่าการการสื่อสารแห่งประเทศไทย
13.คุณรัตนะ สู่พานิช	รองผู้ว่าการประปานครหลวง
14.คุณโกวิท ธัญญรัตตกุล	ผู้อำนวยการ รสพ.
15.คุณไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม	ประธานชมรมผู้บริหารรัฐวิสาหกิจ
16. คุณประพันธ์ ฟักเทศ	ผู้ช่วยผู้ว่าการนโยบายและแผน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	หน่วยงานที่สังกัด
17.คุณสุพงศ์ ชยุตสาหกิจ	กรรมการผู้จัดการบริษัททางด่วนกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)
18..คุณประภัสร์ จงสงวน	ผู้อำนวยการองค์การรถไฟฟ้ามหานคร
19. คุณธรรมนูญ ฉันทนาสกุล	รองผู้อำนวยการฝ่ายสำนักแผนวิสาหกิจการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค
20 คุณพิชัย ชุณหวชิร	รองกรรมการผู้จัดการใหญ่บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
21 คุณสมศักดิ์ ปั้นทรัพย์	หัวหน้าส่วนคลังก๊าซเขาบ่อยา บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
22 คุณนพคุณ สวนประเสริฐ	รองผู้อำนวยการรักษาการผู้อำนวยการองค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย
23 คุณสมนึก วงศ์สุวรรณ	หัวหน้าสำนักผู้อำนวยการและอดีตกรรมการสหภาพแรงงานองค์การสวนยาง
24. คุณชลัท บุญหลาย	ผู้จัดการส่วนซ่อมบำรุงคลังภาคตะวันออก บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
25. ดร.ณรงค์ เพชรประเสริฐ	ประธานรัฐวิสาหกิจ องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทยและองค์การสวนยาง
26. ดร.ศิริพล โกสินทร์เสนีย์	ผู้อำนวยการองค์การสุรา
27. คุณถาวร ปั้นตระกูล	หัวหน้าฝ่ายโรงงานสุรา องค์การสุรา
28. คุณสุนันทวดี ปัสนานนท์	หัวหน้ากองจำหน่าย องค์การสุรา
29. คุณสมควร จารุสมบัติ	หัวหน้ากองช่าง องค์การสุรา
30. ดร.ชาติชัย พาราสุข	ผู้อำนวยการองค์การค้าคุรุสภา
31. คุณสมศักดิ์ วงศ์วัฒนศาสศ์	หัวหน้ากองพัสดุและยานพาหนะ องค์การคลังสินค้า

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	หน่วยงานที่สังกัด
กลุ่มพนักงานรัฐวิสาหกิจ	
1.คุณมิตร เจริญวัลย์	ประธานสหภาพพนักงานแรงงานบริษัท ทศท. คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)
2. คุณสมศักดิ์ โกศัยสุข	นายกสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการรถไฟแห่งประเทศไทยและอดีตนายกสมาคมรัฐวิสาหกิจ
3.คุณเอกชัย เอกหาญกมล	อดีตนายกสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจการประปานครหลวง
4.คุณสมบูรณ์ ทรัพย์สาร	สมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์
5.คุณเสน่ห์ ตันติเสนาะ	อดีตนายกสหภาพพนักงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์แห่งประเทศไทย
6.คุณบุญจันทร์ เจริญรัมย์	อดีตนายกสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจองค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย
7.คุณแจ่มศรี สุกโชติรัตน์	อดีตประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน)
8.คุณสุเทพ อภิศักดิ์มนตรี	อดีตพนักงานบริหาร การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย
9. สถาพร มณีรัตน์	อดีตนายกสหภาพพนักงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
10.คุณณฐกร แก้วดี	ประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย
11.คุณศิริชัย ไม้งาม	เลขาธิการสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
12.คุณทวีป กาญจนวงศ์	อดีตนายกสหภาพพนักงานรัฐวิสาหกิจ การท่าเรือแห่งประเทศไทย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	หน่วยงานที่สังกัด
13.คุณกนก ยิ้มยวน	อดีตพนักงานบริหาร การประปานครหลวง
14.คุณชูศักดิ์ วารีสระ	ที่ปรึกษาสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย
15.คุณชัยรัตน์ บูชิตรัตนคุณ	ประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจธนาคารกรุงไทย จำกัด
16.คุณวิรัช สำราญราษฎร์	อดีตรองประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการเคหะแห่งชาติ
17.คุณบัญญัติ กลั่นสุวรรณ	อดีตประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการเคหะแห่งชาติ
18.คุณบุญเลิศ แดงประไพ	อดีตรองเลขาธิการสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจโรงงานยาสูบ
19.คุณวรรพา สลิลอำไพ	อดีตรองประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจบริษัท ขนส่ง จำกัด
20.คุณโสรัช ธุวะนุติ	ประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์
21.คุณสุโข เพ็ชร์พิรุณ	อดีตประธานสหภาพพนักงานรัฐวิสาหกิจการท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย
22.คุณอนุศักดิ์ ชำนาญหมอ	อดีตประธานสหภาพพนักงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้านครหลวง
23.คุณสมเกียรติ ชลิบสุวรรณ	อดีตเลขานุการสหภาพพพนักงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้านครหลวง
24.คุณจวน กรเกษตร	อดีตประธานสหภาพพนักงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าภูมิภาค
25. คุณสมศักดิ์ หงส์ชจร	อดีตกรรมการสหภาพพนักงานรัฐวิสาหกิจ บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน)
26. คุณนพรัตน์ รัตนกสิกร	อดีตประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจปิโตเลียมแห่งประเทศไทย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	หน่วยงานที่สังกัด
27. คุณอาจหาญ คุณสุนทรกิจ	เลขาธิการสหภาพพนักงานรัฐวิสาหกิจ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย
28. คุณกาญจนา ต่วนเทศ	กรรมการสหภาพแรงงานพนักงานรัฐวิสาหกิจ สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย
29. คุณมณเฑียรทอง ธนเศรษฐ์	ประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการประปาส่วนภูมิภาค
30.คุณสการะวัฒน์ สังเวียนวงศ์	หัวหน้างานธุรการและการเงินองค์การสวนยาง
31.คุณธีรวัฒน์ เดชทองคำ	ประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง
32.คุณสุรพันธ์ วิเชียรชม	ที่ปรึกษากองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง
33.คุณดนัย สายนุ้ย	อดีตกรรมการสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย
34. คุณชจรยศ ศึกขุนทศ	ที่ปรึกษาองค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย
35. คุณอนุพร กล่อมเกลา	ประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล
36. คุณทวีป วุฒิมาทุกาจิตร	เลขาธิการสหภาพแรงงานรัฐวิสากิจ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล
37. คุณบุษบา พวานุวงศ์	ประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร
38. คุณปริญญา ไทยถนอม	ที่ปรึกษาสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ องค์การตลาดเพื่อการเกษตร
39. คุณศราวุธ ศรีพยัคฆ์	ประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ การทางพิเศษแห่งประเทศไทย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	หน่วยงานที่สังกัด
40. คุณชาญชัย มารถถนอม	กรรมการสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ การทางพิเศษแห่งประเทศไทย
41.คุณพัชระ สารพิมพา	ประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย
42. คุณเสรี ขวัญเมือง	ประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ องค์การฟอกหนัง
43. คุณทองสุข นกเชิดชู	เลขาธิการสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ องค์การฟอกหนัง
44. คุณประสิทธิ์ พัชรพีรนันท์	ประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ สถาบันการบินพลเรือน
45. คุณโสพิศ หาเรือนศรี	ประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ องค์การสุรา
46. คุณมนตรี ทองคง	กรรมการสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ องค์การสุรา
47. คุณธรรมนูญ จันทร์หอม	สมาชิกแรงงานรัฐวิสาหกิจองค์การสุรา
48. คุณเสน่ห์ บุญส่ง	ประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ องค์การสะพานปลากรุงเทพ
49. คุณสนาน บุญงอด	ประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
50. คุณสุนัย ถาวรวงศ์	ประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ องค์การเภสัชกรรม
51. คุณปิยชาติ เกื้อจรูญ	อดีตประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ องค์การเภสัชกรรม
52. คุณสุชาติ ลายน้ำเงิน	รองประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ องค์การค้าของคุรุสภา
53. คุณอุดร ทองคำ	ประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ บริษัทไม้อัดไทย
54. คุณมงคล วิเศษสุข	ประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	หน่วยงานที่สังกัด
55. คุณปรีชา ศรีอนันต์	ประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ องค์การคลังสินค้า
56. คุณสุข ศิริสิงห์	กรรมการสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ องค์การคลังสินค้า
57. คุณพงษ์ศักดิ์ นิลสิทธิ์สถาพร	เลขาธิการสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ การเคหะแห่งชาติ
58. คุณวิรัช สำราญราษฎร	ประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ การเคหะแห่งชาติ
59. คุณเพิ่มศักดิ์ นาคทิพวัลย์	อดีตกรรมการสมาคมพนักงานรัฐวิสาหกิจ องค์การอุตสาหกรรมห้องเย็น
60. คุณทัศนีย์ มณีรัตน์	อดีตพนักงานขององค์การอุตสาหกรรมห้องเย็น
<u>กลุ่มนักวิชาการ</u>	
1.รศ.พิพัฒน์ ไทยอารี	ผู้อำนวยการสถานศึกษาและวิจัยรัฐวิสาหกิจ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2.รศ.แล ดิลกวิทยรัตน์	อาจารย์ประจำศูนย์พัฒนาแรงงาน คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3.ดร.วุฒิพงษ์ เพรียบจริยวัตร	นักวิชาการอิสระ
4. อาจารย์นิคม จันทรวิทุร	อดีตผู้เชี่ยวชาญด้านแรงงานรัฐวิสาหกิจ และอาจารย์คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5. อาจารย์สุธรรม อยู่ในธรรม	อาจารย์คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. อาจารย์ชีวินทร์ ฉายาชวลิต	อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
7. ดร.โชคชัย สุทธาเวศ	นักวิชาการอิสระและเจ้าหน้าที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	หน่วยงานที่สังกัด
กลุ่มข้าราชการ	
1. คุณเศรษฐพร คูศรีพิทักษ์	อธิบดีกรมไปรษณีย์โทรเลข
2. คุณพันธ์ทิพย์ สุรทิณฑ์	อดีตที่ปรึกษาด้านการแปรรูปและประเมินผลรัฐวิสาหกิจ กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง
3 คุณมหิดล จันทรางกูร	อดีตปลัดกระทรวคมนาคม และประธานคณะกรรมการบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน)
4. คุณสวัสดิ์ สิทธิวงศ์	อธิบดีกรมการบินพาณิชย์
5. คุณปิยสวัสดิ์ อัมระนันท์	อดีตเลขาธิการคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ
6. คุณพิสิฏฐ ภัคเกษม	อดีตเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
7. คุณธรรมรักษ์ การพิศิษฏ์	อดีตกรรมการการทางพิเศษแห่งประเทศไทย
8. คุณพายัพ พยอมยนต์ร	อดีตประธานงบลงทุนรัฐวิสาหกิจ สำนักงานคณะกรรมการพัฒาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
กลุ่มภาคเอกชน	
1. คุณชายน้อย เผื่อนโกสุม	รองกรรมการผู้อำนวยการบริษัทไทยออยส์ จำกัด
2. คุณบุญคลี ปลั่งศิริ	ประธานกรรมการบริหารบริษัทชิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)
3. คุณกวี วงกิจถาวร	ประธานสมาคมนักหนังสือพิมพ์และผู้สื่อข่าวแห่งประเทศไทย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	หน่วยงานที่สังกัด
4. คุณดวงกมล โชตนา	บรรณาธิการข่าวหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ
5. คุณสุทธิชัย เตียวยืนยง	ผู้ช่วยหัวหน้าข่าวการเมือง หนังสือพิมพ์มติชน
6. คุณภูวนารถ ณ.สงขลา	อดีตอุปนายกสมาคมผู้สื่อข่าวเศรษฐกิจ
7. คุณบัณฑิต ธนชัยเศรษฐวุฒิ	ผู้ประสานงานและนักวิจัยมูลนิธิ อารมณ์ พงศ์พงัน

ภาคผนวก ข
แนวการสัมภาษณ์เจาะลึก

แนวการสัมภาษณ์เจาะลึก

1. กระบวนการกำหนดนโยบายในรัฐวิสาหกิจในช่วงที่ท่านเกี่ยวข้องมีขั้นตอนอะไรบ้าง

.....

.....

.....

2. ปัจจัยหลักที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายของหน่วยงานท่านคืออะไร และอย่างไร

.....

.....

.....

3. ใครหรือกลุ่มใดเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายของหน่วยงานท่านและมีบทบาท ในการกำหนดอย่างไร

.....

.....

.....

4. กระบวนการกำหนดนโยบายของหน่วยงานท่านที่ผ่านมามีข้อดี ข้อเสีย อย่างไร

.....

.....

.....

5. กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติในรัฐวิสาหกิจที่ท่านเกี่ยวข้องมีขั้นตอนอย่างไร

.....

.....

.....

6. ปัจจัยหลักที่มีผลเกื้อหนุนต่อการดำเนินนโยบายคืออะไร และอย่างไร

.....

.....

.....

7. ปัจจัยหลักที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินนโยบายคืออะไร และอย่างไร

.....

.....

.....

8. ใคร หรือกลุ่มใดเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการนำนโยบายไปปฏิบัติที่ผ่านมา

.....

.....

.....

9. ข้อดี ข้อเสีย ของกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติที่ผ่านมา

.....

.....

.....

10. มีกลไกกำกับดูแลการทำงานของรัฐวิสาหกิจที่ท่านเกี่ยวข้องหรือไม่ กลไกดังกล่าวทำงานอย่างไร

.....

.....

.....

11. ข้อดี ข้อเสีย ของกลไกกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจที่ผ่านมา

.....

.....

.....

12. มีการประเมินผลนโยบายในรัฐวิสาหกิจของท่านหรือไม่ ถ้ามี มีขั้นตอนอย่างไร ใครเป็นคนประเมินผล

.....

.....

.....

13. ข้อดี ข้อเสีย ของกระบวนการประเมินผลนโยบายที่ผ่านมา

.....

.....

.....

14. แนวโน้มของนโยบายที่เกี่ยวข้องกับรัฐวิสาหกิจที่ท่านทำงานอยู่ในอนาคต

.....

.....

.....

15. ในปัจจุบันหน่วยงานของท่านดำเนินการแปรรูปหรือไม่ ถ้าแปรรูปกำลังดำเนินการอยู่ในขั้นตอนใด

.....

.....

.....

16. เหตุผลสำคัญที่หน่วยงานของท่านต้องดำเนินการแปรรูปคืออะไร

.....

.....

.....

17. กระบวนการแปรรูปของหน่วยงานท่านเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

18. การแปรรูปหน่วยงานท่านจะช่วย "กู้ชาติ" หรือ "ขายชาติ" อย่างไร

.....

.....

.....

19. การแปรรูปหน่วยงานท่านจะทำให้มีการแข่งขันเสรีขึ้น หรือมีการผูกขาดโดยเอกชนมากขึ้น

.....

.....

.....

20. การแปรรูปหน่วยงานท่านจะช่วยลดภาระรัฐบาล หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

21. การแปรรูปหน่วยงานท่านจะเพิ่มภาระของประชาชนในการซื้อสินค้าหรือบริการแพงขึ้นหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

22. การแปรรูปหน่วยงานท่านจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารอย่างไร

.....

.....

.....

23. การแปรรูปหน่วยงานท่านมีผลให้ต้องปลดพนักงานหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

24. ผลกระทบด้านบวก และด้านลบอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการแปรรูปหน่วยงานท่าน

.....

.....

.....

25. ในกระบวนการแปรรูปหน่วยงานท่านนั้น มีกระแสต่อต้านหรือไม่ ต่อต้านอย่างไร และมีการจัดการอย่างไร

.....

.....

.....

26. กลไกกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค.
รายชื่อบุคคลในกลุ่มสนทนา

1. กลุ่มชาวนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตำบลบ้านแพน (บ้านวัดนนท์) อำเภอนครใน

(1) นายสุรชัย วสุรัตน์

(2) นายประสิทธิ์ สรผล

(3) นายทองขาว วงศ์สุรันดร์

(4) นางนงเยาว์ สายสินทร์

(5) นางสำเริง ยอดชมญาน

2. <u>กลุ่มชาวสวนจังหวัดปราจีนบุรี ตำบลไม้เค็ด อำเภอเมือง</u>

(1) นายฉวย ไชยม

(2) นายประเสริฐ ปั้นหน้า

(3) นายสวงษ์ แจ้งกระจ่าง

(4) นายสุด รุ่งเพชร

(5) นายจรูญ บันทะสิงห์

3. <u>กลุ่มชาวไร่ จังหวัดสระบุรี บ้านบ่อหิน ตำบลพุแค อ.เฉลิมพระเกียรติ</u>

(1) นางบุญมา โทเสริฐ

(2) นางหนูแดง รัตโน

(3) นางอุไร พุ่มอ่ำ

(4) นางสมจิตต์ พุแค

(5) ผู้ใหญ่ดวงเนตร แม้นศรี

4. <u>กลุ่มแรงงานไร่อ้อย จังหวัดชลบุรี</u>

(1) นายมนตรี ฉลาดมาก

(2) นายคำพล ต้องไพ

(3) นายประยูร ทองอบ

(4) นายลำพูน งามเงี้ยว

(5) นายสมประสงค์ ฉลาดมาก

5. กลุ่มชาวประมง จังหวัดชลบุรี บ้านคลองตำหรุ อ.เมือง

(1) นายประพฤติ ศุภรัตน์
(2) นายสาโรจน์ ศุภรัตน์
(3) นายสนั่น ทองอยู่
(4) นายบุญแจ้ง ศุภรัตน์
(5) นายประพฤติ ประดิษฐ์
(6) นายแสงจันทร์ ศุภรัตน์

6. กลุ่มพนักงานภาคเอกชน

(1) นางสาวกัลยารัตน์ พงษ์สมบูรณ์	บริษัทสยาม ที เค เอ็ม จำกัด
(2) นายจักรพงษ์ กลีบมะลิ	บริษัทอุตสาหกรรมปิโตเคมีคัลไทย จำกัด
(3) นายฉัตรชัย พุ่มพลึก	ธนาคารกรุงเทพ จำกัด
(4) นายเฉลิมศักดิ์ ไชยชินวรวัฒน์	โรงพยาบาลกรุงเทพพัทยา จำกัด
(5) นางสาวณัชชานุช พิชิตธนารัตน์	บริษัทไทยอินเตอร์เนชั่นแนลฟาสต์ฟู้ด จำกัด
(6) นางสาวน้ำทิพย์ สบายวงศ์	บริษัทโตโย ทีโอเอ โค้ตติ้ง จำกัด
(7) นายประวัติ หนูเล็ก	โรงกลั่นน้ำมัน อัลลายแอนด์ รีไฟน์นิ่ง จำกัด
(8) นายวิโรจน์ สุริยะวิจิตรวงศ์	บริษัท ชิเลชติกา (ประเทศไทย) จำกัด

7. กลุ่มนักศึกษา

(1) นายอภิชัย อุ่มชอุ้ม	นิสิตสาขาพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
(2) นางสาววราภรณ์ หอมชื่น	นิสิตสาขาพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
(3) นายลอยลม ประเสริฐศรี	นิสิตสาขาเศรษฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
(4) นายชัชวาลย์ กล่อมประเสริฐ	นักศึกษาวิทยาลัยการอาชีพบางละมุง จ.ชลบุรี
(5) นายสุมลชัย บุญเดิม	นิสิตคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
(6) นางสาวปริสา สมรมิตร	นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะ คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

8. กลุ่มข้าราชการ

(1) นางณัฐชนก อิศรีทอง	คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
(2) นางขวัญใจ ยิ้มตระการ	ข้าราชการครู โรงเรียนวัดแหลมใต้ จ.ฉะเชิงเทรา
(3) นายจรรยา แผนสมบูรณ์	สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดระยอง
(4) นางพัชรี ราวีศรี	คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
(5) นางสุมาลี ใจกล้า	สำนักงานขนส่งจังหวัดชลบุรี
(6) นายสุภัตรา ลี้ละวงศ์	ข้าราชการครู โรงเรียนเทศบาล อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี
(7) นางนารีลักษณ์ สุทธิรัตน์	สำนักงานสรรพากรจังหวัดชลบุรี
(8) นางสุมาลี รอรั้ง	สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
(9) นายทศวารณ์ วิทยาคม	สำนักงานป่าไม้จังหวัดชลบุรี

9. กลุ่มข้าราชการและพนักงานองค์กรปกครองท้องถิ่น

(1) นายบุญฤทธิ์ แดงรักษา	ปลัด อบต.หัวถนน อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี
(2) นายสมพงษ์ จำนงผล	ปลัด อบต.หนองใหญ่ จ.ชลบุรี
(3) พันจ่าเอก สมชัย ศิริสมบัติ	รองปลัดเทศบาล อำเภอสัตหีบ จ.ชลบุรี
(4) นายศราวุธ อมรธรรมสิน	ปลัด อบต.หนองรี จ.ชลบุรี
(5) นายสุรัตน์ชัย กาญนกันติกุล	องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี
(6) นางสาวรัมภา แก้วปิ่นทอง	ปลัด อบต.คลองตำหรุ จ.ชลบุรี

10. กลุ่มทหาร-ตำรวจ

(1) ร.ต.อ. กิตติ อมรเลิศวิทย์	รองสารวัตรธุรการ กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 2 อ.เมือง จ.ชลบุรี
(2) ร.อ.ทรงพล บัวทอง	สัสดีอำเภอพานทอง
(3) ร.ต.อ.นิพนธ์ ป้อมสนาม	รองสารวัตรสอบสวน สภต.แหลมฉบัง อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี
(4) ร.ต.อ.ไพโรจน์ แม้นบุตร	รองสารวัตรสอบสวน สภต.โพธิ์แก้ว อ.สามพราน จ.นครปฐม

(5)	ร.ต.อ.กฤษณพงษ์ ใจรักเรียน	รองสารวัตรป้องกันและปราบปราม สถานีตำรวจภูธร อำเภอบ้านฉาง จ. ระยอง
(6)	ร.ต.อ.ศิริชัย ธาราธาร	รองสารวัตรสืบสวน สภต.พัทยา อ.บางละมุง จ.ชลบุรี

11 กลุ่มพนักงานรัฐวิสาหกิจ

(1)	นายทวี ธีระวิทย์	การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค
(2)	นางบุษยา โตเลี้ยง	องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย
(3)	นางสาวรัชนีวรรณ สุวรรณพงษ์	องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย
(4)	นางสาวเบญจมาศ วัชโรภาส	องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย
(5)	นายสุวิจักษณ์ ศรีสกุลประเสริฐ	บริษัทการบินไทย มหาชน (จำกัด)
(6)	นายศิริชัย ปราบศรีภูมิ	การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
(7)	นายสงกรานต์ เชยอักษร	ธนาคารอาคารสงเคราะห์

12 กลุ่มพนักงานรัฐวิสาหกิจ บริษัทไม้อัดไทย

(1) นายปัญญา ปั้นบัวงาม
(2) นายชัยพร จุฬามนัส
(3) นายมนูญ จงกลแพร
(4) นายธานินทร์ ลิมปิติโอภาส
(5) นายวินัย ไม่ระบุนามสกุล

13 กลุ่มพนักงานรัฐวิสาหกิจองค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย

(1) นายสุทิน วงศ์เสน่ห์
(2) นายขจรยศ ศึกขุนทศ
(3) นายไพฑูรย์ วงศ์เสน่ห์
(4) นายอธิศักดิ์ สรสิทธิ์
(5) นายปทุม จำปาแท้

14 กลุ่มพนักงานการปิโตรเลี่ยมแห่งประเทศไทย

(1) นายสุพล วังแก้วหิรัญ

(2) นายวิรัตน์ กระจ่างแจ้ง

(3) นายคงศักดิ์ ไทยวงศ์

(4) นางสุดาพร เนคมานุรักษ์

(5) นายวุฒิ มหมาศ

(6) นายนพรัตน์ รัตนกสิกร

15 กลุ่มพนักงานการประปาส่วนภูมิภาค

(1) นายสรภพ ศิริรัตน์

(2) นายอานนท์ วงศ์ไพบูล

(3) นายวรพจน์ สิทธิไกรคง

(4) นายสุรชัย อินทรโชค

(5) นางสาวสุภาวดี ทิพย์ทวีชัย

16 กลุ่มพนักงานองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย

(1) นางสาวสุมนา นิลคุนยา

(2) นายเอนก เสถียรจันทร์

(3) นางสาวกฤษณา อยู่เกตุ

(4) นางสาวสุภัทรา ชูปทุม

(5) นางสาวกิตติมา แจ่มจำรัส

(6) นางสาวพรนภา คทาชีวะ

17 กลุ่มธุรกิจส่วนตัว

(1) นายครรชิต ปิ่นเจริญ	นักพัฒนาที่ดิน
(2) นายจิติล คุ้มครอง	ผู้รับเหมาก่อสร้าง
(3) นายดุสิต จินตนาวัน	นักธุรกิจค้าข้าว
(4) นายพศวัต ผลิตนนท์เกียรติ์	เจ้าของร้านโชวห่วย
(5) นายภัสพล เพ็ญโชติรส	นักธุรกิจส่งออก
(6) นายสมชาย โตศุสกลวรรณ์	เจ้าของร้านทอง
(7) นายเฉลียว โนรี	นักธุรกิจก่อสร้าง

ภาคผนวก ง.
แนวการสัมภาษณ์กลุ่มสนทนา

แนวการสัมภาษณ์กลุ่มสนทนา

1. การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ หมายถึงอะไร
2. นโยบายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจปัจจุบันเป็นอย่างไร
3. ท่านเห็นว่านโยบายแปรรูปรัฐวิสาหกิจจะมีผลกระทบอย่างไรในประเด็นต่อไปนี้
    - 3.1 ช่วยชาติหรือขายชาติ
    - 3.2 การผูกขาดโดยรัฐหรือผูกขาดโดยเอกชน
    - 3.3 ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพหรือเพิ่มภาระให้ประชาชน
    - 3.4 ผลกระทบต่อพนักงานเป็นอย่างไร
    - 3.5 ผลกระทบอื่นๆ
4. เป้าหมายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจที่ควรจะเป็น คืออะไร
5. กระบวนการแปรสภาพรัฐวิสาหกิจควรดำเนินการอย่างไร
    - 5.1 ควรดำเนินงานพร้อมกันทั้งหมดหรือเฉพาะบางแห่ง
    - 5.2 ควรใช้ พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจหรือกฎหมายอื่นเป็นเครื่องมือ
    - 5.3 ควรจัดลำดับความสำคัญระหว่างรัฐวิสาหกิจอย่างไร
    - 5.4 ขายหุ้นรัฐวิสาหกิจอย่างไร แบ่งสัดส่วนอย่างไร
    - 5.5 ควรใช้องค์กรกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจหรือไม่ อย่างไร
6. การเพิ่มประสิทธิภาพตามรัฐวิสาหกิจโดยไม่แปรรูปเป็นไปได้หรือไม่ อย่างไร
7. แนวทางการจัดการความขัดแย้งในการแปรรูปรัฐวิสาหกิจควรเป็นอย่างไร

ภาคผนวก จ.
รายชื่อพันธมิตร 45 องค์การ

องค์การพันธมิตรคัดค้านกฎหมายขายชาติ 11 ฉบับ (พันธมิตร 45 องค์การ)

1. สมาพันธ์ประชาธิปไตย
2. มูลนิธิวีรชนประชาธิปไตย
3. ชมรมร่วมใจไทยกู้ชาติ
4. กลุ่มพิทักษ์สิทธิเสรีภาพของประชาชน
5. กองทุนส่งเสริมคนกล้าทำดีเพื่อสังคม
6. เครือข่ายประชาชนต้านคอรัปชั่น (คปต.)
7. ศูนย์ประสานงานกรรมกร (ศปก.)
8. แนวร่วมประชาชนแห่งประเทศไทย
9. เครือข่างเดือนตุลา
10. กลุ่มติดตามการปฏิรูปการเมือง
11. กลุ่มพิพิธชีวัน
12. ชมรมคนรักบางจาก
13. องค์การนักศึกษาแห่งประเทศไทย
14. เครือข่ายสลัมสี่ภาค
15. โครงการรณรงค์เพื่อแรงงานไทย
16. เครือข่ายประชาชนต้านคอรัปชั่นจังหวัดระยอง
17. ชมรมค้าปลีกจังหวัดมุกดาหาร
18. ชมรมผู้ค้าปลีก-ค้าส่งเพื่อผู้บริโภคจังหวัดร้อยเอ็ด
19. ชมรมพ่อค้าแม่ค้าจันทบุรี
20. กลุ่มศึกษาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนสงขลา
21. กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองท่าพระจันทร์
22. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการบินไทย
23. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจไม้อัดไทย
24. สหภาพแรงงานรัฐองค์การค้าคุรุสภา
25. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจยาสูบ
26. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการเคหะแห่งชาติ
27. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการท่าเรือแห่งประเทศไทย
28. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

29. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้านครหลวง
30. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค
31. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจรถไฟฟ้าแห่งประเทศไทย
32. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการกีฬาแห่งประเทศไทย
33. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจองค์การเภสัชกรรม
34. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจองค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์
35. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจสำนักงานสลากกินแบ่ง
36. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจองค์การสะพานปลา
37. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจองค์การฟอกหนัง
38. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจองค์การสุรากรมสรรพาสามิตร
39. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจบริษัทบางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน)
40. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจธนาคารอาคารสงเคราะห์
41. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจธนาคารออมสิน
42. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการทางพิเศษแห่งประเทศไทย
43. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
44. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจองค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย
45. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจกิจการท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย
46. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจธนาคารกรุงไทย
47. สมมัชชาพิทักษ์องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย
48. สหภาพแรงงานเครือทีพีไอ (TPI)
49. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการประปานครหลวง
50. สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการประปาส่วนภูมิภาค
51. สภาทนายความ
52. สภาเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนาแห่งเอเชีย

ภาคผนวก ฉ.
มติการแก้ไขปรับปรุง พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจ

สรุปผลการพิจารณาแก้ไขปรับปรุง พ.ร.บ. ทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2542
โดย คณะกรรมการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเศรษฐกิจ 11 ฉบับ

คณะกรรมการฯพิจารณาแล้ว มีมติเป็นเอกฉันท์ว่า

1. รัฐวิสาหกิจ ยังมีความจำเป็นอยู่ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึง
   1.1 หลักปรัชญาพื้นฐานว่ารัฐมีภาระหน้าที่บริหารแผ่นดินเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน
   1.2 รัฐมีภาระหน้าที่ในการดำเนินกิจการด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการขั้นพื้นฐาน ตลอดจนการศึกษาและการสาธารณสุขให้แก่ประชาชน และ
   1.3 รัฐต้องบริหารจัดการเพื่อประโยชน์สุขสูงสุดของประชาชนเป็นสำคัญ

2. คณะกรรมการฯ เห็นว่ายังมีความจำเป็นต้องมีรัฐวิสาหกิจ แต่จะพิจารณาจำแนกว่ารัฐวิสาหกิจใดควรอยู่ในสถานะใด รัฐวิสาหกิจบางแห่งยังคงมีความจำเป็นที่รัฐต้องคงอำนาจจัดการแบบเด็ดขาด (คงความเป็นรัฐวิสาหกิจ) หรือ เป็นบริษัทรัฐวิสาหกิจที่รัฐถือหุ้นร้อยละ 100 แต่ในบางกิจการมีความจำเป็นต้องปรับปรุงการบริหารจัดการเพื่อให้มีความทันสมัยและ สอดรับกับสภาพของการแข่งขันในทางธุรกิจปัจจุบัน ซึ่งรวมถึงรัฐวิสาหกิจบางส่วนที่หมดความจำเป็นที่จะต้องคงสภาพรัฐวิสาหกิจอยู่ต่อไปได้ *(รายละเอียดปรากฏตามตารางแนบท้าย)*

3. เพื่อเป็นการแก้ไขข้อบกพร่องของพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2542 และให้มีความสอดคล้องกับเจตจำนงดังที่กล่าวข้างต้น คณะกรรมการฯ จึงเรียนเสนอ ขอให้ ร.แก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ.2542 เพื่อป้องกันมิให้มีการ ..รัฐวิสาหกิจที่สำคัญๆ ไปเป็นของเอกชน และเพื่อให้มีการบริการจัดการที่มีประสิทธิภาพตามนโยบายที่วางเอาไว้ (ทั้งนี้ ก่อนการนปรรูป รัฐควรจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน และกรณีที่กำหนดให้รัฐถือหุ้นร้อยละ 70 ขึ้นไปนั้น ไม่ว่าจะมีการเพิ่มทุนอย่างไร ก็ให้รัฐยังคงมีสัดส่วนการถือหุ้นอยู่เช่นเดิม (รัฐไม่ต้องรับผลกระทบจาก Dilution Effect) และในบางกรณีรัฐอาจต้องออกกฎหมาย สำหรับเป็นแม่แบบกำหนดวิธีบริหารจัดการ เพื่อให้ทุกรัฐวิสาหกิจสามารถนำไปปรับใช้ได้)

การจัดกลุ่มในบันทึกสรุปความเห็นคณะกรรมการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเศรษฐกิจ11ฉบับ กรณี พระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ.2542และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

คณะกรรมการฯแยกกลุ่มการบริหารจัดการรัฐวิสาหกิจตามที่ปรากฏในตารางเป็น3กลุ่ม และแต่ละกลุ่มให้มีความหมายดังนี้

กลุ่มที่1 คือกลุ่มที่ยังคงเป็นรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายจัดตั้งรัฐวิสาหกิจและกลุ่มที่ได้แปลงทุนเป็นหุ้นแล้วและบริหารจัดการในรูปบริษัทจำกัดเพื่อให้มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยรัฐยังคงเป็นผู้ถือหุ้นอยู่ร้อยละ100

กลุ่มที่2 คือกลุ่มที่รัฐถือหุ้น76%ขึ้นไป นั่นคือแปลงทุนเป็นหุ้นแล้วจัดตั้งเป็นบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัดเพื่อให้เป็นองค์กรธุรกิจร่วมทุนสมัยใหม่แต่รัฐยังคงถือหุ้นอยู่ต่อไปไม่ต่ำกว่าร้อยละ75 และกำหนดสัดส่วนของผู้ถือหุ้นที่มิได้มีสัญชาติไทย

กลุ่มที่3 คือกลุ่มที่รัฐถือหุ้นน้อยกว่า75%นั่นคือแปลงทุนเป็นหุ้นแล้วจัดตั้งเป็นบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัดเพื่อให้เป็นองค์กรธุรกิจร่วมทุนสมัยใหม่แต่รัฐถือหุ้นต่ำกว่าร้อยละ75 หรือแปลงสภาพให้เอกชนเข้ามาถือหุ้นข้างมากและดำเนินการบริหารจัดการ

ที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณารายการรัฐวิสาหกิจที่มีอยู่จำนวน58อย่างละเอียดแล้วมีมติเอกฉันท์ให้จัดแบ่งรัฐวิสาหกิจเป็นกลุ่มต่างๆดังต่อไปนี้

กลุ่มที่1 คือกลุ่มที่ยังเป็นของรัฐแต่เพียงผู้เดียว เป็นกิจการที่มีความสำคัญต่อชีวิตโดย ความมั่นคง และหลักประกันชีวิตความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานของประชาชนในรัฐจึงต้องคงความเป็นรัฐวิสาหกิจหรือหากจัดรูปเป็นบริษัทรัฐต้องเป็นผู้ถือหุ้นร้อยละร้อย ประกอบด้วยรัฐวิสาหกิจดังต่อไปนี้

1.การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
2.การไฟฟ้านครหลวง
3.การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค
4.การประปานครหลวง
5.การประปาส่วนภูมิภาค
6.การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย
7.การรถไฟแห่งประเทศไทย อาจจะเป็นไปตามพรบ.รถไฟฯที่สามารถตั้งบริษัทลูกให้มาบริหารจัดการทรัพย์สิน(Property Management)ต่างหากได้

8.การท่าเรือแห่งประเทศไทย
9.สถาบันการบินพลเรือน
10.การทางพิเศษแห่งประเทศไทย
11.องค์การทหารผ่านศึก
12.สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล
13.โรงงานยาสูบกระทรวงการคลัง
14.ธนาคารออมสิน
15.ธนาคารอาคารสงเคราะห์
16.ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
17.ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย
18.บรรษัทตลาดรองสินเชื่อที่อยู่อาศัย
19.บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม
20.บรรษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม
21.การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
22.การกีฬาแห่งประเทศไทย
23.องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้
24.องค์การสวนยาง
25.สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง
26.องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร
27.องค์การสวนสัตว์
28.องค์การสวนพฤกษศาสตร์
29.องค์การกำจัดน้ำเสีย อาจจะแบ่งเป็นส่วนวางแผนทำกับนโยบายที่เป็นของรัฐ ส่วนการดำเนินการภาคปฏิบัติการอาจจะเป็นกลุ่มที่3
30.องค์การคลังสินค้า
31.การเคหะแห่งชาติ
32.องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ
33.สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย
34.องค์การนาฬิกรรม
35.องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (มีความจำเป็นที่รัฐจะต้องคงไว้เพื่อรับใช้คนยากจน หากจะโอนไปให้ กทม. ก็จะต้องคงความเป็นองค์กรของรัฐท้องถิ่นเอาไว้)

38. การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย อาจจะแบ่งเป็นส่วนวางแผนกำกับนโยบายที่เป็นของรัฐ ส่วนการดำเนินการภาคปฏิบัติการอาจจะเป็นกลุ่มที่3

37. บริษัทบริหารสินทรัพย์แห่งประเทศไทยจำกัด

กลุ่มที่2.คือกลุ่มที่รัฐถือหุ้น75%ขึ้นไป เป็นกิจการที่ควรให้เอกชนเข้ามาร่วมเพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐบางส่วนและจัดเป็นองค์กรธุรกิจสมัยใหม่ แต่อย่างไรก็ดีในกรณีที่มีความจำเป็นจุกเฉินรีบด่วนเพื่อเอกราชความมั่นคงอธิปไตยของรัฐและประกันชีวิตความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานของประชาชน รัฐยังคงสามารถที่จะตัดสินใจมีมติพิเศษเพื่อการณ์ดังกล่าวได้

ประกอบด้วยรัฐวิสาหกิจดังต่อไปนี้

1.บริษัทการบินไทยจำกัด

2.บริษัทการท่าอากาศไทยจำกัด(มหาชน)

3.บริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทยจำกัด

4.บริษัทท่าอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งใหม่จำกัด

5.องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย

6.การสื่อสารแห่งประเทศไทย

7.บริษัท ทศท คอร์ปอเรชั่นจำกัด (มหาชน)

8.ธนาคารกรุงไทยจำกัดมหาชน

9.องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย ซึ่งอาจจะพิจารณาแยกเป็นสองส่วนคือ หากเป็นการวางแผนกำกับนโยบายต้องเป็นกลุ่มที่1 และส่วนธุรกิจขายนมอาจจะเป็นกลุ่มที่3

กลุ่มที่3.คือกลุ่มที่รัฐถือหุ้นน้อยกว่า75%เพราะเป็นส่วนที่ไม่เกี่ยวกับความมั่นคงเอกราช อธิปไตยของชาติและหลักประกันชีวิตความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานของประชาชนในรัฐประกอบกับกิจการของเอกชนในปัจจุบันได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็วจนน่าจะอนุญาตให้เอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมร้างมากหรือเป็นของเอกชนโดยสมบูรณ์

1.องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ แต่รัฐควรถือหุ้นเกินกว่า51%และลดการผูกขาดบังคับให้ใช้บริการ

2.บริษัทไทยเดินเรือทะเลจำกัด

3.องค์การนมตเลอรี่

4.องค์การฟอกหนัง (แต่ไม่ต่ำกว่า 51 %)

5.องค์การธุรา กรมสรรพสามิต

6.โรงงานไพ่ กรมสรรพสามิต

7.บริษัทไม้อัดไทยจำกัด (แต่ไม่ต่ำกว่า 51 %)

9.การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยจำกัด

9.โรงพิมพ์ตำรวจ

10.บริษัทบางจากปิโตรเลียมมหาชนจำกัด

นอกจากนี้ยังมีส่วนที่ต้องโอนไปเป็นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ดังต่อไปนี้คือ

1.องค์การสะพานปลา

2.สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ กรมปรมาณูเพื่อสันติ

(ร่างบันทึกการประชุมโดยนพ.เหวง โตจิราการ เพื่อนำเสนอในลักษณะจัดรัฐวิสาหกิจกลุ่มเดียวกันเข้าด้วยกัน เพื่อความสะดวกในการดำเนินการต่อไป)28 มกราคม 2546

รายการอ้างอิง

รายการอ้างอิงภาษาไทย

กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง

วิสัยทัศน์การพัฒนารัฐวิสาหกิจไทย. มปท, มปป

กองโครงการพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เอกสารสรุปการเพิ่มบทบาทภาคเอกชนในการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานของประเทศไทย, 2540.

เกษมสัตน์ วิลาวรรณ

" ธรรมภิบาลกับอนาคตของความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารกับองค์กรพนักงานรัฐวิสาหกิจ" บทความประกอบการสัมมนาเชิงวิชาการเพื่อกำหนดทิศทางและนโยบายการกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจในช่วงแห่งการเปลี่ยนแปลง จัดโดยคณะกรรมการกำกับนโยบายด้านรัฐวิสาหกิจ กระทรวงการกำกับนโยบายด้านรัฐวิสาหกิจ.กระทรวงการคลังและสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 25 - 26 พฤษภาคม 2543

เกษียร เตชะพีระ

ถิ่นกาขาว : เศรษฐกิจการเมืองไทยได้เงา ไอเอ็มเอฟ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง ,2542.

เกศินี หงสนันท์

" บทบาทของรัฐวิสาหกิจในเศรษฐกิจการเมืองไทย" ในเอกสารการสอนชุดวิชาเศรษฐกิจกับการเมืองไทย หน่วยที่ 8 - 15 รวบรวมโดยสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2541

เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม

"ประวัติความเป็นมาของรัฐวิสาหกิจ" ในสัมมนาเรื่อง รัฐวิสาหกิจไทย : อดีต ปัจจุบันและอนาคต จัดโดยคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2526

ไกรยุทธ์ ธีรตาคีนันท์

"สำรวจความรู้รัฐวิสาหกิจไทย" เอกสารประกอบการศึกษาทางรัฐวิสาหกิจ ศูนย์รัฐวิสาหกิจ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

ฉัตรทิพย์ นาคสุภา

ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.

ชลลดา วัฒนศิริ

"พระคลังข้างที่กับการลงทุนธุรกิจในประเทศ พ.ศ.2433-2475" วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

สยามพาณิชย์, กรุงเทพฯ : โครงการอาณาบริเวณศึกษา 5 ภูมิภาค, 2544.

ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์

"เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการวางแผนครอบครัวของไทย" วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533

ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์

"พลวัตนโยบายส่งเสริมการเพิ่มประชากรของไทย : วิเคราะห์ตามแนวทางประวัติศาสตร์เชิงโครงสร้าง" วารสารประชากรศาสตร์ : 8 (มีนาคม 2535)

ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์

เศรษฐศาสตร์การเมืองของการปฏิวัติขนาดครอบครัวในประเทศไทย กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยและตำรา มหาวิทยาลัยเกริก, 2542

ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์

" เศรษฐศาสตร์การเมืองของการนำนโยบายไปปฏิวัติ" เอกสารประกอบการประชุมวิชาการทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 2 จัดโดยคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่ 19 - 20 กรกฎาคม พ.ศ.2542

โชคชัย สุทธาเวศ

"การแปรรูปรัฐวิสาหกิจกับข้อเสนอให้ธุรกิจสหกรณ์เป็นทางเลือก" ในการสัมมนาประจำปีเรื่องสังคมไทยภายใต้กระแสแปรรูป จัดโดยศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.(โรเนียว)

โชคชัย สุทธาเวศ

"ประมวลทางเลือกการแปรรูป อ.ส.ค. และความเห็นที่ขัดแย้งกันในแนวทางการแปรรูป อ.ส.ค. (พ.ศ.2541-2542)." อนุสรณ์การศึกษาแนวทางการแปรรูป อ.ส.ค..,2545 (เอกสารโรเนียว)

ดนัย ขำเจริญ

"พัฒนาการของนโยบายรัฐวิสาหกิจไทย พ.ศ.2475-2535" ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีเพื่อสังคม(เกริก),2537.

เดชรัตน์ สุขกำเนิด

"การแปรรูประบบไฟฟ้าเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน : การวิเคราะห์ข้อเสนอและภารกิจของภาคประชาชน" ใน การสัมมนาประจำปีเรื่องสังคมไทยภายใต้กระแสแปรรูป. จัดโดยศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจการเมือง คณะเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2542. (โรเนียว)

ไตรรัตน์ โภคพลกรณ์

"นโยบายของรัฐเกี่ยวกับรัฐวิสาหกิจไทย" ในเอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารรัฐกิจ หน่วยที่ 1-7 รวบรวมโดยสาขาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,2530

ทักษิณ ชินวัตร

"การประกาศชำระคืนหนี้งวดสุดท้ายของ IMF" ศูนย์แถลงการณ์ทำเนียบรัฐบาล วันพฤหัสบดีที่ 31 กรกฎาคม 2546 เวลา 20.30 น.

ธีระพงศ์ เขมฤกษ์อำพล

"การเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยของระบบเศรษฐกิจในภาคอุตสาหกรรม" ใน เอกสารการสอนชุดวิชาไทยกับการปรับประเทศให้ทันสมัย องค์ที่ 5-9

นันทวัฒน์ ปรมานันท์

การแปรรูปรัฐวิสาหกิจไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา,2543

นวลน้อย ศรีรัตน์ และนนทนันท์ วรรณเทพสกุล

เศรษฐศาสตร์การเมืองเรื่องโทรคมนาคม. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544

นิธิ เอียวศรีวงศ์

"วัฒนธรรมกระฎุมพีและวรรณกรรมต้นรัตนโกสินทร์" กรุงเทพมหานคร . สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525

นิธิ เอียวศรีวงศ์

"ภาษาไทยมาตรฐานกับการเมือง" ภาษาและหนังสือ 17 (ตุลาคม 2527- มีนาคม 2528) : 20 - 21

บัณฑิตย์ ธรรมศรีรัตน์ และนภาพร อติวานิชย์พงศ์

"การสำรวจและรวบรวมข้อมูลในกิจการรัฐวิสาหกิจ" มูลนิธิอารมณ์ พงศ์พลัน 2531. (โรเนียว)

บัณฑิต ธนชัยเศรษฐวุฒิ

"การเคลื่อนไหวคัดค้านร่าง พรบ.ทุนรัฐวิสาหกิจและนโยบายขายรัฐวิสาหกิจ" ใน การสัมมนาประจำปี เรื่องสังคมไทยภายใต้กระแสแปรรูป จัดโดย ศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2542 (โรเนียว)

บุญรอด ชลารักษ์

"การเก็บส่วยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325 - 2411)" ในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย จนถึง พ. ศ. 2482 รวบรวมโดย ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและสมภพ มานะรังสรรค์ กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกับมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ , 2527

ปภาวดี ประจักษ์ศุภนิมิต และวราภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ

"ประวัติความเป็นมาของรัฐวิสาหกิจ" ใน เอกสารการสอนชุดวิชา การบริหารรัฐวิสาหกิจหน่วยที่ 1 -7 รวบรวมโดยสาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2530

ประเวศ วะสี

"ธรรมรัฐภาคธุรกิจ วิวัฒน์หรือวิบัติ" มติชน (31 มีนาคม 2541)

ผาณิต รวมศิลป์

"นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งแต่ พ.ศ.2481 ถึง พ.ศ. 2487" วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521

ผาสุก พงษ์ไพสิทธิ และคริสเบเคอร์

"เทคโนแครด นายทุนและนายพล : การเมืองและการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย". 2534 (เอกสารโรเนียว)

ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริสเบเคอร์

เศรษฐกิจการเมืองไทยในสมัยกรุงเทพฯ. เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์ตรัสวิน (ซิลค์เวอร์มบุคลี่, 2539)

แผนกวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์

รายงานการสัมมนา เรื่อง ปัญหาของรัฐวิสาหกิจไทย วันที่ 23 – 24 กันยายน 2517 ณ. ศูนย์การนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พวงทอง รุ่งสวัสดิทรัพย์ และ นภาพร อติวานิชยพงศ์. "การสำรวจและรวบรวมข้อในกิจการขนส่ง" มูลนิธิอารมณ์พงศ์พลัน,2530 (โรเนียว)

พลายพล คุ้มทรัพย์

การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ : ประชาชนได้ – เสียอย่างไร. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดอุดมศึกษา, 2541

พิพัฒน์ ไทยอารีย์

โครงสร้างการบริหารและนโยบายรัฐวิสาหกิจ กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

พิพัฒน์ ไทยอารีย์

"การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ" มปพ.มปป. (โรเนียว)

พิพัฒน์ ไทยอารีย์ และวราภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ

"การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ" ในเอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารรัฐวิสาหกิจ หน่วยที่ 8-15 รวบรวมโดยสาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2541

พินิจ เนตรผุกณะ

"วิวัฒนาการแรงงานในรอบ 200 ปีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์" บทเรียงความชนะการประกวดเรื่องวิวัฒนาการแรงงานในรอบ 200 ปีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ รวบรวมโดยกรมแรงงานระทรวงมหาดไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.

พันธมิตร 45 องค์กร

"แถลงเรื่องยกเลิก - แก้ไขกฎหมาย 11 ฉบับ" 1 มีนาคม 2544.

เมตตา บันเทิงสุข

หนังสือเรื่องการพิจารณาให้ดำเนินการก่อสร้างโรงไฟฟ้าที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ถึงรัดนคร ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายสาวิดต์ โพธิวิหค) ลงวันที่ 29 กันยายน 2543

ยุวดี ไกรพิบูลย์

"บทบาทของกระทรวงพระคลังมหาสมบัติกับการปฏิรูปประเทศ (พ.ศ.2435 - 2475)" วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัญฑิต บัญฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปกร, 2523.

รังสฤษฏ์ จันทรรัตน์

"ธรรมภิบาลกับอนาคตของความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารกับองค์กรพนักงานรัฐวิสาหกิจ" บทความประกอบการสัมมนาเชิงวิชาการเพื่อกำหนดทิศทางและนโยบายการกำกับดูแลรัฐวิสาหกิจในช่วงแห่งการเปลี่ยนแปลง จัดโดยคณะกรรมการกำกับนโยบายด้านรัฐวิสาหกิจกระทรวงการคลังและสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 25 - 26 พฤษภาคม 2543

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย : บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2532

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

เศรษฐกิจไทยหลังวิกฤติปี 2540. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2545.

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

สังคมเศรษฐกิจโลก : โครงสร้างและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ : สื่อเสรี, 2540.

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

อนลลักษณะของการเมืองไทย : เศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ว่าด้วยการเมือง กรุงเทพฯ : บริษัท ผู้จัดการจำกัด. 2536.

เรืองวิทย์ เกษมสุวรรณ

"โลกาภิวัตน์ การเมืองและนโยบายแปรรูป : กรณีบริษัทบางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) ประเทศไทย" วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544

แล ดิลกวิทยารัตน์

" วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจไอเอ็มเอฟและการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ" ใน การสัมมนาประจำปีเรื่อง สังคมไทยภายใต้กระแสแปรรูป จัดโดยศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 1 ธันวาคม 2542.

วรเดช จันทรศร

"การนำนโยบายไปปฏิบัติ : ตัวแบบและคุณค่า" ในสมหวัง พิระยานุวัฒน์และดนัย เทียมพุฒ (บรรณาธิการ) การวิจัยเชิงนโยบาย. กรุงเทพมหานคร : สมาคมวิจัยสังคมแห่งประเทศไทย. 2532.

วรวิทย์ เจริญเลิศ

"วิเคราะห์การพัฒนาอุตสาหกรรมของไทยในฐานะประเทศทุนนิยมบริวาร" วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง 4 (กันยายน 2527)

วรวิทย์ เจริญเลิศ

พัฒนาการเศรษฐกิจเปรียบเทียบ . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

วรวิทย์ เจริญเลิศ

"กระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมกับการดูดซับแรงงาน" รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538. (อัดสำเนา)

วรวิทย์ เจริญเลิศ

"IMF และ WB กับการแปรรูปสังคมไทย" ในการสัมมนาประจำปี เรื่องสังคมไทยภายใต้กระแสแปรรูป ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542. (โรเนียว)

วรพล พรหมบุตร

"ยุทธศาสตร์การยึดอำนาจด้วยทุน" ในทุนนิยมฟองสบู่ : ปรัชญาและทางออก. กรุงเทพฯ : มูลนิธิวิถีทรรศน์, 2544.

วิวัฒน์ชัย อัตถากร

กับดักทางปัญญา. กรุงเทพฯ · โรงพิมพ์เดือนตุลา,2544

วีระ ปิตรชาติ และพิพัฒน์ ไทยอารี

"ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐวิสาหกิจไทยกับองค์กรอื่น" ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารรัฐวิสาหกิจ หน่วยที่ 1-7 รวบรวมโดยสาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2542

วุฒิพงษ์ เพรียบจริยวัฒน์

ซื้อรัฐวิสาหกิจแดนประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่สาม. กรุงเทพฯ : สถาบันสหสวรรษ

วุฒิพงษ์ เพรียบจริยวัฒน์

แปรสัญญาโทรคมนาคมปล้นชาติ 3 แสนล้านบาท. กรุงเทพฯ : สถาบันสหสวรรษ,2545.

วอลเดน เบลโล

โศกนาฏกรรมสยาม. แปลโดย สุรนุช ธงศิลา. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2542.

ศูนย์ศึกษารัฐวิสาหกิจ

ทำเนียบรัฐวิสาหกิจ กรุงเทพมหานคร : คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, 2531

สมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์

สมุดปกดำสามัคคีประชาชนกับ IMF คัดค้านการขายรัฐวิสาหกิจให้ทุนขายชาติ 2541, มปท.

สมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์

"ข้อเสนอเพื่อการมีสรุปร่วมตามนโยบายของรัฐบาล ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร." 19 เมษายน 2545

สยามรัฐ (27 กรกฎาคม 2541)

ชมรมคนรักบางจาก. "เจตนารมณ์คนรักบางจาก" 2542, มปท.

สภาทนายความ

ปัญหาและทางออกกฎหมาย 11 ฉบับ. 2545, มปท.

สมภพ มานะรังสรรค์

"วิพากษ์เศรษฐกิจ แบบฟองสบู่ในไทย" ใน ทุนนิยมฟองสบู่ : ปรัชญาและทางออก. กรุงเทพฯ : มูลนิธิวิถีทรรศน์, 2544

สมบูรณ์ ทรัพย์สาร

"ยุทธศาสตร์ สรส.ต่อนโยบายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจไทยปี 2545" เอกสารเผยแพร่เพื่อสหภาพแรงงานแปรรูปรัฐวิสาหกิจการทางพิเศษแห่งประเทศไทย มปป.(โรเนียว)

สังศิต พิระยะรังสรรค์

ทุนนิยมขุนนางไทย พ.ศ. 2475-2503. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526

สิรินทร์ ปิยะนนทลี

"การเปลี่ยนแปลงนโยบายการสื่อสารโทรคมนาคมของประเทศไทย จากการผูกขาดเข้าสู่การเปิดแห่งชัยเสรี" วิทยานิพนธ์วารสารศาตร์มหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.

สุชาติ สุคนธกานต์.

ผลกระทบของนโยบายแยกสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจออกจากพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ.2518 ต่อขบวนการแรงงานไทย วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิตบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก, 2537.

สุวิทย์ ไพทยวัฒน์

"วิวัฒน์การเศรษฐกิจหมู่บ้านในภาคกลาง" ใน ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจจนถึง พ.ศ. 2482 รวบรวมโดยฉัตรทิพย์ นาถสุภาและสมภพ มานะรังสรรค์ กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกับมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2527

สุวินัย ภรณวลัย

ทุนนิยมฟองสบู่ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เม็ดทราย, 2537.

สุวินัย ภรณวลัย

เศรษฐกิจฟองสบู่ : บทเรียนและทางรอง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541

เสน่ห์ จามริก

การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2529

เสน่ห์ จามริก

ฐานคิดสู่ทางเลือกของสังคมไทย . กรุงเทพฯ : มูลนิธิวิดีทรรศน์, 2541.

โสภณ สุภาพงษ์

ผู้จัดการรายวัน (9 เม.ย.2539)

โสภณ สุภาพงษ์

ประชาชาติธุรกิจ (15 ธ.ค.2540)

แสวง รัตนมงคลมาศ

"ยุทธวิธีการบริหารนโยบายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ" มปท, มปป. (อัดสำเนา)

แสวง รัตนมงคลมาศ

การมีส่วนร่วมประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ เอกสารประกอบการบรรยายที่บริษัท ทีม คอนซัลติ้ง,เอ็นจิเนียร์ จำกัด วันที่ 19 เมษายน 2543

แสวง รัตนมงคลมาศ

"เอกสารประกอบการบรรยายวิชาทฤษฎีสังคม" บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก,มปป. (อัดสำเนา)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525 -2529. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2515

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530 -2534. มปท,มปป.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 พ.ศ.2535 -2539. มปท. 2535

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540 -2544. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา, 2539

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2541 -2544. รวบรวมโดยฝ่ายวิชาการ สำนักพิมพ์วิญญูชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2542

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ

แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติระหว่างระยะเวลา พ.ศ. 2504-2506 -2509. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2503

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ

แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติระหว่างระยะเวลา พ.ศ. 2504-2506 -2509. ระยะที่สอง พ.ศ.2507 -2509. พระนคร. : บริษัทประชาชาติ จำกัด, 2507

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ

แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2510 -2514. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2510

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ

แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 3 พ.ศ. 2515 -2519. นครหลวง. : กรุงเทพธนบุรี, โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2515. พระนคร. . บริษัทประชาชาติ จำกัด, 2507

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ

แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520 - 2524. มปท,มปป.

สำนักเลขาธิการคณรัฐมนตรี

แผนแม่บทการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจ. 2541.(เอกสารโรเนียว)

สำนักงานรัฐวิสาหกิจและหลักทรัพย์ของรัฐ กรมบัญชีกลาง

คู่มือการประชาสัมพันธ์การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ. 2542

ศุภชัย พาณิชภักดิ์

หนังสือเรื่องการจ้างค่าชดเชยกรณีพิเศษจำนวน 25 เท่า และการให้พนักงานเช่ากิจการขององค์การอุตสาหกรรมห้องเย็นที่ กค.0529.2/5561 ลงวันที่ 20 กรกฎาคม 2542 เลขาธิการคณะรัฐศาสตร์

อิสระ สุวรรณบล

"โครงสร้างองค์การในการบริหารรัฐวิสาหกิจไทย" ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารรัฐวิสาหกิจ หน่วยที่ 1-7 รวบรวมโดยสาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2542

อุกฤษฎ์ ปัทมานันท์

"อิทธพลขององค์กรระหว่างประเทศและรัฐบาลต่างประเทศที่มีต่อนโยบายเศรษฐกิจไทย : กรณีศึกษาว่าด้วยอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา" ในทฤษฎีการพึ่งพากับสังคมเศรษฐกิจไทย รวบรวมโดย รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์และสมบูรณ์ ศิริประชัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528

อุทัย สินธุสาร

ธุรกิจของรัฐ. พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2498

อนุสรณ์ ลิ่มมณี การอธิบายกับการวิเคราะห์ทางการเมือง : ข้อพิจารณาเบื้องต้นในเชิงปรัชญาสังคมศาสตร์. กรุงเทพ ; โครงการผลิตตำราและเอกสารการสอน คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2542.

เอกสารประกอบการศึกษาทางรัฐวิสาหกิจ

ศูนย์รัฐวิสาหกิจคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523

อารีพงศ์ ภู่ชอุ่ม

"นโยบายการพัฒนารัฐวิสาหกิจ" สำนักรัฐวิสาหกิจและหลักทรัพย์ของรัฐ กระทรวงการคลัง มปป. (เอกสารโรเนียว)

อาภา สมัครการ

หนังสือเรื่องการแปรรูปองค์การอุตสาหกรรมห้องเย็นที่ นร. 0204 ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2541 สำนักเลขาธิการคณะรัฐศาสตร์

รายการอ้างอิงภาษาอังกฤษ

Anderson, James E.

Public Policy-Marking : An Introduction. 2 nd.ed. New York : Houghton Miffin Company, 1994

Anusorn Linmanee.

"State expenditure determination in developing capitalist society: Thailand's economic pending 1951 1981." PhD. dissertation ,Northwestern University, 1984.

Anderson,J.E.

Public Policy Making. London :Thomas.1975

Bottomore, T.B.

Elite and Society. Baltimore, Maryland: Penguin Books, 1964.

Chaiyan Rajchagool

"The Social and State Formation in Siam 1855-1932" Unpublished Ph.D Thesis, University of Manchester, 1984

Considine, Mark.

Public Policy : A critical Approach. South Melbourne, Australia: Macmillan, 1994

Dye, Thomas R.

Cliff, T.

State Capitalism in Russia. London: Bookmarks, 1988

Callinicos, A.T.

"Anthony Giddens : A contemporary critique." Theory and Society (14 March 1985): 133-166

Cardoso, F.H.

"Associated Dependent Development : Theoretical and Practical Implication" in Authoritarian Brazil edited by Alfred Stephen. New Haven: Yale University Puess,1973.

Callinices, A.T.

Making History. 2 nd 2d. Oxford : Polity Press, 1995.

Cardoso,F.H. and Faletto, E.

Dependency and development in Latin America. Berkeley: University of Califomia Puse,1979.

Dye, T.R.

Understanding Public Policy. Eighth edition. Englewood Cliffs,NJ: Prentice - Hall,1995

Evans,Peter.

Dependent Development : The Alliance of Multinational, State and Local Capital in Brazil. Princeton, N.J. : Princeton University Press,1979.

Femia,J.

Hegemony and consciousness in the thought of Antonia Gramsci. Review of Political Science. 23 (March 1975).

Giddens, A.

The constitution of society : Outline of structuration. Berkeley and Los Angeles: University of Califomia Puss,1984

Gransei, A.

Selections from the Prison Notebooks of Antonio Gramsci. Edited and Han slated by Hoare and G.N.Smith. New York : International Publishers,1980

Hewison; K.

"Industry prior to Industrialization : Thailand". In The Conference on Industrializing Elites in Southeast Asia. December 8-12 Sukhothai Thailand,1986.

Hiesch,P.

Biography Development Dilemmas in Rural Thailand. Singapore: Oxford University Press,1990.

Isaac,J.C.

Power and Marxist Theory : A Realist View. Ithaca and London : Cornell University, Press.

Riggs, Fred W

Thailand : The Modernization of A Bureaucratic Policy. Honolulu: East-West Center Press, 1966

Somsak Samukkithum

"The Institutionalization of Labor Conflict in Thailand : Strategies of Labour Control 1958-1992" Unpublished Ph.D. Thesis, 2001.

Suehiro Akira.

Capital Accumulation in Thailand 1855 1985. Tokyo : The Center for East Asian cultural Stidies,1989.

Suehiro,Akira.

"Capitalist Development in Postwar Thailand : Commercial Banker, Industrial Elite and Aagribusiness Groups" in Southeast Asian Capitalism edited by Ruth Mercy. New York. Cornell southeast Asia Program,1992

Sakkarin Niyomsilpa.

The Political Economy of Telecommunications Reforms in Thailand. New York and London,2000

Tienchai Wongchaisuwon

"The Political Economy of Thailand : The Thai Peripheral State. 1958 -1988" Unpublished Ph.D. Dissertation, State University of New York at Binghamton,1993.